

**DIŞ KAYNAKLI TARIMSAL KREDİLERİN
TARIMSAL ÜRETİME ETKİLERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Yüksel HÜSMANLAR

Yüksek Lisans Tezi

**TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
Danışman : Doç.Dr.Okan GAYTANCIOĞLU**

T.C

NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DIŞ KAYNAKLI TARIMSAL KREDİLERİN

TARIMSAL ÜRETİME ETKİLERİ

ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yüksel HÜSMANLAR

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Danışman : Doç.Dr.Okan GAYTANCIOĞLU

TEKİRDAĞ-2011

Doç.Dr.Okan GAYTANCIOĞLU danışmanlığında, **Yüksel HÜSMANLAR** tarafından hazırlanan bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : Doç.Dr.Ahmet KUBAŞ

İmza :

Üye : Doç.Dr.Okan GAYTANCIOĞLU

İmza :

Üye : Yrd.Doç.Dr.E.Recep ERBAY

İmza :

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun.....tarih vesayılı
Kararıyla onaylanmıştır.

Doç.Dr.Fatih KONUKÇU

Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

DIŞ KAYNAKLI TARIMSAL KREDİLERİN TARIMSAL ÜRETİME ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yüksel HÜSMANLAR

Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Okan GAYTANCIOĞLU

Tarımda üretimin devamlılığı için en önemli faktörlerden birisi de finansman teminidir. Türkiye tarımının en önemli sorunları arasında devlet desteklemelerinin az olması buna karşın sermaye ihtiyacının yabancı sermaye ile karşılanmasının gerekliliğidir. Buradaki yabancı sermaye çiftçilerin öz sermayeleri dışında çeşitli banka ve finans kurumlarından elde ettikleri sermayedir. Büyük tarım işletmelerinin ve finans kurumlarının da Türkiye tarımında kullanmak üzere yabancı ülkelerden sağladığı çeşitli fonlar ve kredilerde sermaye ihtiyacının giderilmesinde kullanılmaktadır. Bu çalışmada Türkiye tarımının finansman ihtiyacını karşılamada yabancı sermayenin etkisi kapsamlı bir biçimde incelenmiştir. Çalışmada ağırlıklı olarak literatür taramasından yararlanılmakla birlikte birçok finans kurumunun görüşüne de yer verilmiştir. Sonuç olarak Türkiye tarımının sorunlarının temelini, ekonominin dış ve iç borcunun çok fazla olmasından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Türkiye'nin tarıma yeterince kaynak ayıramaması, dış finansmanın da daha çok tarıma dayalı sanayiye ürün ithalatı için kredi temin etmesi Türkiye tarımının üretim sorunlarıyla karşı karşıya gelmesine neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Finansman, Kredi, Gelişme, Destekleme, Politika

2011, Sayfa:122

ABSTRACT

Ms.C. Thesis

A RESEARCH ON THE AGRICULTURAL CREDITS OF FOREIGN THE EFFETCS ON AGRICULTURAL PRODUCTION

Yüksel HÜSMANLAR

Namık Kemal University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Agricultural Economics Department

Supervisor: Associate Professor Okan GAYTANCIOGLU

One of the most important factors of production in agriculture for the sustainability is supplying of finance. The most important problems of Turkey's agriculture is less than their support among the state, whereas the necessity of meeting the capital needs of foreign capital. The equity capital of foreign capital out of the farmers from various banks and financial institutions of their capital. Large agricultural enterprises and financial institutions provided by foreign countries for use in agriculture of Turkey in various funds and loans are used to eliminate the need for capital. In this study the effect of foreign capital in Turkey's agriculture to meet the financing needs are examined in a comprehensive way. Literature is mainly used in the study. In addition, in the opinion of many financial institutions have been given. As a result, the problems of Turkey's agriculture base, the economy was understood to be due to many external and internal debt. Turkey cannot find enough resources for agriculture. External funding also provided credit for the importation of more agro-based industrial product that is causing this to face the problems of Turkey's agriculture production.

Key Words: Finance, Credits, Development, Support, Policy

2011, pp.122

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. MATERYAL VE METOT	5
2.1. Materyal	5
2.2. Metot	5
3. EKONOMİ POLİTİKASI NEDİR?	6
3.1. Genel Anlamda Ekonomi Politikası	6
3.2. Ekonomi Politikasının Genel Amaçları	7
3.3. Ekonomi Politikasının Araçları	8
3.3.1. Para Politikası	8
3.3.1.1. Para Politikasının Amaçları	9
3.3.1.2. Para Politikasının Araçları	12
3.3.1.2.1. Para Politikasının Doğrudan Araçları	12
3.3.1.2.2. Para Politikasının Dolaylı Araçları	13
3.3.2. Maliye Politikası	13
3.3.2.1. Maliye Politikasının Amaçları	14
3.3.2.2. Maliye Politikasının Araçları	15
3.4. Ekonomi Politikasında Karar Birimleri	15
3.5. Ekonomi Politikasının Oluşumunda Etkili Uluslararası Kuruluşlar	17
4. TÜRKİYE’DE UYGULANAN PARA VE MALİYE POLİTİKALARININ TARIM SEKTÖRÜNE ETKİLERİ	21
4.1. 1923-1963 Yılları Arasında Uygulanan Para ve Maliye Politikaları ve Tarımsal Üretime Etkileri	21
4.2. 1963-1980 Yılları Arasında Uygulanan Para ve Maliye Politikaları ve Tarımsal Üretime Etkileri	23
4.3. 1980 Sonrası Uygulanan Para ve Maliye Politikaları ve Tarımsal Üretime Etkileri	24
5. TÜRKİYE’DE TARIM SEKTÖRÜNÜN YAPISI	27
5.1. Genel Olarak Türkiye’de Tarım Sektörünün Değerlendirilmesi	27
5.2. Türkiye’de Tarım Kesiminin Genel Sorunları	29
5.2.1. Tarım Sektöründe Nüfus İle İlgili Sorunlar	29
5.2.2. Tarım İşletmelerinin Yapısı İle İlgili Sorunlar	30
5.2.3. Tarım Kesiminde Örgütlenme İle İlgili Sorunlar	31
5.2.4. Destekleme Politikası İle İlgili Sorunlar	32
5.3. Türkiye’de Tarım Sektörünün Ekonomik Sorunları	32
5.3.1. Tarım Kesiminin Finansman İle İlgili Sorunları	33
6. GENEL ANLAMDA KREDİ KAVRAMI	34
6.1. Kredi Nedir?	34
6.2. Kredilerin Çeşitleri ve Sınıflandırılması	35
6.2.1. Kullanış Şekli ve İçeriği Bakımından	35
6.2.2. Vadeleri Açısından	35
6.2.3. Para Cinsi Açısından	36
6.2.4. Kaynakları Açısından	36
6.2.5. Teminatları Açısından	37

6.2.6. Kullanılan Muhatap Açısından	37
6.2.7. Kullanım Amaçları Açısından	38
6.2.8. Kullanılan Sektör Açısından	38
6.2.9. Kredi Veren Hukuki Niteliği Açısından	38
6.3. Yaygın Olarak Karşılaşılan Kredi Çeşitleri	39
6.3.1. Rotatif(Seyyal) Krediler	39
6.3.2. Spot Krediler	40
6.3.3. Döviz Kredileri	40
6.3.4. Döviz Endeksli Krediler	40
6.3.5. Eximbank Kredileri	40
6.3.6. İştirak/İskonto Kredileri	41
6.3.7. Teminat Kredileri	41
6.3.8. Referans Mektupları	41
6.3.9. Taksitli Krediler	41
6.3.10. Kredili Mevduat Hesapları	42
6.3.11. İşletme Kredileri	42
6.3.12. Yatırım Kredileri	42
6.3.13. Prefinansman Kredileri	42
6.3.14. Postfinansman Kredileri	42
7. TARIM KREDİLERİ	43
7.1. Tarımsal Kredi Nedir?	43
7.2. Tarımda Kredi İhtiyacını Doğuran Nedenler	43
7.2.1. Küçük İşletmelerde Tasarrufun Zorluğu	44
7.2.2. Sermayenin Yavaş Devri	44
7.2.3. Değişen Pazar İstekleri ve Teknolojik Değişimler	44
7.2.4. Tarım Ürünleri Fiyatlarındaki Dalgalanmalar	44
7.2.5. Risk ve Belirsizliklerin Çokluğu	44
7.3. Tarımsal Kredilerin Kullanım Amaçları	44
7.4. Tarım Sektörünün Finansmanı	45
7.5. Türkiye’de Kullanılan Tarımsal Krediler	46
8. DIŞ TİCARETİN FİNANSMANI	55
8.1. Genel Olarak Dış Ticaretin Finansmanı	55
8.2. Dış Ticaret İşlemlerinde Finansman Enstrümanları ve Ödeme Şekilleri	55
8.2.1. Akreditif	56
8.2.1.1. Akreditif Türleri	56
8.2.1.2. Akreditif Avantajları	57
8.2.2. Kabul/Aval Kredileri	57
8.2.3. Yurtdışı Teminat Mektupları	58
8.2.3.1. Harici Garanti	58
8.2.3.2. Kontrgaranti	58
8.2.4. İthalat Ödeme Şekilleri	58
8.2.4.1. Peşin Ödeme	58
8.2.4.2. Vesaik Mukabili Ödeme	59
8.2.4.3. Mal Mukabili Ödeme	59
8.2.4.4. Kabul Kredili Ödeme	59

8.2.4.5. İthalat Akreditifi	59
8.2.5. İhracat Ödeme Şekilleri	59
8.2.5.1. Peşin İhracat	60
8.2.5.2. Vesaik Mukabili İhracat	60
8.2.5.3. Mal Mukabili İhracat	60
8.2.5.4. Kabul Kredili İhracat	60
8.2.5.5. İhracat Akreditifi	60
8.2.5.6. İhracat Akreditifi İskontosu	60
8.2.5.7. Karşı Ticaret	61
8.2.5.8. Konsinye İhracat	61
8.2.5.9. Mahsuben Ödeme	61
8.2.6. Forfaiting	61
8.2.7. Ülke Kredileri	61
8.2.8. IFC ve Dünya Bankası Kredileri ile Diğer Krediler	62
8.2.9. Prefinansman/Postfinansman Kredileri	63
8.2.9.1. Prefinansman Kredileri	63
8.2.9.2. Postfinansman Kredileri	63
8.2.10. Vadeli Kur/Forward Rate	63
8.2.11. İhracat Faktoringi	63
9. Yabancı Kaynaklı Krediler, Tarım Sektöründe Kullanımları ve Etkileri	65
9.1. Ana Hatlarıyla Yabancı Kaynaklı Krediler	65
9.2. Yabancı Kaynaklı Kredilerin Türkiye'deki Yasal Dayanağı	65
9.3. Yabancı Kaynaklı Kredi Çeşitleri	66
9.3.1. Ülke Kredileri	67
9.3.1.1. Ülke Kredisi Nedir?	67
9.3.1.2. Ülke Kredilerinde Kredi Tutarları	67
9.3.1.3. Kredinin Vadesi	67
9.3.1.4. Kredinin Başlangıç Tarihi	67
9.3.1.5. Kredinin Kullanımı ve Geri Ödemesi	67
9.3.1.6. Ülke Kredisinin Tarafları	70
9.3.1.7. Ülke Kredilerinin Avantajları	70
9.3.1.8. En Sık Karşılaşılan Ülke Kredisi Örnekleri	71
9.3.1.8.1. Hermes Kredileri	71
9.3.1.8.2. US Exim Kredileri	72
9.3.1.8.3. GSM Kredileri	73
9.3.1.8.4. Ülke Kredisi Kullanım Örneği	75
9.3.2. Prefinansman/Postfinansman	76
9.3.2.1. Prefinansman Kredileri	76
9.3.2.2. Postfinansman Kredileri	77
9.3.3. Avrupa Yatırım Bankası Kredileri	78
9.3.3.1. Banka Hakkında Genel Bilgi	78
9.3.3.2. AYB'nin Kaynakları	80
9.3.3.3. AYB Kredilerinin Kullanıldığı Yerler	80
9.3.3.4. AYB Kredilerinden Kimler Yararlanabilir?	80
9.3.3.5. Türkiye'nin Kullandığı AYB Kredileri ve Tarım	

Sektörünün Kullanabileceği Kredi Uygulamaları	80
9.3.3.5.1. Halkbank AYB KOBİ Kalkınma Kredisi	81
9.3.3.5.2. Halkbank Orta ve Uzun Vadeli AYB Döviz Kredisi	82
9.3.3.5.3. Vakıfbank AYB Yatırım Kredisi	83
9.3.3.5.4. Vakıfbank AYB İşletme Kredisi	86
9.3.3.5.5. Türkiye Kalkınma Bankası AYB Kaynaklı KOBİ Geliştirme Kredileri	89
9.3.3.5.6. TSKB AYB KOBİ Yatırım Kredisi	90
9.3.4. Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası Kredileri	91
9.3.4.1. Banka Hakkında Genel Bilgi	91
9.3.4.2. AKKB'nin Kaynakları	91
9.3.4.3. AYB Kredilerinin Nerelerde Kullanılır?	91
9.3.4.4. AKKB Kredilerinden Kimler Yararlanabilir?	91
9.3.4.5. Türkiye'nin Kullandığı AKKB Kredileri Nelerdir?	90
9.3.4.5.1. Vakıfbank AKKB Kredisi	91
9.3.4.5.2. TSKB AKKB KOBİ Kredisi	95
9.3.5. Dünya Bankası Kredileri	96
9.3.5.1. Banka Hakkında Genel Bilgi	96
9.3.5.2. Dünya Bankası'nın Kaynakları	98
9.3.5.3. Dünya Bankası Krediler Nerelerde Kullanılır?	98
9.3.5.4. Dünya Bankası Kredilerinden Kimler Yararlanabilir?	98
9.3.5.5. Kredi Kullanımına Aracılık Eden Bankalar	99
9.3.5.6. Dünya Bankası Kredilerinin Değerlendirilmesi	100
9.3.5.7. Türkiye'de Kullanılan Dünya Bankası Kredi Örnekleri	100
9.3.5.7.1. TSKB Dünya Bankası KOBİ Kredisi	100
9.3.5.7.2. Dünya Bankası KOBİ Kredisi	102
9.3.5.7.3. Halkbank Dünya Bankası KOBİ Kredisi	102
9.3.6. İslam Kalkınma Bankası Kredileri	104
9.3.6.1. Banka Hakkında Genel Bilgi	104
9.3.6.2. İKB Kredilerinin Kullanıldığı Yerler	105
9.3.6.3. İKB Kredilerinden Kimler Yararlanabilir?	105
9.3.6.4. Türkiye'nin Kullandığı İKB Kredi Örnekleri	106
9.3.6.4.1. İKB İhracat Finansmanı Programı Kaynaklı TKB Kredisi	106
9.3.6.4.2. İKB Kaynaklı Türk Eximbank İhracatın Finansmanı(Aracılık) Kredisi	107
9.3.6.4.3. İKB İhracat Finansmanı Programı Kaynaklı TKB Kaynaklı Kredi	110
9.3.7. Diğer Dış Kaynaklı Kredi İmkanları	112
9.3.7.1. Vakıfbank İnternational AG Viyana Yatırım Kredisi	113
9.3.7.2. Vakıfbank New York Yatırım Kredisi	114
9.3.7.3. OPIC Kredileri	115
10. SONUÇ ve ÖNERİLER	117
KAYNAKÇA	121

1.GİRİŞ

Tarımsal faaliyetler insanlık tarihi kadar eski ve yaşam devam ettiği sürece de var olacak faaliyetlerdir. Tarımsal faaliyetlerin, insanlığın temel ihtiyacı olan beslenme ve giyinme ihtiyacını karşılamak gibi kutsal sayılabilecek işlevlerinin yanı sıra, ülke ekonomisine katkı gibi iktisadi etkileri de bulunmaktadır.

Tarım sektörü, gelişmiş ya da gelişmekte olsun tüm ülkelerde, ekonomi içerisindeki payı zaman içerisinde küçülse de önemini devam ettirmektedir. Tarımsal faaliyetler olmadan yaşamın sürdürülmesi mümkün olamayacağına göre, söz konusu önem de insanlık var oldukça devam edecektir.

Ülkemiz, Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, hızlı bir kalkınma ve modernleşme hamlesine başlamıştır. Bu hızlı kalkınma, Cumhuriyetimizin ilk yıllarında aşar vergisinin kaldırılması, tarım makinalarının gümrük vergisinden muaf tutulması, TMO'nun kurulması, hububat fiyatlarının desteklenmeye başlanması ve Ziraat Bankası kredilerinin genişletilmesi yoluyla tarım sektörüne de yansımıştır.

Sonraki dönemlerde tarım sektörü II. Dünya Savaşı süresince dünya genelinde yaşanan ekonomik sorunlara paralel olarak sıkıntılı bir dönem geçirmiştir. Sonrasında amacına ulaşamayan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu çıkarılmış, çok partili dönem, tarımsal kredilerin bol dağıtıldığı ancak fiili devalüasyonun yapıldığı, bütçe açıkları ile enflasyonun yaşandığı bir süreç olmuştur.

Sonraki dönemler, Türkiye'de çalkantılı bir ekonomik ve sosyal hayatın hakim olduğu dönemler olmuştur. 80 sonrası dönemde faiz oranları, dolayısıyla tarımsal kredi faiz oranları yükselmiş, kamu açıkları artmış, doğruluğu son derece tartışmalı olan özelleştirme uygulamaları tarımsal KİT'lerden başlayarak hayata geçirilmiş, tarımda doğrudan gelir desteği uygulamalarına geçilmiştir.

İkibinli yıllarda ise, üretim temelli ekonomik büyüme yerine, sıcak para girişine dayalı, yüksek faiz - düşük kur uygulamaları tercih edilmiş, bu uygulamaların tarımsal kesime yansımaları ise, tarımsal üretim açısından kendi kendine yeterli ülkemizin, ne yazıkki birçok bitkisel ve hayvansal üründe ithalatçı konuma gerilemesi olmuştur.

Ülkemizde, tarım sektörüne verilen desteklerin, sektörün içinde bulunduğu durum dikkate alındığında, istenilen sonuçları doğurmadığı ortadadır. Tarım sektörü yaşadığı birçok soruna, iç ticaret hadlerine bakıldığında yarattığı katmadığı diğer sektörlerle aktarmasına rağmen, ülke ekonomisine katkıları yadsınamaz durumdadır. Sektörün yaşadığı birçok sorunu, tarımda nüfus ile ilgili sorunlar, tarım işletmelerinin yapısı ile ilgili sorunlar, örgütlenme ile ilgili sorunlar, destekleme ile ilgili sorunlar ve sektörün ekonomik sorunları olarak sınıflandırabiliriz.

Küçük aile işletmelerinde tasarrufun zorluğu yani sermaye yetersizliği, sermayenin yavaş devri, değişen pazar istekleri ve teknolojik değişimler, tarım ürünleri fiyatlarındaki dalgalanmalar ile risk ve belirsizliklerin çokluğu ise tarımda kredi ihtiyacını doğuran nedenlerdir.

Sektörün ekonomik sorunlarından olan sermaye yetersizliği, tarımsal işletmelerin kredi ihtiyacını doğurmaktadır. Özel kuruluşların tarım sektörünü finansmanı amacıyla kullandıkları fonlar ticari bir yaklaşımın sonucu olarak kar amaçlı olarak kullanılan ticari kredilerdir. Bunun karşılığında, kamu otoritesinin bu konudaki yaklaşımının, genel anlamda ekonomiyi, özel anlamda ise tarım sektörünü düzenleyen, destekleyen ve kamu çıkarlarını koruyan uygulamalar temeline oturması zorunluluğu bulunmalıdır.

Ticari işletmelerin finansman sorunlarının, yurt içi kaynaklardan ve uygun koşullarla karşılanması asıldır. Ancak, yurtdışı kaynaklı ticari krediler de uygulamada ülkemizde kullanılan kredi türlerindedir. Ülke dışı krediler ya da bir başka tanımla yabancı kaynaklı krediler , ya uluslararası ve ülkeler üstü kuruluşlardan bir program dahilinde (Dünya bankası, Avrupa Birliği vb.) ya da özel sektör kuruluşlarından temin edilen kredilerdir. Kullanılan kredinin yabancı kaynaklı kredi kabul edilip edilmeyeceği ile ilgili kıstaslar, kredi kullanan ülkenin kanunlarında belirtilmektedir.

Yurtdışı kaynaklı krediler, özellikle krediyi kullandıran kuruluşların, zaman zaman siyasi amaçlarının ülke içinde tatbikinin birer aracı da olabilmektedirler. Ülke kredileri, Dünya Bankası kredileri, Avrupa Yatırım Bankası kredileri, Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası kredileri, İslam Kalkınma Bankası kredileri vb. yabancı kaynaklı krediler kullanılırken, zaman zaman görünürdeki insani yardım amaçlarının yanında, örtülü olarak ülkenin ekonomik ve siyasi bağımsızlığına müdahale niteliği taşıyan şartlar da öne sürebilmektedirler. Dünya Bankasının 2002 yılındaki kriz döneminde Tarım Kredi Kooperatiflerinin kapatılması yönünde rapor vermesi, sözkonusu kuruluşun Ülkemizdeki tarımsal dengelere müdahale konusundaki tavrını göstermesi açısından manidardır.

Ülkede ekonominin yönlendirilmesi, hükümetlerin uyguladığı ekonomi politikaları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Ekonomi politikasının araçları para ve maliye politikaları uygulamalarıdır. Söz konusu politikalarda söz sahibi olan uygulayıcıların yani seçilmiş hükümetlerin, gerek sanayi, gerek ticaret ve hizmetler ve gerekse tarım sektörü için ekonomik bağımsızlığımızı zedeleyecek uygulamalardan hassasiyetle kaçınmaları gerekmektedir.

Bu doğrultuda tarım sektörünün desteklenmesi görünürde sadece tarım sektörünün kalkınmasına yönelik bir düzenleme gibi gözükse de, sonuçları itibarıyla ülkenin sosyal ve ekonomik kaynaklı birçok sorunun ortadan kalkmasına da yardımcı olacaktır.

Bu nedenle, tarım sektörünün finansmanla ilgili sorunlarının çözülmesinde asıl olan sorunun ülke içi kaynaklarla çözümlenmesi olmakla birlikte, yabancı kaynaklı kredilerden de mutlak surette yararlanılmalıdır. Dikkat edilmesi gereken konu, iktidarların oluşturduğu ve yürüttüğü ekonomi politikalarının, ulusal bağımsızlığımızı zedeleyecek unsurlara izin vermemesi ve yabancı kaynaklı kredilerin kullanılması için öne sürülen şartların da, ulusal çıkarlarımıza aykırı dayatmalar içermemesidir.

Çalışmanın ilk bölümünde genel olarak konunun önemi belirtilmiş, ardından çalışma analizinde kullanılan materyal ve yöntem açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde, ekonomi politikası nedir sorusu cevaplanmış, ekonomi politikasının amaçları açıklanmış ve ekonomi politikasının araçları olan para ve maliye politikaları ve bunların araç ve amaçları genel hatlarıyla açıklanmıştır. Aynı bölümde Türkiye’de ekonomi politikasında karar birimleri sıralanmış ve bölümün sonunda ekonomi politikasının oluşumunda etkili uluslararası kuruluşlara yer verilmiştir.

Dördüncü bölüm, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar, ülkemizde uygulanan para ve maliye politikalarının tarım sektörümüze etkileri, dönemlere ayrılarak incelenmiştir.

Beşinci bölümde ise, Türkiye’de tarım sektörü değerlendirilmiş, sektörün sorunları ele alınmış, bunların içinde önemli bir yer kaplayan tarım sektörünün ekonomik sorunları ve sektörün finansmanla ilgili sorunları açıklanmıştır.

Altıncı bölüm, kredi kavramının açıklandığı bölümdür. Bölüm içerisinde krediler sınıflandırılmış, yaygın olarak karşılaşılan kredi çeşitleri açıklanmıştır.

Yedinci bölümde, tarımsal kredi kavramı açıklanmış, tarımda kredi ihtiyacını doğuran nedenler sıralanmıştır. Bölümün devamında, tarımsal kredilerin kullanım amaçları, Türkiye’de tarım sektörünün finansmanı ve Türkiye’de kullanılan tarımsal krediler belirtilmiştir.

Sekizinci bölüm, dış ticaretin finansmanının incelendiği, dış ticarete finansman enstrümanları ve ödeme şekillerinin açıklandığı bölümdür.

Dokuzuncu bölüm, yabancı kaynaklı kredilerin, bunların tarım sektöründe kullanımlarının, ülke ekonomisi ve tarımına etkilerinin incelendiği bölümdür. Bölüm başlangıcında dış kaynaklı kredi kavramı açıklanmış ve bu kredilerin Türkiye’deki yasal dayanağı belirtilmiştir. Yabancı kaynaklı kredi çeşitleri sıralanmış, bunların içerisinde ilk olarak ülke kredileri ve ülke kredisi çeşitlerinden Hermes, US Exim, GSM kredileri irdelenmiş ve tarım sektörüne etkileri belirtilmiştir. Konunun devamında prefinansman ve postfinansman kredileri mercek altına alınmış ve tarım sektörüne etkileri ifade edilmiştir. Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası, Dünya Bankası, İslam Kalkınma Bankası, yurtiçi bankaların yurt dışı iştirakleri ve OPIC gibi yabancı kredi kaynakları teşkilatlanmaları, kaynakları, kredilerinin nerde ve kimlerce kullanılabileceği v.b konularla açıklanmış, kullandıkları kredilerin tarım sektörüne etkileri değerlendirilmiştir. Söz konusu kaynaklardan kullanılan kredilerin iyice anlaşılabilmesi için, kredi kullanım örneklerine de bölüm içerisinde yer verilmiştir.

Tarım kesiminin yabancı kredi kaynaklarına ihtiyacının azaltılması için yapılması gerekenler, yabancı kaynaklı kredilerin kullanımlarının ülke ekonomisi ve tarımına olumsuz etkileri ve dikkat edilmesi gereken konulara sonuç bölümü olan onuncu bölümde yer verilmiştir.

2. MATERYAL VE METOT

2.1. MATERYAL

Araştırma materyali, daha çok literatüre dayalı verilerden toplanmıştır. Araştırmanın makro verilere dayalı olmasından dolayı, daha çok ikincil kaynaklardan elde edilen bilgilerle çalışılmıştır. Bu nedenle kapsamlı bir literatür taraması yapılarak çalışmaya materyal toplanmıştır. Toplanan veriler başta internet siteleri ve konu ile ilgili çeşitli kitap, yayın ve belgelere dayanmaktadır.

Örneğin, Türkiye’de kullanılan yabancı kaynaklı kredi çeşitlerini açıklayan bilgiler daha çok web sayfalarından temin edilmiş, bankaların kredi uzmanlarıyla görüşülmüştür. Bunların dışında konu ile ilgili yayımlanmış birçok yayına ulaşılarak bu çalışmalardan ve çalışmaların sonuçlarından yararlanılmıştır.

2.2. METOT

Tarım sektöründe yaşanan sorunların birçoğunun kaynağı, bunu etkileyen birçok faktör bulunmasına rağmen, temel olarak ülkede uygulanan ekonomi politikalarıdır. Sorunlardan biri de sektördeki işletmelerin zayıf sermaye yapıları nedeniyle duydukları kredi ihtiyaçlarıdır. Krediler, ülke içi yada ülke dışı kaynaklı fonlardan kullanılabilirler. Bu çalışmada daha çok, tarım sektörünün kullanabileceği yurtdışı kaynaklı krediler ve bu kredilerin ülke tarımına etkileri üzerinde durulmuştur. Genellikle uluslararası organizasyonlar tarafından kullanılan kredilerin yapılarıyla ilgili bilgiler, bu kredilerin kullanımına aracılık eden kredi kuruluşlarının detaylı bilgi içeren web sitelerinden ve yüz yüze görüşülen bankaların kredi uzmanlarından elde edilmiştir. Kredilerin yapıları ve kullanım şartları incelenerek, tarım sektörüne etkileri değerlendirilmiştir.

Tüm bu araştırmada dış kaynaklı krediyi “Ülke kanunlarına göre yabancı kaynaklı olarak kabul edilen ve genellikle çokuluslu organizasyonlar tarafından sağlanan kaynaklardan kullanılan kredi” şeklinde tanımladıktan sonra, kullanım tutarları, faiz oranları, vadeleri ve kullanım şartları yurtiçi kaynaklı kredilerle karşılaştırılmış, çeşitleri ve kullanım şartları incelenmiştir.

Yapılan tüm bu değerlendirme ve yorumlardan sonra, dış kaynaklı kredilerin ülkemiz tarımına etkileri, ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

3- EKONOMİ POLİTİKASI NEDİR?

Ülkelerin ekonomik yapıları, ekonomik ve sosyo-kültürel alanda sağladıkları gelişmeler ya da geri kalmışlıklar, uygulanan ekonomi politikalarının sonucudur.

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte kalkınma gayreti içine giren, çok partili yıllara kadar sağladığı altyapı yatırımları, eğitim ve kültür alanındaki gelişimleri ve uyguladığı karma ekonomik yapı içerisinde, o dönemdeki şartlar dikkate alındığında önemli başarılar yakalayan Türkiye, çok partili dönemle birlikte ekonomide daha liberal politikalar uygulamıştır. Sonrasında 80'li yıllara kadar enflasyon, işsizlik ve terör ülke gündeminden düşmemiş, askeri darbe sonrasında uygulanan neoliberal politikalar, kısıtlı kimi alanlarda başarılı olmasına rağmen genel olarak işsizlik, gelir dağılımı, satın alma gücü, ekonominin üretime dayalı büyümesi vb makroekonomik göstergelerde başarıyı yakalayamamış, ülkeyi birçok alanda özellikle Dünya Bankası, IMF vb. uluslararası organizasyonların etkilerine açık hale getirmiştir. Yaşanan tüm bu gelişmeler, ülkemizde uygulanan ekonomi politikalarının doğal olumsuz sonuçlarıdır.

Bu doğrultuda, Türkiye'de genel sosyo-ekonomik yapı içerisinde tarım sektörünün yeri değerlendirilirken, sektörün milli gelire katkısı, köyden kente göçteki etkisi, sanayi sektörüne sağladığı girdi, istihdama katkısı, ülke ithalat ve ihracatına etkileri, tarımsal ürünlerde ülkenin kendine yeterliliği gibi konular dikkatle incelenmelidir.

Ülkemizde ekonomik alanda ve bunun içerisinde tarım sektöründe bugün gelinen noktaların ana dayanağı uygulanan ekonomi politikalarıdır. Bu nedenle sağlıklı değerlendirmeler yapabilmek için ana hatlarıyla da olsa ekonomi politikası ve bileşenlerine açıklık getirmek gerekmektedir.

3.1 Genel Anlamda Ekonomi Politikası

Ekonomi politikası; ekonomide belli hedefleri gerçekleştirmek (refah düzeyinin artırılması, verimliliğin sağlanması) veya belirli sorunları çözmek amacıyla (işsizlik, yoksulluk vb), belirli ekonomik araç ve yöntemlerin bir araya getirilmesi sürecidir şeklinde tanımlanabilir.

Yürütme erki yani hükümetler, tespit ettikleri makroekonomik dengelere ulaşabilmek için ekonomi politikalarını kullanırlar. Bu nedenle ekonomi politikalarının tatbikinde karşımıza çıkan uygulama tercihleri, ekonomi politikasının subjektif etkilere açık niteliğini de ortaya koymaktadır. Bu

nedenle, istenilen her ne kadar toplum çıkarını hedefleyen ve objektif olarak uygulanan ekonomi politikaları olsa da, ekonomi politikaları, siyasilerin etkilerinin az ya da çok ama mutlak görülebileceği uygulama sahalarıdır.

Hükümetlerin beklenen ana hedefi, toplum refahının yükseltilmesidir. Bu hedefe ulaşmak için yürütme bir çok kez bir çok alt hedef belirlemek ve bu hedeflere ulaşabilmek için yine birçok araçlarla çalışmak zorundadır. İşte böylesine karmaşık bir uygulama tabanı olan ekonomi politikası, tespit ettiği sorunları, oluşturduğu ekonomi politikası modelleri yoluyla çözmeye çalışır. Ekonomi politikası, bu modeller yoluyla ya temel makroekonomik dengeleri kurmak, ya da kurulan bu dengelerin muhafazasını sağlamak amacını taşır. Yani, ekonomi politikası temel anlamda, toplumun refahını yükseltmek amacını taşır.

3.2 Ekonomi Politikasının Temel Amaçları

Yukarıda da belirtildiği gibi ekonomi politikasının temel amacı toplum refahını arttırmaktır. Bu ise birtakım ekonomik ve sosyolojik hedeflere ulaşılması ile gerçekleştirilebilir. Bu nedenle, toplumun refahı st hedefine ulaşabilmek için, birtakım seçilmiş hedeflerin de gerçekleştirilmesi de gerekmektedir. Bu temel amaçlar;

- 1-Yüksek istihdam düzeyine ulaşmak,
- 2-retimi ve/veya verimliliği arttırmak,
- 3-Fiyat istikrarı sağlamak ve korumak,
- 4-demeler dengesini sağlamak,
- 5-Gelir ve servet dağılımını düzenlemektir.

Bu temel amaçların yanında faktör dağılımını düzenlemek, kamusal ihtiyaçları karşılamak, kalkınmada öncelikli bölge ve sektörlere destek vermek, özel tüketim alışkanlıklarını düzeltmek, temel mallar arzını güvence altına almak, nüfus yapısını düzeltmek ve çalışma saatlerini azaltmak ta ekonomi politikasının ulaşmak istediği diğer amaçlardır. Asıl olan, yukarıda sayılan amaçların tamamına ulaşılmasıdır. Ancak uygulamada bu sonuca ulaşmak son derece zor bir süreci gerektirmektedir. Siyasiler, dünya ekonomisi ya da iç siyasi dengeler nedeniyle zaman zaman bu hedeflerden bir veya birkaçını diğer bir ya da birkaçına tercih edebilmektedirler. Bu durum da, ekonomi politikası uygulamalarının siyasilerin dünya görüşlerinden etkilenmesine açık olabilmemesinin bir sonucudur.

Ekonominin bir parçası olarak bu amaçlar, özelde tarım sektörü içinde ulaşılması gereken amaçlardır. Ancak, tarım sektörünün içinde bulunduğu durum ve yaşadığı sorunlar dikkate alındığında, Türkiye’de ekonomi politikasının tarım sektörü için tercihlerinin ve uygulamalarının çok yerinde olmadığı yargısına varmak ta zor olmayacaktır.

Ülkemizde siyasilerin, yukarıda sayılan amaçlara ulaşabilmek için, ekonomi politikası uygulamalarının karar alma sürecinde, mutlak surette ülke gerçekleri temelinde ve ülke çıkarlarını düşünerek hareket etmeleri gerekmektedir. Son dönemlerde oldukça küçülen dünyamızda, ülke ekonomisinde makro ekonomik dengeleri kurmak ve sürdürmek için yapılan çalışmalarda, uluslararası birlik ya da organizasyonlardan destek almak gerekebilmektedir. Bu bağlamda, AB, IMF ve Dünya Bankası gibi kurum ve kuruluşlarla ilişkilerde, nihai olarak ulusal çıkarların göz önüne alınarak işbirliği yapılması, son derece hassas bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3 Ekonomi Politikasının Araçları

Ekonomi politikası araçları farklı yönlerden sınıflandırılırsalar da temel olarak;

1-Para Politikası

2-Maliye Politikası olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır.

Maliye politikalarının yürütülmesinden sorumlu olan birim hükümet yani siyasi iktidar, para politikası uygulamasından sorumlu olan birim ise merkez bankasıdır. Ülkemizde Merkez Bankasının özerk yapıya kavuşturulmasından sonra maliye ve para politikası uygulayıcıları birbirinden ayrı hale getirilmiş olsa da, yüksek borç yüküyle ve çetrefilli ekonomik sorunlarla karşı karşıya bulunan Türkiye’de, maliye ve para politikalarını birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Stabil bir yapıya sahip olmayan Türkiye ekonomisinde, maliye ve para politikalarının birbirleri ile dirsek temasında ve tamamlayıcı olarak çalışmaları kaçınılmaz bir zorunluluktur.

3.3.1. Para Politikası

Temel bir ifadeyle para politikası, ekonomide genel anlamda paranın dolaşımının, arzının yani çokluğunun ya da azlığının ve fiyatının belirlenmesine yardımcı olan uygulamalar bütünü olarak açıklanabilir.

Bir ekonomide para arzını, dört önemli aktör ve bunların davranışları belirler. Bu oyuncular ; Merkez Bankası, Bankalar, Tasarruf sahipleri ve Bankalardan borçlananlardır. Bunlardan bankacılık sistemi kaydi yani kağıt üzerinde para yaratır.

3.3.1.1. Para Politikasının Amaçları

Para politikasının amaçları, aslında ekonominin ulaşmak istediği temel amaçlardır. Bundan hareketle para politikasının amaçları; Fiyat istikrarının sağlanması ve korunması, kaynakların tam istihdamı, ekonomik büyüme ve ödemeler dengesinde istikrarın sağlanması olarak sıralanabilir.

Fiyat İstikrarı : Fiyat istikrarı, bir ekonomideki fiyat artışlarının ya da azalışlarının, dalgalanmalar olmadan, makul seviyelerde gerçekleşmesi ve olağandışı gelişmeler dışında ani değişikliklerin meydana gelmemesidir. Fiyat istikrarsızlığı dendiğinde akla gelen şey enflasyondur. Enflasyon, kısaca fiyatlar genel seviyesindeki sürekli ve önemli oranda yükseliş olarak tanımlanabilir. Enflasyonla birlikte paranın satın alma gücü yani değeri de düşer.

Ülkemizde enflasyonu ölçen iki endeks vardır. Bunlar; TEFE (Toptan Eşya Fiyat Endeksi) ve TÜFE (Tüketici Fiyatları Endeksi)'dir. Ülkemizde kullanılan genel fiyat endeksi ise TEFE'dir. Yani TEFE resmi enflasyon göstergesidir. TEFE'nin de, TÜFE'nin de hesaplanmasında hatalar mevcuttur. TÜFE halkın gerçek durumunu TEFE'ye oranla daha çok göstermesine rağmen resmi gösterge, TEFE'dir.

Burada dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de, enflasyon hesaplamasında kullanılan enflasyon sepeti kavramıdır. Enflasyon sepeti, fiyat artışları gösterge olarak kabul edilen bir grup ürünü ifade eder. Bu ürünlerin fiyatlarındaki artış, enflasyon oranı olarak ilan edilir. Enflasyon sepetinin içine, talebi yani tüketimi olmayan ürünlerin alınması enflasyonu gerçek oranından aşağı göstereceğinden, enflasyon oranı da bu durumda yanıltıcı olarak gerçek oranının altında açıklanmış olacaktır. Bu nedenle, enflasyon oranı değerlendirilirken, enflasyon sepetinin hangi ürünlerden oluştuğu ve bu ürünlerin aile gider bütçesindeki yerinin değerlendirilmesi yararlı olacaktır.

Ekonomilerde, salt enflasyon oranının düşmesinin tek başına bir başarı değildir. Bu doğrultuda enflasyonla mücadele için piyasadaki likiditenin azaltılması, iç talebin daralmasına ve durgunluğa, birçok işyerinin kapanmasına, işsizliğin artmasına ve hane halkı gelirinin azalmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla, bir ekonomide sadece enflasyon oranının düşüklüğüne bakarak, ekonominin sağlıklı işlediğine dair fikre varmak hatalı bir sonuç olacaktır.

Tarımsal ürünlerin arttığı(arzın arttığı) yaz aylarında bu durum enflasyonun düşmesine yardımcı olurken, doğal şartlar nedeniyle ya da başkaca bir neden dolayısıyla ürün miktarının azalması, fiyatların artması yoluyla enflasyonu yükseltici etki yaratır. Bu anlamda tarımsal ürün fiyatları, enflasyonla mücadelede son derece önemli rol oynamaktadır. Ancak son dönemde, tarımsal ürünlerdeki fiyat artışlarının, genellikle enflasyon oranının altında seyretmesi, enflasyonu düşürücü etki yaratmasına rağmen, üreticinin fakirleşmesinin de acı bir göstergesi olmuştur.

Özellikle dar gelirli hanelerin temel harcama kalemlerinin başında gelen mutfak harcamalarında, tarımsal ürünlerin kıt olduğu yıllardaki enflasyon artışı, fakir halk kesimlerinde yıkıcı oranda olumsuz etkilere de sebep olmaktadır.

Tam İstihdam : İstihdam, yaygın olarak emeğin kullanımını yani işgücünü ifade etmek için kullanılan bir ekonomik terimdir. Geniş anlamda istihdam ise, bir ekonomideki tüm üretim faktörlerinin kullanımı anlamını içerir. İstihdamı emeklerini satarak karşılığında gelir elde etmek isteyenlerin, bu arzularını tatmin ediyor olma hali olarak ta tanımlayabiliriz.

Bir ekonomide, belli bir zaman noktasında işgücünün tamamını iş sahibi yapmak imkansızdır. Genelde tam istihdam düzeyinde kabul edilen işsizlik oranı %4'tür. (Gelişmiş ülkeler için %3, gelişmekte olan ülkeler için%5) Ülkemizde son dönemdeki işsizlik oranının resmi rakamlarla yaklaşık %15 civarlarında seyrediyor olması, işsizlik oranının kabul edilebilir oranların ne kadar üzerinde olduğunun bir göstergesidir. Eksik istihdam ise basit bir ifadeyle işsizlik demektir. Bir ekonomide, cari ücret düzeyinden iş aradığı halde iş bulamayanlar varsa, o ekonomide eksik istihdam var demektir. Eksik istihdam geçici ya da sürekli olabilir.

Türkiye ekonomisi, son dönemlerde ciddi bir işsizlik sorunuyla karşı karşıya bulunmaktadır. Ekonomi yönetiminin, işsizlikle mücadele konusunda başarısız olduğu su götürmez bir gerçektir.

Kırsal kesimden kente göçün engellenmesi, işsizlik oranının da düşmesine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, tarım sektörüne verilecek destek, hem tarımsal üretimin artmasına, hem de tarımsal faaliyetten başka yetkinliği olamayan kırsal nüfusun kente göçünü engelleyerek işsizliğin azalmasına katkı sağlayacaktır. İşsizliğin azalması, en azından artmaması için, tarım kesiminin mutlak desteklenmesi istihdam sorunun çözümüne bir nebze de olsa katkı sağlayacaktır.

Ekonomik Büyüme : İktisatçılar, ekonomik büyüme ile gayri safi yurtiçi hasılasındaki (GSYİH) artış oranını ifade ederler. Bu orandaki küçülme ise, ülkenin gayri safi yurtiçi hasılasının azalması yani ekonominin küçülmesi demektir. Genellikle bir ekonomide iki çeyrek üst üste küçülme görülmesi durumuna ise resesyon denir.

Ekonomik büyümenin kaynaklarını; Üretim faktörlerinin miktarının artması, üretim faktörlerinin verimliliğinin artması ve teknolojik gelişmeler oluşturmaktadır.

Ülkemizde tarım sektörü, büyümeye son derece açık bir sektör niteliğindedir. Ancak, sektörün içinde bulunduğu yapısal ve finansal sorunlar nedeniyle, sektör küçülmeyle karşı karşıya kalmış, yarattığı katma değeri diğer sektörlerle aktarmak zorunda bırakılmıştır. İç ticaret hadlerine baktığımızda bu durum açıkça görülecektir.

Birçok üründe kendine yeterli iken, bugün net ithalatçı konuma gerileyen Türkiye'nin, ithalatçı ülke konumuna düşmesi, tarım sektörünün küçülmesinin ve yurt içi tarımsal ürün arzının talebe yetmediğinin bir göstergesidir. Bu açığı ithalatla gideren Türkiye, bunun için de zaman zaman ödemeler dengesinde sorunlarla karşılaşmaktadır.

Ayrıca değinilmesi gereken bir diğer konu, uluslararası kuruluşlar olan AB, Dünya Bankası, IMF vb gibi kuruluşlarla girilen ilişkilerde, bu kuruluşlar tarafından adeta dayatılan birtakım uygulamaların, ulusal tarım politikamızı oluşturma irademizde yarattığı olumsuzluklardır.

Ekonomik büyüme, son dönemde herkes tarafından telaffuz edilen sihirli bir sözcük halini almıştır. Ekonomik büyüme elbette son derece önemli bir hedeftir ancak ondan daha önemlisi, büyümeyle sağlanan imkanların, adilce üretimde katkısı olan faktörler arasında paylaşılması sorunudur. Yine bununla bağlantılı olarak büyüyen ekonomiden, tarım sektörünün kaynak aktaran değil, kaynak alan konuma getirilmesi için de, siyasilerin gereken tedbirleri alması gerekmektedir.

Temel olarak GSMH'deki artış olarak değerlendirilen ekonomik büyümenin gerçekleşmesi ne kadar önemli ise, sağlanan büyüme ve zenginliğin adil bir şekilde toplumu oluşturan katmanlar arasında dağıtılması da o derece önemli bir konudur. Yoksa, günümüzde olduğu gibi, ülkenin sadece büyük sermaye sahiplerinin varlıklarının artması yoluyla toplam anlamda zenginleşmesi, bu zenginleşmeye emeğiyle ya da beyin gücüyle katkıda bulunanların da zenginleştiği anlamına gelmeyecektir.

Ayrıca, tarım sektöründe yaratılan katma değer, en azından makul seviyede tarım kesiminde bırakılmayarak iç ticaret hadlerinde görüleceği üzere diğer sektörlerle aktarılması da, kırsal kesimin ve buradaki işletme ve çalışanların fakirleşeceği anlamına gelecektir.

Ödemeler Dengesi : Ödemeler bilançosu, bir ülkede yerleşik kişilerin belirli bir dönem boyunca yabancı ülkede yerleşik kişilerle yaptıkları tüm ekonomik işlemlerin sonucunu gösteren sistematik kayıtlar bütünü olarak tanımlanabilir. Daha sade bir ifadeyle, dış ödemeler bilançosu veya dengesi, ülkelerin belirli bir dönem içerisindeki dış ekonomik ve mali ilişkilerinin durumunu belirtir. Bir ülkenin dış ödemeler bilançosundaki denge veya dengesizlik, uluslararası ödeme gücünü ve ekonomik ve mali itibarını gösterir. Milli gelir ve çalışma düzeyi, kalkınma hızı, döviz kurları, enflasyon oranı, gelir dağılımı, dış borçlar vb bir çok temel ekonomik değişken dış ödemeler dengesi ile ilişki içerisinde.

Dış ödemeler bilançosunun özellikleri; Ekonomik işlem ve ülkede yerleşik olma, uluslararası ticari işlemlerin ikilik özelliği, alacaklı ve borçlu İşlemler ile otonom ve denkleştirici işlemlerdir. Dış ödemeler dengesi bilançosu oluşturulurken, birtakım temel hesaplar kullanılır. Bunlar; cari işlemler hesabı, sermaye hesabı, resmi rezervler hesabı ve istatistiki farklar hesaplarıdır.

Dış ödemeler bilançosunda zaman zaman meydana gelen açıkların nedenlerini ise; yapısal nedenler, iktisadi dalgalanma, geçici faktörler ve döviz spekülasyonu ve mali krizler olarak sıralamak mümkündür.

3.3.1.2. Para Politikasının Araçları

Para politikası araçları, para politikası hedeflerine ulaşabilmek amacıyla kullanılan ve merkez bankasının kontrolü altında olan büyüklükler veya değişkenlerdir. Para politikası genel araçlarını; Açık piyasa işlemleri, reeskont politikası ve zorunlu rezerv politikası olarak gruplamak mümkündür. Daha geniş bir ifadeyle ise para politikası araçları, doğrudan ve dolaylı para politikası araçları olarak iki grupta sınıflandırılabilir.

3.3.1.2.1. Para Politikasının Doğrudan (Direkt) Araçları

Doğrudan para politikası araçları bir anlamda kamu otoritesince, piyasanın inisiyatifine bırakılmadan yasal birtakım zorunluluklarla uygulamaya sokulan araçlardır. Dolayısıyla, Söz konusu düzenlemelere uymak, yasal bir zorunluluktur. Doğrudan kontroller genelde ticari bankalardaki kredi ve

mevduatın fiyatının veya miktarının merkez bankası tarafından doğrudan kontrol edilebilmesidir. Doğrudan araçları; faiz oranı kontrolleri, kredi tavanı kontrolleri, farklılaştırılmış reeskont kotaları, disponibilitate, finansal araçların portföylerinin yeniden düzenlenmesi, hisse senedi ve tahvil alımına yönelik kredilerin kontrolü, tüketici kredilerinin kontrolü, özel mevduatlar, merkez bankasının moral takviyesi ile reklam ve resmi olmayan öğütlerdir.

3.3.1.2.2. Para Politikasının Dolaylı (Endirekt) Araçları

Dolaylı (endirekt) para politikası araçları Açık piyasa işlemleri, reeskont penceresi işlemleri ve zorunlu karşılık oranlarıdır.

Açık Piyasa İşlemleri : Açık piyasa işlemleri (API) en geniş anlamıyla finansal enstrümanların açık piyasada merkez bankası tarafından ya birincil piyasada ya da ikincil piyasada alınarak veya satılarak bankacılık sisteminin toplam rezervlerini daraltarak veya genişleterek, nihai olarak ülkenin para arzını etkileyebilmek olarak tanımlanabilir. Repo, ters repo, doğrudan alım, doğrudan satım - depo (mevduat) alımı, depo satımı ve merkez bankası likidite senedi ihracı işlemlerini kapsar.

Reeskont Penceresi İşlemleri : Reeskont penceresi işlemlerinin en temel amacı, merkez bankalarının finansal sistem için son ödünç verme kaynağı (mercii) fonksiyonunu yerine getirmesidir. Bu uygulamada bankalar, merkez bankasınca belirlenen genelde kısa vadeli senetleri, merkez bankasının belirlediği faiz oranlarından iskonto ettirerek ihtiyacı olan likiditeyi elde ederler ve aniden ortaya çıkabilecek panik havasını da yatıştırmaya çalışırlar. Diğer bir deyişle, bankalar bu yolla ellerindeki ticari senetleri, vadeleri dolmadan merkez bankasına kırdırarak rezerv ihtiyaçlarını karşılayabileceklerdir.

Zorunlu Karşılık Oranları : Zorunlu karşılık uygulaması, asıl olarak bankalara, mevduat ve mevduat benzeri yükümlülüklerinin belirli bir oranı kadar tutarı merkez bankası nezdinde bloke ve serbest mevduatlarında tutma zorunluluğu getirmektedir. Zorunlu karşılıkların; Bankacılık sisteminin riskinin azaltılması, para arzını ayarlamak, kısa vadeli faiz oranlarının istikrarına yardımcı olmak, likidite yönetimini kolaylaştırmak ve senyoraj geliri elde etmek gibi beş temel fonksiyonu bulunmaktadır.

3.3.2. Maliye Politikası

Maliye politikası, bir ekonomide temel makroekonomik amaçlara ulaşmak için kamu harcamaları ve gelirlerinin büyüklük ve bileşiminde gereken değişiklikleri gerçekleştirmek olarak tanımlanabilir.²

Maliye politikası devletin kamu giderleri, vergiler ve borçlanmalar şeklindeki mali araçlarıyla yaptığı tüm müdahaleleri kapsamaktadır.

Ekonomik hedeflere ulaşmada kullanılacak maliye politikası araçlarının seçimi ve uygulaması siyasi bir karar gerektirir. Demokrasi ile yönetilen ülkelerde bu kararlar parlamento tarafından alınır. Maliye politikası uygulamasında karşılaşılan bu durum, maliye politikası araçlarının da subjektif etkilere açık olduğunun bir göstergesidir. Bu nedenle maliye politikası araçlarının seçimini yapan karar alıcılarının, yani siyasilerin, mutlak surette ülke çıkarlarını ve dengelerini düşünen bir bakış açısına sahip olmaları gerekmektedir.

3.3.2.1. Maliye Politikasının Amaçları

Maliye Politikasının amaçları; Ekonomik istikrarı sağlamak, ekonomik büyüme ve kaynak tahsisi yapmak ve yeniden gelir dağılımını düzenlemektir.

Ekonomik İstikrarı Sağlamak : Bir ekonomide istikrar, fiyatlar genel seviyesi ile tam istihdamın sağlanmasına bağlıdır. Ancak, bu iki amaç aynı anda gerçekleşmesi zor amaçlardır. Uygulamalar ya düşük enflasyonda yüksek işsizlik, ya da yüksek enflasyonda düşük işsizlik seçeneğini ortaya çıkar.

Ekonomik Büyüme : Ekonomik istikrar kısa, ekonomik büyüme ve kalkınma ise maliye politikasının uzun dönemli amaçlarındandır. Kişi başına düşen milli gelir, ekonomik büyüme ile ilgili etkili bir göstergedir. Ancak büyümenin önemli olduğu noktada, büyümeyle gelen artı değerlerin, adilce dağıtılması da en az onun kadar önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, kamu gelirlerini toplama yetkisine sahip hazinenin, tarım sektörüne mutlak surette daha fazla ve yeterince pay ayırması da, genel büyümeyle birlikte, tarım kesiminin büyümesine de yardımcı olacaktır.

Kaynak Tahsisi Yapmak ve Yeniden Gelir Dağılımını Düzenlemek: Kaynak tahsisi yapmak ve yeniden gelir dağılımını düzenlemek, sosyal devlet gereklerindedir. Bunun gerçekleştirilmesi için önemli araçlardan biri de vergileridir. Çok kazananın çok, az kazananın az vergi alınması, önemli bir sosyal devlet ödevidir. Bu durumda Artan oranlı vergiler uygun bir çözüm alternatifidir. Böylece, geliri artanlardan daha fazla vergi almak mümkün olacaktır. Bu sonuç aynı zamanda sosyal adaletin gerçekleşmesine de katkıda bulunacaktır. Bunlardan başka düşük gelir gruplarına yapılacak transfer harcamaları da, kaynak aktarımı ve gelir dağılımının yeniden düzenlenmesi açısından son derece önemlidir.

3.3.2.2. Maliye Politikasının Araçları

Maliye politikası araçları; Kamu harcamaları, kamu gelirleri ve devlet borçlanma araçlarıdır.

Kamu Harcamaları : Genel anlamda devlet hizmetlerinin yerine getirilebilmesi için yapılan harcamalar, kamu harcaması olarak adlandırılır. Başka bir ifadeyle devlet veya diğer kamu tüzel kişilerinin (belediyeler, il özel idareleri, köyler, kamu iktisadi teşebbüsleri) kamu harcamalarını karşılamak amacıyla yaptıkları ödemelere kamu giderleri denir.

Kamu Harcamaları cari giderler, yatırım giderleri, transfer giderleri ve gerçek (Olağan) giderler kalemleri altında gruplandırılır.

Kamu Gelirleri : Devletin ve diğer kamu kuruluşlarının, kamu hizmetlerini karşılamak amacıyla kanuna dayanarak çeşitli kaynaklardan elde ettikleri gelirlerdir. Bu gelirler ile devlet, mal ve hizmetleri satın alır ve bunlarla kamusal hizmeti gerçekleştirir. Kamu gelirleri devletin egemenlik gücüne dayanılarak değişik kaynaklardan elde edilir. Kamu geliri çoğunlukla millî gelir üzerinden elde edilirken, elde edilen bu gelirler yine kamusal hizmet amacıyla kamu giderlerine dönüşür.

Kamu gelirleri vergi, harç, resim, şerefiye, parafiskal gelir, borçlanma, mülk ve teşebbüs geliri ve para cezalarından oluşmaktadır.

Devlet Borçlanma Araçları : Devletler ister gelişmiş isterse az gelişmiş olsun ekonomik ve sosyal amaçlarını gerçekleştirebilmek için borçlanma yolunu da tercih ederler. Bu yöntem, geçici bir gelir kaynağı olsa da yine de hemen hemen her ülke tarafından kullanılmaktadır. Devlet borçlanması, devletin isteğe bağlı ve bir bedel karşılığında alacaklıya faiziyle birlikte geri ödeme koşulu ile iç ve dış kaynaklardan elde ettiği gelirdir. Borçlanmada faiz, vade ve ödenme şekli sözleşmede belirtilir. Vadesi gelmiş borçlar, bütçe açıkları, ekonomik krizlerin engellenmesi, atıl kaynakların kullanılması, olağanüstü harcamalar, askerî ve teknolojik gelişmeler ile büyük yatırım projeleri zaman zaman devlet borçlanmasını gerektirebilmektedir. Borçlanma yurtiçi ya da yurtdışı kaynaklardan temin edilebilir.

3.4 Ekonomi Politikasında Karar Birimleri

Ekonomi Politikası uygulamalarında birçok birimin etkisi söz konusudur. Ülkemizde Hazine, T.C. Maliye Bakanlığı, Merkez Bankası, DPT, BDDK, SPK, Rekabet Kurumu söz konusu uygulamalara etki eden kurumlardır.

Hazine : En basit ifadesiyle hazine; devletin tasarruflarını ve mali işlemlerini idare eden kurumdur. Hazine Devletin gelir ve giderlerinin yer ve zaman açısından denkleştirilmesi, mali istikrarın sağlanması ve korunması, ekonominin düzenlenmesi, gelir yaratılması ve borçların idaresi gibi görevleri üstlenir. Yapılan düzenlemelerle 1984 sonrasında bütçe ve gelir idaresi Maliye Bakanlığında kalmak kaydıyla Başbakanlığa bağlı bir Hazine Müsteşarlığı oluşturulmuş ve aslında bu uygulama, çalışma alanları birbiriyle örtüşen ikili bir karar mekanizmasını gündeme taşımıştır.

Maliye : T.C. Maliye Bakanlığı'nın görevi maliye politikalarının hazırlanmasına katkı sağlamak, belirlenen maliye politikalarını uygulamak, uygulamayı takip etmek ve denetlemek olarak ifade edilebilir.

Merkez Bankası : 1931 yılında faaliyete geçen TCMB, 1930 yılında Mecliste kabul edilen TCMB Kanunu ile yasal temelleri atılan bir kurumdur. Son düzenlemeler sonrasında özerk bir yapıya sahip olan Merkez Bankası, ülkemizde para politikası araçlarının uygulayıcısı durumundadır. Kendi internet istesinde Bankanın temel amacının fiyat istikrarının sağlanması ve sürdürülmesi olduğu belirtilmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatı(DPT) : 1961 Anayasası ile iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek için Kalkınma Planlarının hazırlanması hükme bağlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda 30 Eylül 1960 tarihinde Başbakanlığa bağlı Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur.

Devlet Planlama Teşkilatının görevi ekonomik, sosyal ve kültürel politikaların ve hedeflerin tayininde ve ekonomik politikayı ilgilendiren faaliyetlerin koordinasyonunda Hükümete yardımcı olmak ve danışmanlık yapmaktır. 1982 Anayasası da planlı kalkınmayı ve planların devlet tarafından hazırlanmasını hükme bağlamıştır. Ülkemizde, 1930'larda başlayan planlama, DPT eliyle hazırlanan kalkınma planlarıyla devam etmektedir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu(BDDK) : Haziran 1999'da, 4389 sayılı Bankacılık Kanunu ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun (BDDK) kurulmasına karar verilmiş ve Kurum Ağustos 2000'de faaliyetlerine başlamıştır. Kurumun temel amacı, finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasıdır.

Sermaye Piyasası Kurulu(SPK) : Sermaye Piyasası Kurulu, 1981 yılında 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile kurulmuştur. Yetkilerini kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak kullanan, idari ve

mali özerkliğe sahip düzenleyici bir kamu kurumudur. İlgili olduğu bakanlık, Başbakan tarafından görevlendirilen Devlet Bakanlığı'dır. Kurul'un temel görevi sermaye piyasasının güven açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını ve tasarruf sahiplerinin yani yatırımcıların hak ve yararlarının korunmasıdır.

Rekabet Kurumu : Anayasanın 167'nci maddesi devlete açıkça, piyasalarda oluşacak fiili yahut anlaşma sonucu doğacak tekelleşmeyi ve kartelleşmeyi önleme görevi vermiştir. Devlet 1982 Anayasası'nın kendisine verdiği bu görevi, 1994 yılında 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunu kabul edilmesi ve 1997 yılında bu Kanunu uygulamakla yükümlü otorite olan Rekabet Kurumu'nun tesis edilmesiyle yerine getirmiştir.

3.5 Ekonomi Politikasının Oluşumunda Etkili Uluslararası Kuruluşlar

Ülkelerin üyesi buldukları ya da herhangi bir sebeple ilişki içerisinde oldukları uluslararası kurumlar, çok kez, ülkede uygulanan ekonomi politikaları uygulamalarında da, söz sahibi olabilmektedirler.

Bu etki, ya bir hukuksal yaptırımdan, ya da zor durumda bulunan ve uluslar arası kuruluşlardan yardım alan ülkelere yapılan dayatmalar yoluyla ortaya çıkabilmektedir.

Bu doğrultuda, ülkede uygulanan ekonomi politikalarına etkisi en fazla olan uluslar arası kuruluşları Uluslararası Para Fonu(IMF), Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü olarak sıralayabiliriz.

Uluslar arası Para Fonu(IMF) : Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund-IMF), 1944 yılında uluslararası para sisteminin esaslarını belirleyen Bretton Woods Anlaşması gereğince kurulmuş ve 1 Mart 1947'den itibaren fiilen çalışmaya başlamıştır. Merkezi Washington'dadır.

.Uluslararası rezerv yetersizliğini gidermek için likidite yaratacak bir kurum olarak oluşturulan Uluslararası Para Fonu'nun gerçekleştirmeye çalıştığı amaçlar; İthalat rekabetinin serbest bırakılması, reel döviz kurunun sağlanması, kamu kesimi faaliyetlerinde gerçekçi fiyatlandırma, pozitif reel faiz, ihracatta teşviktir.Fonun amaçlarının, döviz kuru istikrarı, döviz kontrolleri ve ithal kısıtlamalarının kaldırılması ile yeterli uluslararası likidite sağlanması olmak üzere üç ana noktada odaklanmaktadır.

Üyelerin, IMF'den kredi sağlayabilmeleri normal çekme hakları ve özel çekme hakları yoluyla gerçekleşmektedir.

Türkiye IMF'e e, 1947 tarihinde çıkarılan 5016 sayılı yasayla katılmıştır. Uluslar arası Para Fonu'nun 2000 yılından beri, Ankara'da bir Temsilcilik Ofisi bulunmaktadır.

IMF, yürüttüğü politikalarda; Dış rekabete karşı koruma, ithal ikamesinin teşviki, kamu faaliyetlerine sübvansiyon, negatif reel faziler, aşırı değerli döviz kuru ve fiyat kontrolleri uygulamalarının terk edilmesini istemektedir.

Uluslar arası Para Fonu, kaynak kullandırmalarını istikrar önlemleri ve yapısal uyum önlemleri olarak iki ana amaca yönelik olarak gerçekleştirmektedir.

IMF, kendisine kullandırım için başvuran ülkelere, bunun karşılığında izlemesini istediği politikaları da bildirmekte, bu politikaların uygulanmasını bir şart olarak sunmaktadır. IMF'nin kullandırım şartı olarak dayattığı uygulamalara bakıldığında, ülkelerin temel dengelerinin değiştirilmesine yönelik, adeta kullanıcı ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarının yeniden ve IMF çıkarlarına uygun doğrultuda şekillendirilmesine yönelik istekler olduğu açıkça görülecektir.

IMF'nin tarım reformu bağlamında Türkiye'den; Destekleme kapsamını daraltmasını, girdi sübvansiyonunu düşürmesini, Devlete ait destekleme alımı yapan kurumları azaltmasını, taban fiyat uygulamalarını kaldırmasını, tarımsal KİT'leri özelleştirmesini, Tarım Satış Kooperatiflerine sağlanan desteği azaltmasını, tarımsal kredi faizlerini yükseltmesini, çiftçilere doğrudan gelir desteğine geçmesini, sulama gibi kamu yatırımlarından yararlananlardan bunun maliyetini tahsil etmesini istemesinin, Ülkemizde zaten binbir zorlukla mücadele etmek zorunda bırakılan tarım sektörünün, adeta bitirilmesine yönelik talepler olduğu, dikkatli gözlerden kaçmayacak kadar aşıkardır.

Dünya Bankası : Dünya Bankası üye ülkelere finansman sağlayan Birleşmiş Milletlere bağlı mali bir kuruluştur. 1944'te ABD'de Bretton Woods'ta Uluslararası Para Fonu (IMF) ile birlikte kurulmuş, 1946'da fiilen faaliyete geçmiştir. Türkiye, Dünya Bankası'na 1947 yılında üye olmuştur.

Dünya Bankası, Dünya Bankası Grubunu oluşturan beş farklı kurumdan oluşmaktadır;

1-Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası, veya IBRD

2-Uluslararası Kalkınma Birliği, veya IDA

3-Uluslararası Finans Kuruluşu, veya IFC

4-Çokyanlı Yatırım Garanti Kurumu, veya MIGA

5-Uluslararası Yatırım İhtilafları Uzlaşma Merkezi, veya ICSID

Bankanın temel kredi politikası proje yani yatırım kredilerine dayanır. Dünya Bankası kredilerine, “yabancı kaynaklı krediler” bölümünde detaylı olarak değinilmiştir.

Dünya Ticaret Örgütü(WTO) : Dünya Ticaret Örgütü(WTO-World Trade Organisation) çok taraflı ticaret sisteminin yasal ve kurumsal organıdır. 1995 yılında kurulan DTÖ, 1947 yılında ticaretin önündeki engellerin çok taraflı müzakereler yoluyla kaldırılması amacıyla kurulan Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması'nın (GATT-The General Agreement on Tariffs and Trade) yerini almıştır. DTÖ'nün bugünkü yapısı ve işlevi 1986-1994 yılları arasında gerçekleştirilen ve son GATT Müzakere Turu olan Uruguay Müzakere Turu'nda belirlenmiştir. Günümüzde uluslararası ticaretin yasal temelleri DTÖ Anlaşmaları ile belirlenmektedir. Bu bağlamda DTÖ Anlaşmaları bağlayıcıdır ve DTÖ üyelerinin ticaret politikalarını bu Anlaşmalar çerçevesinde belirlemeleri gerekmektedir.

Dünya Ticaret Örgütü, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin, uluslar arası ticaretten yeteri pay almaları, uluslar arası ticarete ayrımcılığın kaldırılması, uygulanabilir ve kalıcı bir çok taraflı ticaret sisteminin devamı amaçlarını taşımaktadır. Dünya Ticaret Örgütü, tarımsal sübvansiyonların azaltılması ve kaldırılması yönünde de çalışmalar yapmaktadır.

4.TÜRKİYE'DE UYGULANAN PARA VE MALİYE POLİTİKALARININ TARIM SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

4.1. 1923-1963 Arasında Uygulanan Para ve Maliye Politikaları ve Tarımsal Üretime Etkileri

17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında toplanan İzmir İktisat Kongresi, kuruluş aşamasındaki Cumhuriyetin muhtemel sorunlarına çözüm arandığı ve sonucunda karma bir ekonomik modelin uygulanacağına ipuçlarının yer aldığı bir toplantıdır.

Bu toplantıda, tarım sektörü ile ilgili olarak; Aşarın kaldırılması, tütün ekimi ve ticaretinin serbest bırakılması, Reji idaresinin kaldırılması, tarım sektörüne kredi imkanlarının sağlanması, orman köyleri ile ilgilenilmesi, hayvan hastalıkları ile mücadele edilmesi, göllerde balık üretimi, tarım alet ve makinelerinin standartlaştırılması, tamir atölyelerinin kurulması, okullarda tarım derslerinin okutulması, köy kalkınması için yüksek öğrenim görenlerin köylere bir süreliğine gönderilmesi gibi kararlar alınmıştır.

Atatürk'ün ölümü ve ardından II. Dünya Savaşı'nın başlamasından , savaşa girmeyen ülkemiz ekonomisi olumsuz etkilenmiş, ihracat ve ithalat azalmış, ekonomi küçülmüş, fiyat artışları yaşanmıştır.

1940 yılında çıkarılan Milli Koruma Kanunu ile devlet ekonomi üzerinde kontrolünü arttırmış, hangi tarımsal ürünün ne kadar ekileceğini belirlemiş, gerekirse 500 hektar üzerindeki arazileri bedeli karşılığı kendisinin işleyeceğini ilan etmiştir.

1942 tarihli Varlık Vergisi ile 1945 tarihli olan ve 28 yıl boyunca yürürlükte kalan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, bu döneme ait önemli uygulamalardır.

1950-1960 dönemi, devletçi politikalarından nispeten uzaklaşan ve daha liberal politikaların uygulanmaya başladığı dönemdir. Bu dönem, ulaştırma ve haberleşme sektörleriyle birlikte tarım sektörüne daha fazla pay aktarılan bir dönemdir. Yine Marshall Yardımı ile aynı dönemde tarımda makine kullanımı artmış, köyden kente göç te artmaya başlamıştır.

Aynı dönem, dış borçlanmanın arttığı, bugünkü dış borç ve bundan kaynaklanan dışa bağımlılığının temellerinin atıldığı dönem olarak ta değerlendirilmektedir.

31 Temmuz 1959 tarihinde Türkiye, o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyelik başvurusunda bulunmuştur.

Bu dönemde uygulanan para politikaları ile, öncelikli hedef olarak fiyat istikrarı amaçlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında, para arzı ile fazla oynanmamış, bunun sonucunda da içeride ve dışarıda, Türk Lirasının saygınlığı ve değeri korunmuştur. 1930'lu yıllarda yaşanan ekonomik krize rağmen tl'nin istikrarı korunmuştur. Sıkı para politikası ve denk bütçe uygulaması, temel para politikası uygulamaları olarak göze çarpmıştır.

II. Dünya Savaşı, bu dönemde para arzının ciddi oranda artmasına neden olmuş, 40'lı yılların ikinci yarısında para arzındaki daralma ve üretimdeki artış, enflasyonun artması sonucunu doğurmuştur.

İktidar değişikliği ile birlikte, kontrolsüz bir ekonomik büyüme çabasına girilmiş, bunun sonucunda 1950'li yılların ikinci yarısıyla beraber döviz kıtlığı ve enflasyonist baskının şiddetlenmesi gündeme gelmiştir. 50'li yılların sonları ile 60'lı yılların başları genişlemeci para politikası ve planlı kalkınma modelinin benimsendiği dönemler olmuştur.

Maliye politikaları uygulamalarında ise, 1922 ve 23 yıllarında bütçenin hazırlanmaması, İzmir İktisat Kongresinde alınan kararların aksine bazı tekellerin kaldırılmayıp, devlet tekellerinin oluşturulması dikkat çekmektedir. Aşarın kaldırılması ise bir diğer önemli konudur.

1924 yılında Türkiye Cumhuriyetinin ilk bütçesi kabul edilmiştir. Bu dönem ayrıca vergilerin nispeten büyük toprak sahipleri ile şehirli nüfusa kaydırıldığı dönemdir. Aynı dönem, Duyun-u Umumiye İdaresi borçlarının ödemelerinin yapıldığı dönemdir.

1909 tarihinde kabul edilen Muhasebe-i Umumiye Kanunu, klasik bütçe prensiplerini içeren düzenlemeleri getirmiştir. 1923-1938 yılları arasında Atatürk tarafından yapılan onbeş bütçeden onikisi denk, biri açık bütçedir. Ayrıca Atatürk döneminde enflasyon değil, %32'lik bir deflasyon yaşanmıştır.

Atatürk dönemi, maliye politikalarında denk bütçenin uygulandığı ve bütçe ile ödemeler dengesinin ilişki halinde bulunduğu bir dönem olmuştur.

Köylünün vergi yükünün azaltılması, vergide adalet yine bu dönemin dikkat çeken uygulamalarıdır.

1930'lu yıllar da, denk bütçe uygulamasına dikkat edilen dönemler olmuş, 1931 ve 1933 yılları hariç bütçe hep fazla ile kapatılmıştır.

II. Dünya Savaşı ile birlikte devlet gelirlerinin arttırılması ihtiyacı ortaya çıkmış, bunun için yeni vergiler salınmış, iç borçlanmaya başvurulmuş, kısıtlı da olsa Sovyetler Birliği ile İngiltere'den dış borç alınmıştır.

1923'ten 1940'lı yılların başına kadarki dönemde denk bütçe ve sıkı para politikası uygulanmıştır.

1942 yılında tarım ürünleri fiyatları serbest bırakılmış, bu nedenle bu ürünlerin fiyatlarında hızlı bir yükseliş gözlenmiştir. 1946 yılında ise, devalüasyon kararı alınmış ve yeni bir istikrar programı uygulamasına geçilmiştir.

1950'li yıllar denk bütçe ve sıkı para politikalarının terk edildiği, bütçe açıklarının yaşandığı ve bunun iç borçlanma ve TCMB kaynakları ile karşılandığı dönem olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında tarımsal üretim, diğer sektörlerden daha hızlı artmış, 1929 yılındaki ekonomik buhran ise tüm sektörlerde üretimin daralmasına yol açmıştır.

Cumhuriyetin temellerinin atıldığı Atatürk dönemi uygulamalarında, kaynak kıtlığı nedeniyle tarım sektörüyle ilgili istenen uygulamaların bir kısmı hayata geçirilememiştir.

İkinci Dünya Savaşı, ekonomide sıkıntılı bir dönemin yaşanmasına sebep olmuş, savaş sonrası kısa bir süre devletçiliğe önem veren bir dönem yaşanmış ancak 1947 yılında Kemal Süleyman VANER tarafından hazırlanan bir planla, liberal politikaların hüküm sürdüğü bir dönem yaşanmıştır.

Bu dönemin para politikaların; Cumhuriyetin ilk yıllarında sıkı para politikası, 1923 İzmir İktisat Kongresi, 1925 yılı sonrası Ziraat Bankası tarım kredilerinde artış, İkinci dünya savaşı sonrasında tarımsal kredilerdeki artış ve 1958 devalüasyonu olarak özetleyebiliriz.

Maliye politikaları uygulamalarını ise; Aşar vergisinin kaldırılması, Cumhuriyetin ilk yıllarında denk bütçe uygulamasına sadakat, tarım makinalarının gümrük vergisinden muaf tutulması, Hububat fiyatlarında destekleme uygulamaları, 1938 de TMO'nun kurulması, İkinci Dünya Savaşı esnasında tarımsal ürünlerden %10 oranında Toprak Mahsulleri Vergisi alınması, hazine açıklarının iç borçlanma ile kapatılmaya başlanması, savaş sonrası dönemde isetarım sektöründe vergi muafiyeti ve hayvan ve yol vergilerinin kaldırılması ile 50'li yıllardaki bütçe açıkları ve enflasyon olarak özetleyebiliriz.

Bu dönemde Cumhuriyetin kuruluşundan II. Dünya savaşına kadarki bölüm, tarımsal üretimde ciddi artışların sağlandığı, buğday ithalinden ihracına geçildiği, ve tarım sektörüne son derece önem

verildiği bir dönem olarak değerlendirilebilir. Demokrat parti dönemi ise fiili devalüasyonun yaşandığı, bütçe açıklarının büyüdüğü ve yüksek enflasyonun yaşandığı bir dönem olarak değerlendirmek doğru olacaktır.

4.2. 1963-1980 Arasında Uygulanan Para ve Maliye Politikaları ve Tarımsal Üretime Etkileri

1960 sonrası dönem, DPT'nin hazırladığı planların uygulanmaya çalışıldığı bir dönem olmuştur. Ancak hazırlanan planların uygulanmasında zaman zaman ciddi sorunlarla karşılaşmıştır. Planlarda tarım sektörü ile ilgili olarak, taban fiyat politikalarının uygulanması yolu takip edilmiş, genel ekonomik anlayışında ise fiyat istikrarı ile bütçe denkleğinde ısrar gözlenmiştir.

Bu dönem aynı zamanda, yurtdışında çalışan işçilerimizin özellikle 1970 devalüasyonu sonrasında ülkeye bol miktarda döviz gönderdiği bir dönem olmuştur. Bu surette sağlanan döviz bolluğu, yaşanacak ekonomik krizi bir süreliğine ertelemiştir. Buna rağmen, dış borçlara bağımlılık, döviz açığının büyümesine neden olmuştur.

1974 Kıbrıs Barış Hareketi sonrasında çeşitli alanlarda Ülkemize uygulanan açık ya da örtülü ambargolar da, yaşanan ekonomik güçlüğü arttıran başka bir etken olmuştur.

Dönem, 1970 devalüasyonu sonrasında yurtdışı işçi dövizlerinin yurda aktığı, dış borçlara bağımlılığın arttığı, 1974 Kıbrıs Barış Hareketi nedeniyle ambargoların uygulandığı, döviz açığının büyüdüğü, tarımda taban fiyat politikalarının uygulandığı ve yaşanacak ekonomik krizin bir süreliğine de olsa ertelendiği bir dönem olarak özetlenebilecek bir dönemdir.

1960-1970 yılları arasında genişlemeci para politikaları uygulanmıştır. Bu dönem, Merkez Bankasının da katkısıyla tarım kredilerinin de arttığı bir dönem olmuş, likiditenin artışının yarattığı olumsuz etkiler ise mevduat munzan karşılıkları ile dengelenmeye çalışılmıştır. Tarım ürünlerine yapılan ödemeler, kırsal kesimdeki para arzının artmasına sebep olmuş, bu nakit bolluğu piyasa döngüsü içerisinde bir süre sonra kentsel yaşama da aktarılmıştır. Ayrıca bu dönem Merkez Bankasının bağımsız politikalar uygulamaktan ziyade, kamu kesimine finansman sağlayan bir kuruluş gibi çalıştığı bir dönem olmuştur.

1961 yılında tarımsal gelirler vergi kapsamına alınmış ancak buna rağmen tarımsal vergi gelirleri toplam vergi gelirleri içinde ancak %1 oranında yer almıştır. 1960'lı yıllarda tarım kesimi üreticilerine düzenli ve yüksek gelir sağlama politikası başarıyla izlenmiştir. Ancak bu dönemde uygulanan tarımsal

destekleme fiyat politikalarının giderek artan maliyeti, ciddi anlamda bütçeye yük olmaya başlamıştır. Ayrıca 1977 yılından sonra kamu gelir ve harcamalarının etkin yönetilememesi, kontrolden çıkan bir enflasyon ve sosyo ekonomik anlamda yüksek maliyetlere neden olmuştur. Yine bu dönem dış borçların arttığı, bu nedenle anapara ve faiz ödemelerinin yükseldiği, dolayısıyla bütçe için taze para kaynaklarına ihtiyaç duyulduğu ve buna bağlı olarak Türkiye-IMF ilişkilerinin belirleyici olduğu bir dönem olmuştur. Bu dönem de AET ülkeleri ile olan ilişkilerde ihraç edilen tarım ürünlerine de kısıtlayıcı bir politika uygulanmıştır.

1960 yılı sonrası, Türkiye’de tarımsal işletme sayısının ve işlenen arazi miktarının arttığı bir dönem olmuştur. Bu dönem ayrıca, tarımda küçük işletmelerin fazlaştığı, yarıcılık, kiracılık gibi verimsiz toprak kullanımlarına neden olan uygulamaların yaygınlaştığı bir süreç olmuştur. Toprak dağılımının zaten adaletsiz olduğu ülkemizde, sözkonusu dönemde topraksız köylülerin sayısının artması da yaşanan diğer bir gelişme olmuştur.

Bu dönemde uygulanan ekonomi politikaları, hayvansal üretimin talebin gerisinde, tahıl üretimin ise talebin üzerinde gerçekleştiği bir dönem de olmuştur. Sözkonusu dönemde, tarımsal üretim, izlenen politikaların tutarlı olmaması, tarım kesiminin yapısal özellikleri ve yaşanan konjüktürel gelişmelerin de etkisiyle inişli-çıkışlı bir seyir izlemiştir.

Bu dönemde uygulanan para politikalarını; para arzının arttırılması, geniş kredi politikası, yapılan devalüasyonlar, TL’nin değerinin serbest bırakılması, serbest fiyat ve faiz uygulamaları olarak özetlemek mümkündür.

Maliye politikaları ise, KİT ürünlerine yüksek zamlar yoluyla kamu geliri yaratılması ve DFİF yoluyla tarımsal girdi sübvansiyonları olarak özetleyebiliriz.

4.3. 1980 Sonrası Uygulanan Para ve Maliye Politikaları ve Tarımsal Üretime Etkileri

Bu dönem, ekim alanlarının sınırlı artmasına karşın, verimli türlerin kullanılması, yetiştirme tekniklerinin geliştirilmesi, tarımsal teknolojiadaki gelişmeler, tohumluk, gübre ve ilaç kullanımlarında kalitenin artmasıyla, tüm tarımsal ürünlerde, üretim ve verim artışının gözlemlendiği bir dönem olmuştur.

Bu dönemde, 5 Nisan 1994 yılında yürürlüğe konulan Ekonomik Önlemler Uygulama Planı çerçevesinde, mali piyasalar ve döviz kuruna istikrar kazandırmak, enflasyonu düşürmek, ihracatı arttırmak, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak ve yapısal reformları uygulamak için yani politikalar uygulamaya konulmuş, bu çerçevede uygulanan tarım politikalarında da değişiklikler olmuştur. Bu değişiklikler doğrultusunda, üretim yapan ve sübvansiyon dağıtan bir devlet yapısından, ekonomide piyasa mekanizmasını tüm kurum ve kuralları ile uygulayan bir devlet yapısına geçişe zemin hazırlanmıştır.

Bu politikalar paralelinde tarım sektörüne ilişkin yeni düzenlemeler yapılmış, hububat, şeker pancarı ve tütün haricindeki ürünlere destekleme alımı yapılmayacağı açıklanmış, destekleme alımlarının sayılan üç ürün grubuyla sınırlandırılacağı belirtilmiştir. Ayrıca KİT ve Tarım Satış Kooperatiflerinin kamu finansmanı(TSKB) üzerindeki yükünün azaltılacağı, Merkez Bankası tarafından finansman sağlanmayacağı kararı alınmıştır. Bu dönemde IMF ile ilişkiler, uygulanan tarımsal politikalarda belirleyici olmuştur. Ülkenin milli gelirinin %70'in üzerine çıkan kamu borçları sürdürülemez hale gelmiş, 9 Aralık 1999 IMF Niyet Mektubu ve Yeniden Yapılandırma Programı doğrultusunda uygulanmakta olan destekleme politikalarının kademeli olarak ortadan kaldırılması ve doğrudan gelir desteğine geçilmesi öngörülmüştür. Bu dönemde uygulamaya konulan 24 Ocak 1980 kararları, ekonominin genel yapısı üzerinde etkileyici olmuştur. Bu kararlar sonrasında sıkı para politikası uygulamasına geçilmiş, para ve kredi kıt hale gelmiştir. Kamu harcamaları azalması yatırımları azaltmış, bu da tarım sektörünü olumsuz etkilemiştir. 18 Haziran 1980'de IMF ile imzalanan üç yıllık stand-by anlaşması imzalanmış, döviz kıtlığı nispeten ortadan kaldırılmış ancak sonuçta ülkenin dış borç yükü artmıştır. Bu dönemde uygulanan maaş ve ücretlere enflasyon oranı altında zam yapılması politikası, çalışanların ve çiftçilerin milli gelirden aldıkları payın azalmasına, bu kesimlerin yoksullaşmasına ve gelir dağılımının bozulmasına neden olmuştur. Görüldüğü üzere, istikrar programı diye uygulanan politikalar, aslında ne yazıkki çalışanların ve çiftçilerin fakirleşmesi temeli üzerine oturtulmuş ve gelir dağılımını bozan politikalar olmuştur.

1980'li yılların sonlarına doğru, faiz oranlarının artması, kurların yükselmesi, döviz rezervlerinin azalması gibi durumlar ekonomide ciddi sorunların varlığının habercisi olmuş, bankaların Merkez Bankasına zorunlu döviz devri yapmaları istenmiş, munzam karşılık oranları da arttırılmıştır. Bu dönemdeki yüksek faiz oranları, dövizden TL'na geçişi hızlandırmış, sıcak para ülkeye hızla girmiştir. Ancak bu durum, bankaların açık pozisyon olarak tabir edilen uygulamaları arttırmış, Bankalar adeta açık pozisyonu temel işletme kuralı gibi kabul etmişlerdir.

Açık pozisyon, basit bir ifadeyle döviz, altın, hisse senedi gibi finansal araçların bilançoda yer almasına karşın, karşılıklarının başka cinsten bir varlıkla karşılanmasıdır.Örneğin, bankanın ekindeki döviz varlığının bozularak TL'ye dönülmesi, bankanın yükümlülüğünün döviz olmasına karşın, elinde bununla ilgili varlık karşılığının TL olması durumudur. Bu dönemde(1 Ocak 1985) uygulanmaya konulan KDV, tüketicilerin üzerine bindirilen önemli yüklerden biri olmuş ve günümüze kadarda uygulanan bir vergi türü olmuştur. Aynı dönemde denetimi son derece zor olan bütçe dışı fon uygulamaları da sıklıkla karşılaşılan bir yöntem haline gelmiştir. 24 Ocak kararları ile fiyat yoluyla desteklenen ürünlerin sayısında kayda değer bir azalma olmuş, bu yaklaşım da aynı zamanda tarımsal üretimin azalmasına, tarım sektörünün GSMH'daki payının giderek düşmesine yol açmıştır. Yine 24 Ocak kararları doğrultusunda özelleştirilmesi kararlaştırılan KİT özelleştirmelerine, tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi ile başlanmıştır. 90'lı yılların sonuna gelindiğinde, 24 Ocak kararlarının da etkisiyle, liberal piyasa uygulamalarının yerleştirilmesi etkisiyle, taban fiyatlarının düşük tutulması, destekleme alımları ve girdi sübvansiyonlarının düşürülmesi sonucunda tarım sektörü zaten var olan sorunlarına yenilerini eklemiş, iç ticaret hadlerinde ise tarım sektörü aleyhine seyir devam etmiştir. Tarım sektörü, kamu yatırımlarından da giderek azalan oranda pay almaya devam etmiştir.

2000'li yıllarda fiyat ve girdi desteği şeklindeki tarımsal destekler kaldırılmış, doğrudan gelir desteği sistemine geçilmiştir. Ayrıca, Tarım Reformu Uygulama Projesi kapsamında destekleme alımları kademeli olarak kaldırılmış, TSKB'nın satın aldığı ürünler destekleme alımları dışında tutulmuş, bu kuruluşların alımları için gerekli finansman ihtiyacının Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan(DFİF) karşılanmasına devam edilmiştir.Yaşanan 2001 Şubat krizi ise, özellikle birçok bankaya el konulması finans dünyasında çalkantılara sebep olmuş, İMF ile yapılan anlaşma ile yeni bir istikrar programı uygulamaya konulmuştur. 1980 sonrasında günümüze kadar uygulanan para politikalarını, önceleri yüksek faiz oranı ve değeri yüksek TL, buna bağlı olarak yüksek faiz oranlı tarım kredileri, maliye politikalarını ise kamu açıkları ve sıcak para girişinin artması olarak özetleyebiliriz. Ayrıca KİT'lerin özelleştirilmesine tarımsal kitlerden başlanması da kayda değer bir gelişmedir. Başka bir önemli nokta da tarımda doğrudan gelir desteği uygulamasına geçilmesidir.2001 Şubat krizi sonrası uygulanan IMF destekli ekonomi politikaları sayesinde yüksek faiz düşük kur uygulaması benimsenmiş, ülke adeta sıcak para cenneti haline getirilmiştir. Her biri ülkenin özdeğeri olan kurumların özelleştirmelerine hız verilmiş, bankacılık sektöründe de onlarca yerli sermayeli banka, başka ülkelerde sık rastlanılmayacak bir hızla yabancıların eline geçmiştir.

Tarımsal politikalara yön veren para ve maliye politikaları sonucunda günümüzde tarım sektörünün yapısal ve finansal sorunları net bir ifadeyle artan bir ağırlıkla devam etmektedir.

5.TÜRKİYE'DE TARIM SEKTÖRÜNÜN YAPISI

5.1 Genel Olarak Türkiye'de Tarım Sektörünün Değerlendirilmesi

Türkiye, 78 milyon hektar yüzölçümü ile Akdeniz'in doğu kesimi ve Asya'nın güney-batı bölgesinde yer almaktadır. Bu alanın %26'sını ormanlar, %16'sını çayır ve mer'a alanları, %35'ini tarım alanları oluşturmaktadır. Türkiye; yazları sıcak ve kurak, kışları uzun ve soğuk iklimi yanında, her mevsim sürekli yağış olan nemli bölgeleri olduğu gibi, Akdeniz'in yarı tropik ılıman iklimine de sahiptir. Bu coğrafik yapı ve uygun ekolojik koşullar nedeniyle, tarımsal üretimde miktar ve ürün çeşitliliği yönünden büyük ve seçenekli bir potansiyeli vardır. Ortalama yıllık 643 mm. yağış alan Türkiye'de, uygun su kaynağı olarak 14 300 km² göl ve nehir alanları bulunmaktadır. 28 milyon hektarlık tarım arazisinin, ekonomik olarak sulanabilir özellikte olan 8,5 milyon hektar alanın, ancak 4,7 milyon hektarı sulanabilmektedir. Güney Doğu Anadolu Projesi'nin (GAP) tümüyle devreye girmesiyle 1,7 milyon hektarlık ek alan sulamaya açılmış olacaktır.

Bugüne kadar uygulanan destekleme politikaları ile, üretici gelirinde arzu edilen istikrar sağlanamamış ve mevcut politikalar süreç içerisinde başlangıçta sağlanan etkinliğini yitirmiştir. 2001 yılında çiftçi gelirini artırmaya yönelik doğrudan gelir desteği uygulaması başlatılmıştır.

Tarım sektörü, ülkemizin ekonomik ve sosyal gelişmesinde önemli görevler üstlenmiş ve bu görevini günümüze kadar etkin bir şekilde sürdürmüştür. Ancak, uzun yıllar ekonominin temel unsuru olan tarım sektörünün, Türkiye ekonomisi içindeki azalan nispi payını, son yıllarda gelişme önceliği gösteren sanayi, ticaret ve hizmetler sektörlerine bırakmıştır.

Her şeye rağmen ulusal gelirimizin %15'ini ve istihdamın %45'ini oluşturan tarım sektörü; gıdaların üretimi ve beslenme ile doğrudan ilgisi, aktif nüfus ve işgücünün yüksek değerler göstermesi, milli gelire katkısı ve sanayi sektörüne sağladığı hammadde ve sermaye yanında, sağlıklı çevrenin oluşması ve korunması, ekolojik dengenin kurulması ve sürdürülebilirliği açısından, tüm ülke halkını ilgilendirmesiyle, ekonomik ve sosyal bir sektör olma özelliğini korumaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında milli ekonomide %40 düzeylerinde olan tarım sektörünün Gayri Safi Milli Hasıla içindeki payı, sabit fiyatlarla 1970'li yıllarda %36, 1980 yılında %25, 1990 yılında %16 ve 2000 yılında ise %13,5 düzeyine düşmüştür. Bununla birlikte, bugün ülkemiz ekonomisinde tarım sektörünün payı, diğer gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında yüksek düzeydedir.

Tarımsal üretim içerisinde; bitkisel ürünler yaklaşık %70,6, hayvansal ürünler %22,3, su ürünleri %2,7 ve orman ürünleri %4,4 paya sahiptir. Sektörün ülkenin genel ekonomik ve sosyal koşullarına karşı duyarlılığı, sektörel büyüme hızında yıllar itibariyle dalgalanmaların oluşmasına neden olmaktadır.

Türkiye, tarım ürünleri ihracatında Avrupa Birliği Ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere bir çok ülkeye fındık, kuru incir, çekirdeksiz kuru üzüm, Antep fıstığı, kuru kayısı, tütün, zeytinyağı, pamuk, bakliyat, yaş meyve-sebze ihracatı yapmakta ve bu ürünlerin ihracatında dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer almaktadır.

Son yıllarda tarımsal ürünlerin genel ihracat içindeki payında düşüşler kaydedilmektedir. 1965 yılında yaklaşık %76 olan bu pay, 1970 yılında %79'a yükselmiş ve bu yıldan sonra düşüş eğilimine geçmiştir. 1980 yılında %56, 1990 yılında %18 ve 2000 yılında ise %7,3 düzeylerinde gerçekleşmiştir. Son yıllarda artış gösteren tekstil ve deri gibi tarımsal sanayi ürünleri ve hammaddeler dahil edilirse, tarım sektörünün ülke ekonomisine sağladığı ihracat payı % 50-60 dolaylarındadır.

Genel ihracat dengesi yönünden, son yıllarda tarım sektörünün, net ihracatçı konumundan ithalatçı konumuna geçtiği gözlemlenmektedir. Süreç içerisinde; tüketim alışkanlıklarının değişmesi ile eğitim ve gelir artışında gözlenen farklılıklar, tarım ürünleri ithalatında artışlara neden olmuştur.

İthal ettiğimiz tarımsal ürünlerin başında; buğday, mısır, pirinç, yağlı tohumlar, pamuk, canlı hayvan ve et gelmektedir.

Türkiye, nüfusu hızla artış gösteren ülkeler arasında yer almaktadır. 1927 yılında toplam nüfusumuzun yaklaşık %76'sı kırsal kesimde yaşarken, 1990 yılında bu oran %41'e düşmüştür. 1997 yılında kırsal kesimde yaşayan nüfus 22 milyon ile %35'lik bir oranı ifade etmektedir. Günümüzde bu oranın %30 sınırının altına düştüğü tahmin edilmektedir. Yüksek oranda nüfus artışı yanında; çevresel faktörler, kişi başına düşen yıllık tarımsal gelirin, ortalama gelire göre düşüklüğü ve sosyo-ekonomik beklentiler kırsal kesimden kent merkezlerine göçe neden olmaktadır.

Türkiye'de tarımsal üretim üniteleri çoğunlukla aile işletmeciliği şeklindedir. Tarım sektöründe istihdam, küçük işletmelerde aile bireyleri, orta ve daha büyük işletmelerde ise mevsimlik olarak sağlanmaktadır. Son yıllarda, işgücünün diğer sektörlerle aktarılması ile, tarımsal işgücünün toplam sivil istihdam içindeki ağırlığı azalmış, 1995 yılında %43,5 olan bu oran, 2000 li yılların başında %40'a düşmüştür. Günümüzde bu oranın altında olduğu tahmin edilmektedir.

Tarımsal işletme sayılarında belirgin bir artış gözlenmektedir. 1980 yılında 3,6 milyon olan tarımsal işletme sayısı, günümüzde 4 milyonun üzerine çıkmıştır. İşletme sayısında gözlenen artışına bağlı olarak, ortalama işletme büyüklüğü azalmakta, işletmelerde parça sayısı ise artmaktadır.

Tarımsal yapı ve işletme büyüklüğü teknoloji kullanımını sınırlandırmakta, girdi kullanımı ve üretimde istenilen düzeyde verimlilik sağlanamamaktadır.

Türkiye’de tarımsal amaçlı hizmetler, ana hedeflerini hükümetlerin Beş Yıllık Kalkınma Planlarında belirledikleri Tarımsal Politikalar çerçevesinde ilgili kurumlarca yürütülür. Tarımda yönlendirici ve yetkili icra organı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’dır. Bakanlığın esas işlevi tarımsal politikaların hazırlanmasına ve uygulanmasına yardımcı olmaktır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, üniversiteler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları yanında Türkiye Ziraat Odaları ve kooperatifler başta olmak üzere, diğer meslek ve çiftçi organizasyonları ile, ilgili sektör kuruluşları tarım politikalarının belirlenmesinde önemli rollere sahiptir.

5.2 Türkiye’de Tarım Kesiminin Genel Sorunları

Tarım Sektörünün doğa koşullarına bağlılığı, beraberinde taşıdığı risk ve belirsizlikler, tarım ürünleri arz-talep esnekliğinin düşük olması, üretim süresinin diğer sektörlere göre uzun olması, pazarlama olanaklarının sınırlı olması ve eğitim-gelir düzeyinin düşüklüğü tarım sektörünün sayılabilecek başlıca sorunlarıdır.

Bu açıklamalar doğrultusunda Türkiye’de tarım sektörünün en önemli sorunu verimliliğin arttırılmasıdır. Verimlilik artışı yapısal bir takım düzenlemelerle sağlanabilecek bir gelişmedir. Yapısal düzenlemeler ise mutlak surette finansal kaynak ihtiyacı gerektiren uygulamalardır.

5.2.1. Tarım Sektöründe Nüfus İle İlgili Sorunlar

Türkiye, nüfusu hızla artış gösteren ülkeler arasında yer almaktadır. 1927 yılında toplam nüfusumuzun yaklaşık %76’sı kırsal kesimde yaşarken, 1990 yılında bu oran %41’e düşmüştür. 1997 yılında kırsal kesimde yaşayan nüfus 22 milyon ile %35’lik bir oranı ifade etmektedir. Günümüzde bu oranın %30 sınırının altına düştüğü tahmin edilmektedir.

Yüksek oranda nüfus artışı yanında; çevresel faktörler, kişi başına düşen yıllık tarımsal gelirin, ortalama gelire göre düşüklüğü ve sosyo-ekonomik beklentiler kırsal kesimden kent merkezlerine göçe neden olmaktadır.

Türkiye’de tarımsal üretim üniteleri çoğunlukla aile işletmeciliği şeklindedir. Tarım sektöründe istihdam, küçük işletmelerde aile bireyleri, orta ve daha büyük işletmelerde ise mevsimlik olarak sağlanmaktadır. Son yıllarda, işgücünün diğer sektörlerle aktarılması ile, tarımsal işgücünün toplam sivil istihdam içindeki ağırlığı azalmış, 1995 yılında %43,5 olan bu oran, 2000 li yılların

başında %40’a düşmüştür. Günümüzde bu oranın %30’lar düzeyinde olduğu tahmin edilmektedir. %30’luk istihdam oranının yaklaşık yarısı gizli işsiz niteliğindeki kişilerden oluşmaktadır. Bu ise, tarım kesiminde ihtiyaç duyulan işgücünden bir kat fazla çalışanın istihdam edildiğinin bir başka ifadesidir.

Tarım sektöründe aktif sigortalılık oranı ise %2 gibi çok düşük bir orandadır.

Kırsal kesimde eğitim seviyesinin düşük olması bir başka önemli sorundur. Burada yaşayanlara mutlak surette örgün ya da yaygın eğitim kurumlarıyla ulaşılmalı, ve tarım kesiminde bulunanların eğitim seviyeleri yükseltilmelidir.

5.2.2.Tarım İşletmelerinin Yapısı İle İlgili Sorunlar

Türkiye, 78 milyon hektar yüzölçümü ile Akdeniz’in doğu kesimi ve Asya’nın güney-batı bölgesinde yer almaktadır. Bu alanın %26’sını ormanlar, %16’sını çayır ve mer’a alanları, yaklaşık %35’ini tarım alanları oluşturmaktadır.

Türkiye’de tarımsal üretim üniteleri çoğunlukla aile işletmeciliği şeklindedir. Tarım sektöründe istihdam, küçük işletmelerde aile bireyleri, orta ve daha büyük işletmelerde ise mevsimlik olarak sağlanmaktadır. Son yıllarda, işgücünün diğer sektörlerle aktarılması ile, tarımsal işgücünün toplam sivil istihdam içindeki ağırlığı azalmış, 1995 yılında %43,5 olan bu oran, 2000 li yılların başında %40’a düşmüştür. Günümüzde bu oranın altında olduğu tahmin edilmektedir.

Tarımsal işletme sayılarında belirgin bir artış gözlenmektedir. 1980 yılında 3,6 milyon olan tarımsal işletme sayısı, günümüzde 4 milyonun üzerine çıkmıştır. İşletme sayısında gözlenen artışına bağlı olarak, ortalama işletme büyüklüğü azalmakta, işletmelerde parça sayısı ise artmaktadır.

Olması gereken optimal büyüklükteki arazilere sahip tarımsal işletmelerin sayısının artması iken, ülkemizde tam tersi olarak, işletme sayıları artmakta ancak işletmelerin sahip olduğu arazi miktarı bölünerek azalmaktadır. Arazilerin parçalı ve küçük oluşu, üretim hızını ve verimliliği azaltan olumsuz etkenlerden biridir.

Tarımsal yapı ve işletme büyüklüğü teknoloji kullanımını sınırlandırmakta, girdi kullanımı ve üretimde istenilen düzeyde verimlilik sağlanamamaktadır.

5.2.3.Tarım Kesiminde Örgütlenme İle İlgili Sorunlar

Türkiye’de tarımsal amaçlı hizmetler, ana hedeflerini hükümetlerin Beş Yıllık Kalkınma Planlarında belirledikleri Tarımsal Politikalar çerçevesinde ilgili kurumlarca yürütülür. Tarımda yönlendirici ve yetkili icra organı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’dır. Bakanlığın esas işlevi tarımsal politikaların hazırlanmasına ve uygulanmasına yardımcı olmaktır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, üniversiteler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları yanında Türkiye Ziraat Odaları ve kooperatifler başta olmak üzere, diğer meslek ve çiftçi organizasyonları ile, ilgili sektör kuruluşları tarım politikalarının belirlenmesinde önemli rollere sahiptir.

Tarım kesiminde üretici örgütleri olarak Türkiye Ziraat Odaları Birliği, çeşitli kooperatifler ile bunların birlik ve dernekleri faaliyet göstermektedir. Ülke insanının, çeşitli sebeplerden kaynaklanan örgütlü hareket edememe olumsuzluğu, tüm iyi niyetlerine rağmen tarım kesiminde bulunan üretici örgütleri için de söz konusudur.Tarım kesiminin kamu yapılanması ise, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, tarımsal KİT’ler(TMO, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., Çay İşletmeleri Kurumu), Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinden oluşmaktadır.

Tarım kesiminin Hükümet dışı örgütlenmesi ise Mesleki ve Sosyal Örgütlenmeler(Ziraat Odaları, Çiftçi Mallarını Koruma Teşkilatı, Sendikalar v.b.), İktisadi Örgütlenmelerden(Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri, Tarım Kredi Kooperatifleri) oluşmaktadır.

Yukarıda sayılan tüzel kişilikler, aynı zamanda çok başlılığın da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Tarım sektörünün sorunlarının çözümlenmesinde, kurumlar arasında etkin ve işleyen bir koordinasyonun kurulması ve eğitim çalışmaları da son derece önem taşımaktadır.

5.2.4. Destekleme Politikaları ile İlgili Sorunlar

Dünyada, tarım kesimine yönelik destekleme uygulamalarında kullanılan araçlar genel olarak dört grupta ele alınabilir:

- 1-Üretici eline geçen fiyatları etkilemeye yönelik olan, pazar fiyatı desteği,
- 2-Doğal afet ve zarar ödemeleri, birim başına yapılan yardımlar, stoklama yardımları gibi doğrudan gelir desteği,
- 3-Üreticilerin üretim masraflarını azaltıcı etkiye sahip dolaylı gelir desteği,
- 4-Tarımsal araştırma, eğitim ve yayım, kontrol hizmetleri, tarımsal yapıları iyileştirmeye yönelik önlemler, bölgesel kalkınma planları, işleme ve pazarlamaya yönelik önlemler.

Türkiye’de tarımsal desteğin ürünler arası dağılımı zaman içinde dengeli seyretmemiştir. İstenilen destekler üreticiye ulaşamamıştır. Desteklemede bitkisel üretime öncelik verilmiş, hayvancılık sektörü ise nispeten ihmal edilmiştir. Uygulanan yanlış destekleme politikalarının maliyeti, yüksek fiyat olarak tüketiciye yansıtılmıştır. Üreticiler desteklenmek istenirken bu sağlanamadığı gibi, tüketiciler de yüksek ürün fiyatlarıyla karşı karşıya bırakılmıştır. Sonuç olarak, uygulanan destekleme politikalarından sonra da, tarım sektörünün içinde bulunduğu durum ve sorunların çokluğu dikkate alındığında, destekleme politikalarının amaçlarına ulaşmadığı görülmektedir. Ve uygulanan desteklemelere karşılık, tarım sektörü alım gücünü, gelir ve refah düzeyini yıllar itibariyle kaybeden bir sektör konumundadır.

5.3Türkiye’de Tarım Sektörünün Ekonomik Sorunları

Tarım sektörüne kamu kesimince yapılan finansman destekleri, bütçe içi ya da dışı kurumlarca karşılanmakta ve ne yazıkki ülke ekonomisine bir yük gibi kabul edilmektedir.Uygulanan destekleme politikalarının istenilen sonucu vermemesi, hedef kitleye ulaşmaması, tarım sektörüne sağlanan kaynakların, sanki gereksizmiş gibi bir algılanmasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın bütçeden aldığı pay da her yıl azalmaktadır.

Tarım sektöründe, ürün sigortası ve çalışanların sigortası sorunu da çözüm bekleyen ve bu nedenle de finansmana ihtiyaç duyulan önemli sorunlardan biridir.

Tarım sektörü, yaşadığı sorunlar içinde bile ülke insanı ve ekonomisi için vazgeçilmez unsurlardan biridir. Çözüme yönelik politikalar, tarım sektörünün güçlenmesini ve beraberinde ülke ekonomisi ve sosyal yapısına ciddi katkılara yapmasını sağlayacaktır. Tarımsal işletmelere ucuz kaynaklı kredi sağlamak ta, hükümetlerin önemli önceliklerinden biri olmalı, sağlanacak kaynakların rantabl kullanılabilmesi için de kurumlar arasında ciddi bir koordinasyon sağlanmalıdır.

5.3.1 Tarım Kesiminin Finansman İle İlgili Sorunları

Türkiye’de tarım kesiminin yaşadığı ve her biri çok önemli olan çok sayıda sorunların arasında, finansman sorunu da çözüm bekleyen problemler arasındadır. Bu sorunun çözülmesi, öncelikle sözkonusu problemleri çözecek bir ekonomi politikası oluşturulmasına, sonrasında da tarım politikası amaçlarının gerçekleştirilmesine bağlıdır.

Sektörün genel olarak finansman sorunları ise;

-Sektörün yeterli düzeyde ve uygun koşullarda kredilendirilmemesi,

-Türkiye’de tarım sektörüne verilen dolaylı ya da dolaysız desteklerin diğer ülkelere göre daha az olması,

-Tarım sektöründe yaratılan ekonomik değerlerin, sektör içinde bırakılmayıp, diğer sektörlerle aktarılması

Finansman sorunları ortada iken, iç ticaret hadlerine bakıldığında, tarım sektöründen diğer sektörlerle kaynak aktarıldığı da görülmektedir. Bu da genel ekonomi politikası açısından, tarım sektörü için olumsuz gelişmelerden biridir. Yapılması gereken, sektörün kamuya yarattığı gelirin, makul ölçülerde de olsa gene tarım sektörüne yönlendirilmesidir. Finansman sorunlarının çözümünde kooperatifleşme de üzerinde durulması gereken önemli unsurlardan biridir. Kooperatifler, çiftçilerin eğitimi, ürünlerinin pazarlanması vb. konularda son derece önemli teşekküllerdir. Ucuz kaynak yaratılması, bunların uygun koşullarda ve uygun kullanıcılara dağıtımı için de kooperatifleşmenin mutlak surette yaygınlaştırılması ve sağlıklı yapılara kavuşturulması gerekmektedir. Sektörün bütününe verilen finansman desteklerinde kullanılan araçları; krediler, sübvansiyonlar, sektörler arası fiyat ilişkileri ve vergi olarak sıralayabiliriz.

Ülke gerçeklerinde, kamunun tarım kesimine finansmanının yetersiz olduğu ortadadır. Bu anlamda, tarımsal işletmelerin, finansman açıklarını gidermelerinin önemli yollarından biri de kredilerdir. Bundan sonraki bölümlerde krediler ve kredilerin içinde yabancı kaynaklı krediler ve bunların ülkemiz tarım sektörüne etkileri incelenecektir.

6. GENEL ANLAMDA KREDİ KAVRAMI

6.1 Kredi Nedir?

Kredi, günlük yaşamda "saygınlık ve güven" anlamında kullanılmakta olup, genel anlamda herhangi birine ödünç para vermek veya nakit olarak alınacak bir mal veya verilecek bir hizmetin yerine getirilmesine kefalet etmek, garanti vermek ya da bedelini daha sonra almak kaydıyla bir mal ve/veya hizmeti vermek olarak tanımlanmaktadır.

Belirli miktardaki satınalma gücünün, belirli bir süre için ve geri verilmek üzere bir bedel(genellikle faiz ya da vade farkı) karşılığı gerçek ya da tüzel kişilere verilmesi tanımı ise, kredinin muhasebe tekniği açısından tarifine yönelik bir açıklamadır.

Daha teknik bir kredi tanımı ise 5411 Sayılı Bankacılık Kanununun İkinci Bölümünü oluşturan “Krediler ve Risk Grubu” başlığı altındaki “Krediler” bölümünün 48. maddesinde yer almıştır, buna göre;

“Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayrinakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.

Birinci fıkrada belirtilenlere ilâve olarak, kalkınma ve yatırım bankalarının finansal kiralama yöntemiyle sağladığı finansmanlar ile katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kâr ve zarar ortaklığı yatırımları, taşınmaz, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, ortak yatırımlar veya benzer yöntemlerle sağladıkları finansmanlar da bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.”³

³5411 Sayılı Bankacılık Kanunu İkinci Bölüm 48. Madde

6.2 Kredilerin Çeşitleri ve Sınıflandırılması

Kredilerin sınıflandırılmasıyla ilgili genel kabul görmüş kriterler bulunmakla birlikte, kesinlik arzeden bir sınıflandırma sistemi mevcut değildir.

Krediler esas olarak, kullanım şekli ve içeriği bakımından nakdi ve gayrinakdi krediler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Bunun dışında kredileri vadeleri, tahsis makamı, konuları, teminatları ve kaynakları bakımından da sınıflandırmak mümkündür.

Aşağıda belirtilen sınıflandırmalar genel kabul görmüş sınıflandırmalar olmakla birlikte, çeşitli kriterlere göre çoğaltabilir ya da azaltılabilirler.

Bu açıklamalar sonrasında kredileri ana hatlarıyla şöylece sınıflandırabiliriz;

6.2.1. Kullanılış Şekli ve İçeriği Bakımından

Kullanılış şekli ve içeriği bakımından krediler nakdi ve gayrinakdi olarak ayrılabilir;

Nakdi Krediler : Faiz ya da vade farkı karşılığında nakit olarak kullanılan kredilerdir. Muhasebe tekniği açısından bir varlık/alacak(kredi borçlusundan) ifade ettiğinden, Banka bilançosunun Aktif kalemleri içerisinde yer alır. Rotatif(seyyal) krediler, iskonto-iştira kredileri,spot krediler nakit kredi örneklerindedir.

Gayrinakdi Krediler : Bir işin yapılmasını, bir malın teslimini veya bir borcun ödenmesini taahhüt eden firmaların, bu taahhütlerini kararlaştırılan koşullara uygun olarak yerine getireceklerini veya borçlandıkları paraları vadelerinde ödeyeceklerini temin etmek üzere, bankalarca bu firmalar lehine karşı tarafa hitaben taahhütte bulunulması ya da garanti verilmesi tarzında kullanılan kredilerdir. Teminat mektupları, harici garantiler, akreditifler ve kabul kredileri, gayrinakdi kredilere örnek olarak verilebilecek kredilerdir.

6.2.2. Vadeleri Açısından

Muhasebe tekniği açısından işletmenin bir yıl vadeli veya normal faaliyet dönemi içerisinde vadesi gelen borçları kısa vadeli, bir yıldan uzun vadeli ya da vadesi faaliyet dönemi

içerisinde gelmemiş borçları uzun vadeli kaynaklar içerisinde gösterilirler.⁴

Kısa Vadeli Krediler : Vadesi bir yıla kadar olan krediler, kısa vadeli krediler olarak nitelendirilir. Kısa vadeli krediler yatırım amaçlı kullanılacak krediler olmayıp, firmalar tarafından genellikle dönen varlıkların, özellikle de alacak ve stokların finansmanında kullanılmalıdır. Kredinin niteliğine uygun kullanım şekli de bu doğrultuda olmalıdır.

Orta ve Uzun Vadeli Krediler : Orta ve uzun vadeli krediler ise, vadesi bir yılı aşan kredilerdir. Uygulamada 1-3 yıl vadeli krediler orta vadeli kredi, daha uzun vadeli krediler ise uzun vadeli krediler olarak kabul edilirler. Orta ve uzun vadeli krediler, genellikle işletmelerin duran varlık ihtiyaçlarını karşılamak(bina, arsa, makina, tesis, demirbaşlar, taşıtlar, araştırma ve geliştirme giderleri vb.), bunların bakım-onarım giderlerine ve yenilenmelerine destek vermek, çalışma(işletme) sermayesini arttırmak, mevcut bir borcun ödenmesini sağlamak ve kredi alan kuruluşun başka işletmelere ortak olması amaçları için kullanılır. Bu krediler yatırımların finansmanında kullanılmaya uygun kredilerdir.

6.2.3. Para Cinsi Açısından

Bu açıdan krediler TL ve Yabancı Para diye ikiye ayrılır;

TL Krediler : TL olarak kullanılan ve kredi veren kuruluşun muhasebe sisteminde TL olarak takip edilen kredilerdir. Döviz Endeksli Krediler(DEK) bu kuralın istinası olarak kabul edilebilir. Bu krediler TL olarak kullanılan ancak firma kredi riskinin döviz olarak takip edildiği kredilerdir.

Yabancı Para Krediler : Yabancı para olarak kullanılan ve firma riskinin de kreditor(kredi veren) kuruluşun muhasebe sisteminde yabancı para olarak izlendiği kredilerdir.

6.2.4. Kaynakları Açısından

Yurtiçi kaynaklı ve Yurtdışı kaynaklı krediler, bu sınıflandırmanın alt başlıklarıdır;

⁴Çankaya İ. 2002 Mali Müşavirlik Meslek Sınavları Hazırlık Kitabı Sorular-Cevaplar

Yurtiçi Kaynaklı Krediler : Hukuken yurtiçinde yerleşik kredi kuruluşlardan kullanılan krediler, yurtiçi kaynaklı krediler olarak kabul edilirler.

Yurtdışı Kaynaklı Krediler : Yurtdışında yerleşik kredi kuruluşlarından sağlanan kredilerdir. Yurtiçinde yerleşik kişilere, yurtiçi bankaların yurtdışı şubelerinden kullanılan krediler de yabancı kaynaklı krediler olarak kabul edilirler.

6.2.5. Teminatları Açısından

Teminatsız (Açık) Krediler : Kullanılan kredinin karşılığında, herhangi bir teminat alınmadığı kredilerdir. Uygulamada herhangi bir teminat alınmadan kredi kullanımına rastlanmaz. Teminatsız kredi kavramı genelde açık krediler için kullanılan bir kavramdır. Açık krediler, müşterinin sadece şahsi kredi değerliliğine güvenilerek imzası mukabilinde açılan kredilerdir.⁵ Bu kredilerde de kredi kullanan lehdar, aslında alacaklısına (genelde bankaya) karşı tüm mal varlığı ile sorumludur.

Teminatl ı Krediler : Bir teminat karşılığı kullanılan kredilerdir. Nakit karşılıklı krediler, karşılığında nakit teminatın alındığı kredilerdir. Kefalet karşılığı krediler, kredi teminatına uygun görülen gerçek ya da tüzel kişilerin kefaletinin suretiyle kullanılan kredilerdir. Kefalet akdi, alacaklı ve kefil arasında yapılmakta olup, asıl borçlu akdin tarafı değildir. Kefalet akdi ile kefil, asıl borçlusunun alacaklısına karşı asıl borcun yerine getirilmesini tekeffül etmektedir.⁶

İpotek karşılığı krediler, teminata, gayrimenkul ipoteği alınarak kullanılan kredilerdir. Çek/Senet karşılığı krediler de teminata çek ve senetlerin alındığı kredi çeşididir. Bunların yanında teminata hazine bonosu rehni, işletme rehni, araç rehni ve gemi ipoteği alınarak kullanılan krediler de bulunmaktadır.

6.2.6. Kullanılan Muhatap Açısından

Kredileri bu grupta ticari ve tüketici kredileri diye sınıflandırmak mümkündür.

⁵Alpay S. 1998 Krediler Uygulama Esasları-Toprakbank A.Ş. Eğitim Yayınları No:1

⁶Alpay S. 1998 (Toprakbank) Kredi Teminatları Ve Kredi İşlemlerinde Dikkat Edilecek Hususlar

Ticari Krediler : Ticari bir faaliyet yürüten ve bunu belgelendirebilen gerçek ya da tüzel kişilere kullanılan krediler ticari kredi olarak isimlendirilir.

Tüketici Kredileri : Bu krediler, ticari faaliyeti bulunmayan gerçek kişilere, ticari amaç dışında mal ve hizmet alımlarının finansmanına yönelik olarak kullanılan kredilerdir. Tatil kredileri, eğitime destek kredileri, taşıt kredileri, konut kredileri vb. ferdi kredilere örnek kredilerdir.

6.2.7 Kullanırım Amaçları Açısından

İşletme Kredileri : İşletmelerin ticari faaliyetlerini devam ettirebilmeleri, mal alımı yapabilmeleri ve kısa vadeli nakit vb. ihtiyaçlarını giderebilmeleri amacıyla kullandıkları kredilerdir.

Yatırım Kredileri : Bir işletme kurmak ya da mevcut bir işletmeyi büyütmek ya da başka bir işletmeye ortak olmak amacıyla kullanılan kredilerdir. Uzun vadeli krediler arasında yer alırlar.

İhracat Kredileri : İhracatın finansmanı amacıyla, firmalara kullanılan kredilerdir. Firmalar kullandıkları ihracat kredileri karşılığında, ihracat taahhüdü altına girerler. Kredi kullanıldıktan sonra, taahhüt tutarı kadar dövizin, yurda getirilmesi zorunluluğu vardır.

Prefinansman Kredileri : Prefinansman kredileri, ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı faaliyetlerle ilgili mal ve hizmet alımlarının finansmanında kullanılmak üzere, firmaların bizzat kendilerince yurt dışındaki alıcıdan veya uluslararası finans kuruluşlarından döviz ya da efektif olarak sağladıkları ve Türkiye'deki bankalar aracılığıyla kullanabildikleri kredilerdir.

Postfinansman Kredileri : İthalatın finansmanında kullanılmak üzere, firmalarca yurtdışındaki satıcıdan veya uluslararası piyasalardan sağlanıp kullanılan kredilerdir.

Tüketici kredileri : Ticari faaliyette bulunmayan gerçek kişilere ev, otomobil alımı, ya da başka ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri amacıyla kullanılan kredilerdir.

6.2.8. Kullanılan Sektör Açısından

Sanayi / Hizmet Sektörü Kredileri : Krediyi kullanan işletmenin faaliyet gösterdiği iş kolu imalat, hizmet ya da ticari alandaysa, kullanılan krediler, işletmenin faaliyet gösterdiği iş kolunun bulunduğu sektöre göre sanayi ya da hizmet sektörü kredileri olarak adlandırılırlar.

Tarım Kredileri : Krediyi kullanan işletme, tarım sektöründe faaliyet gösteriyorsa, kullanılan kredi tarım kredisi olarak isimlendirilir.

6.2.9. Kredi Veren (Kreditörün) Hukuki Niteliği Açısından

Kurumsallaşmamış Kredi Kaynaklarından sağlanan krediler : Çok eski zamanlardan günümüze gelen ve kredi alma/verme ilişkisinin daha ziyade ikili ilişkilerden kaynaklanan güven temeline

oturduğu ve kredilendirme sürecinin hukuki bir temele dayanmadığı işlemler, kurumsallaşmamış kredi kaynaklarından sağlanan kredileri gündeme taşımıştır.

Kişilerin, birbirleri arasındaki akrabalık, komşuluk, arkadaşlık vb sosyal ilişkilerinden kaynaklanan ve güven ilişkisine dayanılarak alınan/verilen ayni ya da nakdi boçlar, kurumsallaşmamış kredilerin bir çeşidini oluştururlar. İşletmenin faaliyetini sürdürebilmesi için gereken hammadde ya da malzemelerin, açık hesap olarak tabir edilen şekilde kayıtlara geçirilmeden veresiye olarak temin edilmesi yöntemi de kurumsallaşmamış kredi kaynaklarından sağlanan krediler arasında değerlendirilmelidir. Günlük yaşamda tefeci olarak isimlendirilen ve kayıt dışı çalışan kişilerden alınan borçlar da kurumsallaşmamış kredi kaynaklarından sağlanan krediler niteliğindedir.

Kurumsallaşmış Kredi Kaynaklarından sağlanan krediler : Kurumsallaşmış kredi kuruluşları, kanunlar çerçevesinde kurulmuş, kredi işlemlerini yasal mevzuatta belirtilen esaslara göre yürüten, kamu ya da özel sektöre ait kuruluşlardır. Bu tür kurumların ana sözleşmelerinde mutlak surette “kredi verebilir” ifadesi yer almaktadır. Merkez bankası, kooperatifler, bankalar, kanunla yetki verilen diğer kuruluşlar kurumsallaşmış kredi kuruluşlarına örnektir.

6.3 Yaygın Olarak Karşılaşılan Kredi Çeşitleri

Bütün bu sınıflandırmalar sonrasında finansal piyasalarda ticari kredi deyince karşımıza, çeşitli özelliklerinden dolayı, yukarıda belirtilen bölümlerden aynı anda biri ya da birkaçı içinde yer alan, genellikle rotatif(Seyyal) krediler, spot krediler, döviz kredileri, dövizde endeksli krediler, Eximbank Kredileri, iştirak/iskonto kredileri, teminat mektupları, referans mektupları, taksitli krediler, kredili mevduat hesapları, işletme kredileri, yatırım kredileri, prefinansman kredileri, postfinansman kredileri vb. kredi çeşitleri çıkacaktır.

6.3.1. Rotatif(Seyyal) Krediler

Rotatif krediler ya da diğer ismiyle seyyal krediler firmaların ticari faaliyetleri sırasında çeşitli nedenlerle gereksinim duydukları (hammadde alımı ve üretim giderleri vb.) kısa süreli finansmanın sağlanması amacıyla kullanılan kredilerdir. Kredinin vadesi, fiyatı ve teminatları piyasa koşullarına göre belirlenmektedir. İşletmeler, diledikleri zaman kendilerine tanımlanan limitler dahilinde, limitlerinin tamamını veya bir bölümünü kredi olarak kullanabilir ve yine kredi vadesi içerisinde, istedikleri zaman bu

kredilere kısmi ya da tamamen geri ödeme yapabilirler. Bu özelliği dolayısıyla, rotatif krediler işletmelerin nakit akışlarını düzenlemek ve kısa vadeli nakit ihtiyaçlarını karşılamak için uygun enstürmanlardır. Uygulamada, en fazla kullanılan kredi türü rotatif kredilerdir.

6.3.2. Spot Krediler

Kısa vadeli nakit kredilerden olan spot krediler firmaların kısa süreli nakit ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak kullanılan, kısa vadeli ve faiz oranı diğer ticari kredi türlerine nazaran daha düşük olan kredi türüdür. Spot krediler, kredi anaparası ve faizi defaten vade tarihinde kapatılan kısa vadeli nakit kredilerdir. Kredinin temel özelliği, vadeden önce ödeme kabul edilmemesi ve vade sonunda anapara+faiz tutarının tamamının yatırılarak kapatılmasıdır. Ancak son dönemlerde bu kredi türüne bağlı olan ve vadesinden önce kredinin kapanması imkanını veren Erken Kapama Opsiyonlu Spot Kredi seçeneği de oluşturulmuştur.

6.3.3. Döviz Kredileri

Döviz kredileri, ihracat faaliyetlerinde bulunan Türkiye'de yerleşik firmalara TCMB sermaye hareketleri talimatı çerçevesinde verilen ve taahhüt mecburiyeti yaratan kredilerdir. Kredi, kullanılacağı döviz cinsi üzerinden alış yapılarak TL olarak kullanılır. Seyyal ya da rotatif olarak kullanılabilirler, bazı fon ve vergilerden muaf olmaları, döviz geliri olan(ihracatçı) firmalar için avantajlı noktaları oluşturmaktadır.

6.3.4. Döviz Endeksli Krediler

Döviz Endeksli Krediler(DEK), tahsis aşamasında bir döviz cinsine endekslenerek Türk Lirası olarak kullanılırlar ve ihracat taahhüdü içermezler. Kurlarda beklenen artışın, faiz oranlarında beklenen artıştan düşük olacağı öngörüldüğü durumlarda, döviz endeksli krediler, kullanıcı açısından avantaj teşkil edecektir.

6.3.5. Eximbank Kredileri

Eximbank kredileri ihracatın geliştirilmesi ve ihracatçıya daha ucuz finansman sağlanması amacıyla, Türkiye İhracat Kredisi Bankası A.Ş. (Eximbank) tarafından hazırlanan çeşitli kredi paketlerinin, bankalar aracılığıyla ihracatçılara, ihracat taahhüdü karşılığında kullanılmasıyla oluşan kredilerdir. Kredi, mal sevkinden önce, TL ya da döviz olarak kullanılabilir. Eximbank kredileri, diğer ihracat kredilerine göre düşük faizli, ihracat taahhüdü doğuran, vergi, resim ve harçtan muaf olan bir kredidir. Vergi, resim ve harçtan muaf olduğundan ucuz kaynaklı fon sağlarlar.

6.3.6. İştirâ/İskonto Kredileri

Bu kredi türü, vadesi gelmemiş bir ticari senedin bedelinden, kredi kullanım tarihinden senedin vadesine kadar olan süreye ait faiz, komisyon, BSMV düşüldükten sonra kalan bakiyenin kredi kullanana ödenmesine imkân verir. Bankacılıkta, dâhildeki(bankanın bulunduğu yerdeki) senetlerin satın alınarak kırılmasına iskonto, borçlusunu başka bir şehirde olan senetlerin bankaca satın alınmasına da iştirâ denir.

6.3.7. Teminat Mektupları

Resmi bir daireye, diğer bir müesseseye veya herhangi bir kimseye hitaben muayyen bir işin veya vebibenin tayin edilen şartlar dairesinde ve muayyen müddetler zarfında yerine getirileceği, aksi halde, işi deruhte eden tarafından tazminat olarak ödenmesi lazım gelen muayyen bir meblağın, mektubu veren banka tarafından ödeneceği hakkında bir nevi teminat verilmesi olup, mahiyeti itibariyle Borçlar Kanunu'nun 110. maddesinde yer alan 3. şahsın fiilini taahhüt anlamında bir garanti sözleşmesidir.⁷

Teminat mektupları müşterinin talebine göre TL ya da Yabancı Para olarak düzenlenebilir. Vadeleri süreli ya da süresiz olarak belirlenebilir. Gayrinakdi krediler içerisinde yer alan teminat mektupları için bankalar, lehine mektup düzenledikleri firmalardan belirli dönemlerde(özel durumlar dışında genellikle üç ayda bir) komisyon tahsil ederler. Teminat mektupları, işletmelere nakit teminat vermeksizin iş yapabilme imkanı da yaratmaktadır.

6.3.8. Referans Mektupları(Kredileri)

Kredinin içeriği, Bayındırlık Bakanlığı ile bu Bakanlığa bağlı idarelerin veya diğer kamu ve özel kuruluşların açacakları ihalelere katılabilmek için düzenlenen banka referans mektuplarıdır. Mektuplar TL veya yabancı para cinsinden düzenlenebilirler. Referans mektupları, genelde inşaat ve taahhüt işleri ile uğraşan kredili müşterilere, müşterinin talebi üzerine, işe yetecek kredi ve nakit gücüne sahip olup olmadıklarını belirtmek amacıyla verilen ve müşterinin sahip olduğu kredi limitlerinin yazılı olduğu mektuplardır.

6.3.9. Taksitli Krediler

Nakit krediler içerisinde yer alan taksitli krediler işletme kredisi ya da yatırım kredisi şeklinde kullanılabilir. Taksitli krediler, geri ödemelerin belirlenen vade içerisinde belirlenen tarihlerde (genellikle aylık) ve taksitler halinde ödenebileceği kredilerdir.

6.3.10. Kredili Mevduat Hesapları

Hesap müsait olmasa dahi, önceden belirlenen limitler dahilinde, hesap sahibinin ihtiyacı olan

⁷Teminat Mektupları İzahnamesi, 1999, Toprakbank A.Ş. Yayınları

tutarda parayı kullanmasına olanak sağlayan bir hesap türüdür. Hesap, bakiye pozitifken mevduat, negatifken kredi adını alır.

6.3.11. İşletme Kredileri

İşletmelerin mal, hizmet ve hammadde alımlarında kısa vadeli nakit ihtiyaçlarının karşılanması, çek, senet, mal/hizmet bedeli transferleri ile günlük ihtiyaçlarında kasa kolaylığı sağlamak amacıyla TL, döviz veya dövize endeksli para birimlerinden kullanılabilen, nakit veya gayri nakit kredi ürünleridir.

6.3.12. Yatırım Kredileri

Firmaların yatırım ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak sağlanan nakdi ve/veya gayrinakdi kredilerdir. Hazırlanan yatırım projeksiyonları doğrultusunda kullanılan yatırım kredileri uzun vadeli krediler sınıfına girer. Yurtiçi ya da yurtdışı kaynaklı olabilen yatırım kredileri, genellikle belli bir dönemi ödemesiz uzun vadeli ve diğer kredi türlerine göre düşük faizli kredilerdir.

6.3.13. Prefinansman Kredileri

Daha önceki bahislerde de değinildiği gibi, prefinansman kredisi ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı faaliyetlerle ilgili mal ve hizmet alımlarının finansmanında kullanılmak üzere, firmaların bizzat kendilerince yurt dışındaki alıcıdan veya uluslararası finans kuruluşlarından döviz ya da efektif olarak sağladıkları ve Türkiye'deki bankalar aracılığıyla kullanabildikleri kredilerdir.

6.3.14. Postfinansman Kredileri

İthalatın finansmanında kullanılmak üzere, firmalarca yurtdışındaki satıcıdan veya uluslararası piyasalardan sağlanıp kullanılan kredilerdir.

7. TARIM KREDİLERİ

7.1 Tarımsal Kredi Nedir?

Tarımsal kredi ya da tarım kredisi için çeşitli tanımlar yapmak mümkündür. Bunlardan birine göre tarımsal kredi ülke içindeki veya ülke dışındaki pazarlarda satış imkanına sahip olan tarımsal ürünlerin üretimi için gerekli kredidir. Bu krediler miktar, faiz, süre, risk, garanti bakımından diğer sektörlere verilen kredilerden farklıdır.

Zirai krediler, çiftçilerin üretim girdilerinin karşılanmasına yönelik verilen kredi türüdür tanımı da tarım kredileri için kabul edilebilecek tariflerden biridir. Daha genel bir ifadeyle ve bankacılık bakış açısıyla tarım sektörünün tanımını oluşturan faaliyetlerin finansmanına yönelik kullanılan krediler tarımsal kredi olarak nitelendirilebilir.

Tarımsal krediler aslında tarımsal yapıyı iyileştirici, daha çok sosyal yönü olan tarım politikası araçlarıdır. Bu yönleriyle diğer ticari kredilerden ayrılırlar. Tarım kesiminin sermaye ihtiyacını karşılayabilmek için devletin, aslında bunu yani tarımsal kredileri bir destekleme politikası aracı olarak görmesi gerekmektedir.

7.2 Tarımda Kredi İhtiyacını Doğuran Nedenler

Tarımda kredi ihtiyacını doğuran nedenler aşağıda sıralanmıştır.

- Küçük aile işletmelerinde tasarrufun zorluğu,
- Sermayenin yavaş devri,
- Değişen pazar istekleri ve teknolojik değişimler,
- Tarım ürünleri fiyatlarındaki dalgalanmalar,
- Risk ve belirsizliklerin çokluğu⁸

⁸Gaytancıoğlu O. 2009 Türkiye’de Ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikası

7.2.1. Küçük Aile İşletmelerinde Tasarrufun Zorluğu

Herhangi bir işletmenin büyüebilmesi ya da dışarıdan desteğe ihtiyaç duymadan faaliyetine devam edebilmesi için, tasarruf yapabilmesi gerekir. Ölçek olarak küçük işletmelerde tasarruf yapabilmek mümkün değildir. Bu nedenle tarımsal işletmelerin büyük oranda küçük işletmelerden oluştuğu ve işletmelerin tasarruf yapamadığı ülkemizde, sözkonusu işletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmeleri için kredi ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır.

7.2.2. Sermayenin Yavaş Devri

Üretimin mevsimsel ve kesik olması, üretim dönemi uzunluğu sermayenin devir hızını yavaşlatmakta, bu durum da işletmelerde nakit sıkıntısının doğmasına ve devamında kredi ihtiyacının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

7.2.3. Değişen Pazar İstekleri ve Teknolojik Değişimler

Teknolojik yenilikler, beraberinde tarım ürünlerinin pazara hazırlanması ve sunulmasında kullanılan yöntemlerin değişmesine ve pazar isteklerinde değişmelere yol açmaktadır. Bu değişimler, üreticiler için ek harcamaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

7.2.4. Tarım Ürünleri Fiyatlarındaki Dalgalanmalar

Tarım ürünlerinin çoğunda talebin fiyat ve arz esneklikleri düşüktür. Bu durum, üretimdeki artışa bağlı olarak arzın yükselmesi yani pazara sunulan ürün miktarının artması sonucunda fiyatların düşmesine yol açmaktadır. Fiyatların düşmesi, üreticilerin gelirlerinin azalması ve dolayısıyla kredi ihtiyacının ortaya çıkması sonucunu doğurmaktadır.

7.2.5. Risk ve Belirsizliklerin Çokluğu

Tarımın doğal şartlardan etkilenmesi, hastalık ve böceklerden zarar görme riskinin bulunması ve tarımda sigortanın gelişmemiş olması işletmecilerin krediye olan ihtiyaçlarını arttırmaktadır.⁹

Tarım üretimindeki olası risk ve belirsizlikler, üreticinin beklediği geliri her zaman elde edememe ihtimalini beraberinde getirmekte ve doğal sonuç olarak ta işletmecilerin kredi ihtiyacını doğurmaktadır.

7.3 Tarımsal Kredilerin Kullanım Amaçları

Tarımsal kredilerin kullanım amaçları şunlardır;¹⁰

- Tarımsal işletmelerin kısa vadeli işletme ve orta ya da uzun vadeli donatım sermayesi ihtiyaçlarını karşılamak,
- Tarımsal ürünlerin verimini ve üretimini arttırmak,
- Tarımsal işletme ile ilgili her çeşit yapı ve tesisleri edindirmek veya mevcut işletmeyi büyütmek,
- Küçük çiftçiler, tarım kooperatifleri ve bunların üst kuruluşlarının fiilen işlemek üzere toprak edinmelerini sağlamak,
- Tarım ürünlerinin iç ve dış pazarlarda pazarlanmasını sağlamak ve pazarlamayı geliştirmek

7.4 Tarım Sektörünün Finansmanı

Tarım sektörünün finansmanı kavramı, genel olarak yurt içi ya da yurt dışı, kamu veya özel sektör kaynaklı olan ve tarım sektörünün kullanımına sunulan fonları ifade etmektedir.

⁹İnan İ.H. 2006 Tarım Ekonomisi Ve İşletmeciliği

¹⁰Gaytancıoğlu O. 2009 Türkiye’de Ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikası

Özel kuruluşların tarım sektörünü finansmanı amacıyla kullandıkları fonlar ticari bir yaklaşımın sonucu olarak kar amaçlı olarak kullanılan ticari kredilerdir. Bunun karşılığında, kamu otoritesinin bu konudaki yaklaşımının, genel anlamda ekonomiyi, özel anlamda ise tarım sektörünü düzenleyen, destekleyen ve kamu çıkarlarını koruyan uygulamalar temeline oturması zorunluluğu bulunmalıdır.

Tarım sektörünün finansmanına ilişkin atıflar Tarım Kanununda da yer almaktadır. Buna göre; “Tarım sektörünün kredi ve finansman ihtiyacının karşılanmasına ilişkin düzenlemeler yapmak”¹¹ ve “Tarımsal destekleme programlarının finansmanı, bütçe kaynaklarından ve dış kaynaklardan sağlanır. Bütçeden ayrılacak kaynak, gayrisafi milli hasılanın yüzde birinden az olamaz”¹² ifadelerine yer verilmiştir.

Kanun maddelerinde yerini bulan bu ifadelerin, uygulamada yeterince ve gereği gibi yerine getirilmediği bir gerçektir. Son yıllarda ülkemizin birçok tarımsal ürün çeşidinde net ithalatçı konuma gelmesi ve tarım kesiminin yaşadığı birçok sorun, teoride yer bulan çözüm önerilerinin uygulamaya geçirilemediğinin üzücü göstergeleridir.

7.5 Türkiye’de Kullanılan Tarımsal Krediler

Bankacılık sektörü içerisinde sadece tarım sektörüne kullanılabilen krediler ihtisas kredileri içerisinde değerlendirilir. Bunun dışında, tüm sektörlerin ve dolayısı ile tarım sektöründe bulunan işletmelerin de kullanabileceği krediler de mevcuttur.

Tarım sektörüne kullanılan krediler, temel anlamda kullanım amaçlarına göre iki gruba ayrılabilirler;

¹¹5488 Sayılı Tarım Kanunu Md:6

¹²5488 Sayılı Tarım Kanunu Md:21

1-İşletme Kredileri : Tarımsal işletmelere, kısa vadeli işletme giderlerini finanse etmeleri için kullanılan kredilerdir.

2-Yatırım Kredileri :Yatırım giderlerini finanse etmeleri amacıyla, tarımsal işletmelere kullanılan kredilerdir.

Türkiyede tarım sektörüne kullanılan kredileri, isimleri zaman zaman bankadan bankaya farklılık gösterse de, konularına göre aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür;

Kredi Konusu

Hayvansal Üretim :

Süt Sığırcılığı (İşletme-Yatırım)

Damızlık Etçi Sığır Yetiştiriciliği (İşletme-Yatırım)

Damızlık Düve Yetiştiriciliği (İşletme-Yatırım)

Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği (sığır-manda) (İşletme-Yatırım)

Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği (koyun-keçi) (İşletme-Yatırım)

Kanatlı Sektörüne Yönelik Bio Güvenlik (İşletme-Yatırım)

Arıcılık (İşletme-Yatırım)

Kontrollü Örtüaltı Tarımı :

Kontrollü Örtüaltı Yetiştiriciliği (İşletme-Yatırım)

İyi Tarım Uygulamaları :

Kredi Konusu

İyi Tarım Uygulama Kredisi (İşletme-Yatırım)

Organik Tarım :

Organik Tarım (İşletme-Yatırım)

Organik Girdi Üretimi (İşletme-Yatırım)

Tohum,Fide,Fidan Üretimi/Kullanımı :

Sertifikalı Tohum, Fide, Fidan Yurtiçi Üretimi/ Kullanımı (İşletme-Yatırım)

Standart Fidan Yurtiçi Üretimi/Kullanımı (İşletme-Yatırım)

ARGE :

Tarımsal ARGE- (Yatırım)

Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Besiciliği :

Büyükbaş Hayvan Besiciliği (İşletme-Yatırım)

Küçükbaş Hayvan Besiciliği (İşletme-Yatırım)

Tavukçuluk :

Yumurta Tavukçuluğu (İşletme-Yatırım)

Et Tavukçuluğu (İşletme-Yatırım)

Su Ürünleri Yetiştiriciliği :

Su Ürünleri Yetiştiriciliği (İşletme-Yatırım)

Tarımsal Sulama :

Tarla İçi Modern Basınçlı Sulama Sistemleri (Damla/Yağmurlama Sulama)
(Yatırım)

Diğer Sulama Sistemleri (Derin kuyu açılması vb.) (Yatırım)

Tarımsal Mekanizasyon :

Tarımsal Mekanizasyon (Traktör-Biçerdöver Hariç) (Yatırım)

İhracatı Yapılan Doğal Çiçek Soğanlarının Üretimi :

İhracatı Yapılan Doğal Çiçek Soğanlarının Üretimi (İşletme-Yatırım)

Tıbbi Aromatik Bitki Yetiştiriciliği :

Tıbbi Aromatik Bitki Yetiştiriciliği (İşletme-Yatırım)

Diğer işletme /Yatırım Kredileri :

Diğer Bitkisel Üretim

Diğer Hayvansal Üretim

Diğer Tarımsal Mekanizasyon

Diğer Su Ürünleri

Kredi Konusu

Diğer Sabit/Değişken Faizli Traktör ve Biçerdöver

Kullandırılan bu krediler ihtisas kredileri kapsamında yer alan kredilerdir. Türkiye’de kullandırılan toplam krediler içerisinde Tarım Sektörüne kullandırılan ihtisas kredilerinin_(sadece tarım sektörüne mensup işletmelere kullandırım izni verilen kredilerin) tutarı, kredilerin illere ve bölgelere göre dağılımları ile sektörlere göre nakdi kredi dağılımı aşağıdaki tablolarda belirtilmiştir.¹³

¹³Türkiye Bankalar Birliği 2009 Bankalarımız Kitabı

31.12.2009 İtibariyle Nakdi Kredilerin Türlerine Göre Dağılımı(Bin TL)									
İhtisas Kredileri								İhtisas Dışı Krediler	Krediler Toplamı*
	Tarım	Gayri menkul	Mesleki	Denizcilik	Turizm	Diğer	Toplam		
Sektör Toplamı	11.490.009	0	4.476.772	6.105	232.851	9.779.776	25.985.513	353.419.248	379.404.761
Mevduat Bankaları	11.490.009	0	4.476.772	0	0	3.595.729	19.562.510	343.451.200	363.013.710
Kamu Ser. Bankalar	10.027.013	0	4.476.772	0	0	3.595.729	18.099.514	84.557.400	102.656.914
T.C. Ziraat Ban. A.Ş.	10.027.013	0	0	0	0	0	10.027.013	26.525.479	36.552.492
T.Halk Bankası A.Ş.	0	0	4.476.772	0	0	3.528.759	8.005.531	23.660.154	31.665.685
T.Vakıflar B.T.A.O	0	0	0	0	0	66.970	66.970	34.371.767	34.438.737
Özel Ser. Bankalar	270.988	0	0	0	0	0	270.988	195.490.220	195.761.208
Adabank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Akbank T.A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	39.718.242	39.718.242
Alternatif Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	2.653.918	2.653.918
Anadolubank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	2.415.472	2.415.472
Şekerbank T.A.Ş.	270.988	0	0	0	0	0	270.988	5.040.915	5.311.903
Tekstil Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	1.534.179	1.534.179
Türkish Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	226.935	226.935
T. Ekonomi Ban. A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	8.802.563	8.802.563
T. Garanti Bank. A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	49.308.053	49.308.053
T. İş Bankası A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	48.334.786	48.334.786
YKB.A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	37.455.157	37.455.157
TMSF’na Devr.Ban	0	0	0	0	0	0	0	849	849
Birleşik Fon Ban.A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	849	849

Yabancı Ser. Bank.	1.192.008	0	0	0	0	0	1.192.008	63.402.731	64.594.739
Arap Türk Bankası A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	349.717	349.717
Bank Mellat	0	0	0	0	0	0	0	226.905	226.905
Citibank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	2.055.885	2.055.885
Denizbank A.Ş.	1.192.008	0	0	0	0	0	1.192.008	12.686.002	18.878.010
Deutsche Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	68.955	68.955
Eurobank Tekfen A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	1.189.496	1.189.496
Finans Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	19.012.589	19.012.589
Fortis Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	6.731.741	6.731.741
Habib Bank Limited	0	0	0	0	0	0	0	11.079	11.079
HSBC Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	8.463.312	8.463.312
ING Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	10.800.292	10.800.292
JPMorgan Chase Bank N.A	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Millennium Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	713.012	713.012
Société Générale (SA)	0	0	0	0	0	0	0	153.658	153.658
The Royal Bank of Scotland N.V	0	0	0	0	0	0	0	188.204	188.204
Turkland Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	716.234	716.234
WestLB AG	0	0	0	0	0	0	0	35.650	35.650
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	0	0	0	6.105	232.851	6.184.047	6.423.003	9.968.048	16.391.051
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	297.443	297.443
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	1.155.588	1.155.588
Credit Agricole Yatırım Bankası Türk A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	44	44
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	85.118	85.118
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	75.673	75.673
İller Bankası	0	0	0	0	0	6.160.831	6.160.831	14.227	6.175.058
İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	6.038	6.038
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	93.180	93.180
Taib Yatırım Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	146	146
Türk Eximbank	0	0	0	6.105	3.378	23.216	32.699	3.875.967	3.908.666
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	0	0	0	0	229.473	0	229.473	544.990	774.463
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	0	0	0	0	0	0	0	3.819.634	3.819.634
<i>* Toplam Krediler = "Takipteki Krediler" ve "Özel Karşılıklar" hariç Krediler</i>									
<i>* Tablo bilgileri "31.12.2009 İtibariyle Kredilerin İllere ve Bölgelere Göre Dağılımı" bilgilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.</i>									

Tablodan da görüleceği üzere, 2009 sonu itibariyle tarım ihtisas kredilerinin %87,2'si kamu sermayeli bankalar(tamamı Ziraat Bankasına ait olmak üzere), %2,4'ü özel sermayeli bankalar(tamamı Şekerbank'a ait olmak üzere) ve %10,4'ü de yabancı sermayeli bankalar(tamamı Denizbank'a ait olmak üzere) tarafından kullanılan kredilerdir.

Kredileri kullandıran bankalara bakıldığında, ağırlığın büyük oranda kamu sermayeli bankalara ait olduğu görülecektir. Bu durum, tarım sektörünün kredilendirilmesinde asıl yükün devlet üzerinde olduğunu, özel sektörün tarım sektöründeki işletmeleri kredilendirmede çok ta istekli davranmadığını ortaya koymaktadır.

Tarım sektörüne kullanılan ihtisas kredileri, ülkede kullanılan toplam nakdi krediler içerisinde 2009 yılı sonu itibariyle %3 paya sahiptir. Bu düşük oran, tarım sektörünün, ülke kredi hacminden aldığı payın ne denli az olduğunu açık bir göstergesidir.

31.12.2009 İtibariyle Kredilerin İllere ve Bölgelere Göre Dağılımı(Bin TL)

Bölgeler ve İller*	İhtisas Kredileri						İhtisas Dışı Krediler	Toplam***
	Tarım	G.menkul	Mesleki	Denizcilik	Turizm	Diğer		
İstanbul	71.098	0	653.905	4.493	7.158	158.945	133.358.296	134.253.895
B. Marmara	1.003.934	0	163.490	0	27	206.332	7.936.267	9.310.050
Balıkesir	297.395	0	60.010	0	0	73.688	2.664.010	3.095.103
Çanakkale	195.686	0	30.478	0	27	44.555	1.175.396	1.446.142
Edirne	221.809	0	16.593	0	0	30.455	1.053.564	1.322.421
Kırklareli	105.480	0	19.600	0	0	22.650	834.457	982.187
Tekirdağ	183.564	0	36.809	0	0	34.984	2.208.840	2.464.197
Ege	2.750.126	0	588.242	1.612	59.434	764.758	31.678.851	35.843.023
Afyon	192.262	0	65.920	0	0	57.687	1.182.913	1.498.782
Aydın	393.541	0	55.879	0	8.315	78.843	2.659.824	3.196.402
Denizli	227.442	0	71.170	0	0	69.036	2.935.346	3.302.994
İzmir	1.023.405	0	198.714	1.612	26.977	317.089	17.418.816	18.986.613
Kütahya	83.582	0	17.902	0	0	19.634	922.134	1.043.252
Manisa	507.023	0	62.716	0	3.072	150.715	2.785.166	3.508.692
Muğla	228.222	0	90.756	0	21.070	54.138	3.102.484	3.496.670
Uşak	94.649	0	25.185	0	0	17.616	672.168	809.618
D. Marmara	1.062.419	0	448.878	0	1.325	325.013	20.680.603	22.518.238
Bilecik	68.675	0	10.254	0	0	9.567	446.426	534.922
Bolu	66.566	0	42.239	0	0	10.557	600.558	719.920
Bursa	486.465	0	167.666	0	1.325	192.166	8.457.047	9.304.669
Düzce	46.916	0	46.196	0	0	18.392	647.744	759.248

Eskişehir	198.929	0	64.256	0	0	36.417	2.340.520	2.640.122
Kocaeli (İzmit)	47.901	0	57.459	0	0	32.012	5.853.424	5.990.796
Sakarya	116.569	0	37.159	0	0	22.061	1.784.601	1.960.390
Yalova	30.398	0	23.649	0	0	3.841	550.283	608.171
B. Anadolu	964.939	0	735.799	0	481	416.440	40.845.228	42.962.887
Ankara	406.811	0	661.702	0	481	333.785	36.918.881	38.321.660
Karaman	71.684	0	8.380	0	0	4.911	299.399	384.374
Konya	486.444	0	65.717	0	0	77.744	3.626.948	4.256.853
Akdeniz	2.420.395	0	478.238	0	37.086	556.115	26.432.118	29.923.952
Adana	642.658	0	78.764	0	1.656	55.093	6.201.932	6.980.103
Antalya	702.450	0	218.992	0	15.959	246.542	9.612.996	10.796.939
Burdur	139.384	0	12.007	0	0	21.356	546.372	719.119
Hatay (Antakya)	204.439	0	47.051	0	15.002	88.567	3.258.902	3.613.961
Isparta	160.122	0	23.316	0	0	12.348	782.485	978.271
İçel (Mersin)	418.757	0	37.625	0	2.337	60.261	4.093.650	4.612.630
Kahramanmaraş	91.704	0	36.662	0	414	35.885	1.403.479	1.568.144
Osmaniye	60.881	0	23.821	0	1.718	36.063	532.302	654.785
O. Anadolu	845.152	0	275.170	0	7.637	202.888	6.715.929	8.046.776
Aksaray	139.774	0	31.202	0	0	23.386	394.258	588.620
Kayseri	190.432	0	62.050	0	0	49.545	3.010.341	3.312.368
Kırıkkale	61.853	0	14.117	0	0	12.606	489.450	578.026
Kırşehir	64.995	0	15.424	0	7.369	11.023	339.372	438.183
Nevşehir	66.339	0	23.260	0	268	16.163	537.566	643.596
Niğde	70.418	0	20.251	0	0	18.979	471.557	581.205
Sivas	152.664	0	63.759	0	0	26.427	898.447	1.141.297
Yozgat	98.677	0	45.107	0	0	44.759	574.938	763.481
B. Karadeniz	770.548	0	376.470	0	6.279	386.866	8.911.242	10.451.405
Amasya	87.110	0	33.642	0	0	14.858	619.973	755.583
Bartın	10.365	0	14.686	0	0	5.590	370.535	401.176
Çankırı	84.630	0	10.704	0	0	16.749	299.673	411.756
Çorum	119.014	0	48.124	0	0	39.328	1.073.083	1.279.549
Karabük	17.814	0	17.070	0	0	21.297	510.326	566.507
Kastamonu	93.009	0	23.426	0	0	39.623	644.745	800.803
Samsun	197.346	0	71.984	0	1.249	172.849	2.514.501	2.957.929
Sinop	26.242	0	27.811	0	712	15.022	365.603	435.390
Tokat	112.150	0	64.636	0	1.462	45.004	961.866	1.185.118
Zonguldak	22.868	0	64.387	0	2.856	16.546	1.550.937	1.657.594
D. Karadeniz	321.003	0	179.078	0	1.389	191.494	5.069.337	5.762.301
Artvin	22.198	0	15.258	0	0	9.033	346.470	392.959
Giresun	65.279	0	17.612	0	1.343	46.542	732.163	862.939
Gümüşhane	37.894	0	14.303	0	36	6.522	125.383	184.138
Ordu	109.823	0	32.780	0	0	48.900	1.148.315	1.339.818
Rize	22.611	0	25.682	0	10	15.821	780.802	844.926
Trabzon	63.198	0	73.443	0	0	64.676	1.936.204	2.137.521
Kuzeydoğu Anadolu	300.806	0	98.365	0	655	33.573	2.141.354	2.574.753

Ağrı	13.808	0	23.069	0	0	2.339	229.876	269.092
Ardahan	43.937	0	1.910	0	0	14	90.783	136.644
Bayburt	14.753	0	8.893	0	0	1.784	73.911	99.341
Erzincan	49.577	0	25.042	0	0	9.217	309.013	392.849
Erzurum	83.881	0	22.349	0	0	17.245	994.917	1.118.392
İğdır	25.383	0	4.026	0	0	508	158.436	188.353
Kars	69.467	0	13.076	0	655	2.466	284.418	370.082
Ortadoğu Anadolu	284.798	0	174.558	0	273	67.515	3.010.262	3.537.406
Bingöl	8.441	0	10.215	0	0	435	212.113	231.204
Bitlis	39.041	0	10.809	0	0	12.770	154.651	217.271
Elazığ	47.143	0	45.116	0	0	5.984	744.964	843.207
Hakkari	7.490	0	4.796	0	0	18	86.516	98.820
Malatya	119.259	0	32.487	0	0	15.859	992.818	1.160.423
Muş	23.219	0	14.093	0	273	5.805	109.008	152.398
Tunceli	8.828	0	9.533	0	0	1.878	105.910	126.149
Van	31.377	0	47.509	0	0	24.766	604.282	707.934
Güneydoğu Anadolu	694.075	0	304.579	0	20.456	309.006	8.139.263	9.467.379
Adıyaman	59.826	0	44.511	0	0	12.276	559.448	676.061
Batman	16.278	0	17.255	0	0	6.692	342.399	382.624
Diyarbakır	124.482	0	91.422	0	0	28.180	1.387.169	1.631.253
Gaziantep	187.654	0	65.839	0	20.361	128.713	4.012.757	4.415.324
Kilis	35.603	0	6.034	0	0	1.799	78.898	122.334
Mardin	94.232	0	17.956	0	0	13.630	442.946	568.764
Siirt	10.920	0	10.356	0	0	4.899	144.523	170.698
Şanlıurfa	157.805	0	31.277	0	95	104.823	1.012.232	1.306.232
Şırnak	7.275	0	19.929	0	0	7.994	158.891	194.089
İller Bankası**	0	0	0	0	0	6.160.831	14.227	6.175.058
Kıbrıs	716	0	0	0	90.651	0	678.769	770.136
Yabancı Ülkeler	0	0	0	0	0	0	57.807.502	57.807.502
Toplam****	11.490.009	0	4.476.772	6.105	232.851	9.779.776	353.419.248	379.404.761

* Bu tabloda 22.9.2002 tarih ve 24884 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'ndaki İstatistiki Bölge Birimleri sınıflandırılması kullanılmıştır.

** İller Bankası'nın Belediyelere vermiş olduğu kredilerin il bazında dağılımı yapılmadığı için tabloda ayrı bir kalem olarak gösterilmiştir.

*** Toplam Krediler = "Takipteki Krediler" ve "Özel Karşılıklar" hariç Krediler

**** Bu tablodan hesaplanan kredi toplamının mali tablolarda yer alan kredi toplamı ile tutmamasının sebebi bir bankanın reeskontunu dağıtamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, iki bankanın kredi toplamı "Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar/Zarara Yansıtılan Olarak Sınıflandırılan FV" altında gösterilen "Krediler"i içermektedir.

31.12.2009 İtibariyle Sektörlere Göre Nakdi Kredi Dağılımı

(Bin TL)

	Cari Dönem					
	TP	(%)	YP	(%)	Toplam	(%)
Tarım	15.363.513	5,7	835.599	0,8	16.199.112	4,3
Çiftçilik ve Hayvancılık	14.773.980	5,5	599.433	0,6	15.373.413	4,1
Ormancılık	352.943	0,1	117.063	0,1	470.006	0,1
Balıkçılık	236.590	0,1	119.103	0,1	355.693	0,1
Sanayi	39.631.666	14,8	46.568.036	44,0	86.199.702	23,1
Madencilik ve Taşocakçılığı	2.176.343	0,8	2.165.833	2,0	4.342.176	1,2
İmalat Sanayi	36.005.336	13,4	36.016.883	34,0	72.022.219	19,3
Elektrik, Gaz, Su	1.449.987	0,5	8.385.320	7,9	9.835.307	2,6
İnşaat	11.184.203	4,2	8.836.963	8,3	20.021.166	5,4
Hizmetler	58.977.149	22,0	39.343.794	37,2	98.320.943	26,3
Toptan ve Perakende Ticaret	28.372.862	10,6	11.030.687	10,4	39.403.549	10,5
Otel ve Lokanta Hizmetleri	2.664.374	1,0	5.612.302	5,3	8.276.676	2,2
Ulaştırma ve Haberleşme	8.878.345	3,3	11.268.823	10,6	20.147.168	5,4
Mali Kuruluşlar	10.311.324	3,8	6.392.383	6,0	16.703.707	4,5
Gayrimenkul ve Kiralama Hiz.	3.134.772	1,2	2.218.767	2,1	5.353.539	1,4
Serbest Meslek Hizmetleri	1.469.692	0,5	313.588	0,3	1.783.280	0,5
Eğitim Hizmetleri	689.172	0,3	329.942	0,3	1.019.114	0,3
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	3.456.608	1,3	2.177.302	2,1	5.633.910	1,5
Diğer	142.889.427	53,3	10.252.730	9,7	153.142.157	41,0
Toplam	268.045.958	100,0	105.837.122	100,0	373.883.080	100,0

Yukarıda yer alan tablolarda, nakit kredi kullandırmaları ve tarım sektörünün bu kredilerdeki payı belirtilmiştir. Gayrinakdi kredilerde sektör bazında risk yoğunlaşması ve tarım sektörünün durumu ise aşağıdaki tabloda¹⁴ yer almaktadır.

¹⁴Türkiye Bankalar Birliği 2009 Bankalarımız Kitabı

31.12.2009 İtibariyle Gayrinakdi Krediler Hesabı İçinde Sektör Bazında Risk Yoğunlaşması**(Bin TL)**

	Cari Dönem					
	TP	(%)	YP	(%)	Toplam	(%)
Tarım	491.425	1,1	707.357	1,0	1.198.782	1,1
Çiftçilik ve Hayvancılık	335.495	0,8	632.684	0,9	968.179	0,9
Ormancılık	138.815	0,3	59.136	0,1	197.951	0,2
Balıkçılık	17.115	0,0	15.537	0,0	32.652	0,0
Sanayi	14.030.762	31,7	30.550.381	44,5	44.581.143	39,5
Madencilik ve Taşocakçılığı	1.011.342	2,3	1.701.677	2,5	2.713.019	2,4
İmalat Sanayi	11.108.921	25,1	24.004.082	35,0	35.113.003	31,1
Elektrik, Gaz, Su	1.910.499	4,3	4.844.622	7,1	6.755.121	6,0
İnşaat	8.482.405	19,2	12.060.528	17,6	20.542.933	18,2
Hizmetler	19.457.063	44,0	19.304.274	28,1	38.761.337	34,3
Toptan ve Perakende Ticaret	9.536.489	21,6	6.111.994	8,9	15.648.483	13,9
Otel ve Lokanta Hizmetleri	478.580	1,1	606.697	0,9	1.085.277	1,0
Ulaştırma ve Haberleşme	1.786.466	4,0	3.010.380	4,4	4.796.846	4,2
Mali Kuruluşlar	5.921.415	13,4	7.546.103	11,0	13.467.518	11,9
Gayrimenkul ve Kiralama Hiz.	609.289	1,4	621.371	0,9	1.230.660	1,1
Serbest Meslek Hizmetleri	432.332	1,0	318.092	0,5	750.424	0,7
Eğitim Hizmetleri	56.743	0,1	66.471	0,1	123.214	0,1
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	635.749	1,4	1.023.166	1,5	1.658.915	1,5
Diğer	1.749.600	4,0	6.050.615	8,8	7.800.215	6,9
Toplam	44.211.255	100,0	68.673.155	100,0	112.884.410	100

Tablo incelendiğinde, 2009 yılı sonu itibariyle kullanılan toplam gayrinakdi krediler içerisinde de tarım sektörünün payının %1,1 gibi son derece düşük bir oran olduğu görülmektedir.

Kullanılan nakdi ya da gayrinakdi krediler içerisinde tarım sektörünün payının bu denli az olması, sektör içerisinde bulunan işletmelerin krediye ihtiyaç duymamasından değil, kredi kullanımına uygun mali güçte firma sayısının azlığı ve bürokratik işlemlerin yoğunluğunun yarattığı caydırıcılıktan kaynaklanmaktadır.

8. DIŞ TİCARETİN FİNANSMANI

Yurtdışı kaynaklı kredilerin kullanımı, çok defa dış ticaret işlemlerinde kullanılan ödeme ve finansman çeşit ve tekniklerini de içinde barındırmaktadır. Bu nedenle, yabancı kaynaklı kredilerin daha sağlıklı anlaşılabilmesi için, dış ticarete finansman teknikleri ve ödeme çeŐitlerinin de açıklanması gerekmektedir.

8.1 Genel Olarak Dış Ticaret Finansmanı Nedir?

Dış ticaret işlemlerinde, yerine getirilmesi gereken tüm işlemler sonrasında çözüme kavuşturulması gereken konu ödemenin ya da finansmanın nasıl yapılacağı ve hangi kaynaklardan sağlanacağı meselesidir. Dış Ticaret İŞlemlerinde finansman ve ödeme Şekilleri birkaç aktörün (İthalatçı, İhracatçı, amir banka, muhabir banka v.b.) biraraya gelmesiyle çözümlenebilecek bir iŐlemdir. Bu işlemlerde, işleme konu faaliyetin bedelinin nasıl ve hangi yollardan ödeneceği konusu “dış ticaretin finansmanı” baŐlığında incelenmektedir. Dış Ticaret işlemlerinde finansman sorunu çözümlenemez ise, sonuca ulaşmak mümkün değildir.

8.2. Dış Ticaret İŞlemlerinde Finansman Enstrümanları ve Ödeme Şekilleri

Dış ticaret işlemlerinde son derece önemli bir konu olan dış ticaretin finansmanında kullanılan enstrümanlar ve dış ticarete ödeme Őekillerini ana hatlarıyla aşağıdaki gibi sıralayabilmek mümkündür;

- 1 - Akreditif
- 2 - Kabul/Aval Kredileri
- 3 - Yurtdışı Teminat Mektupları
- 4 - İthalat Ödeme Şekilleri
- 5 - İhracat Ödeme Şekilleri
- 6 - Forfaiting
- 7 - Ülke Kredileri
- 8 - IFC ve Dünya Bankası Kredileri ile Diğer Krediler
- 9 - Prefinansman / Postfinansman Kredileri
- 10- Vadeli Kur/Forward Rate
- 11- İhracat Faktoringi

Bunlardan Akreditif, Kabul/Aval Kredileri, Yurtdışı Teminat Mektupları, İthalat Ödeme Şekilleri ile İhracat Ödeme Şekilleri başlıkları dış ticarete kullanılan ödeme yöntemleri, diğerleri ise içerisinde dış kaynaklı kredilerin de bulunduğu birer finansman tekniğidir.

Maddeler halinde sıralanan dış ticaret finansman enstürmanları ile dış ticarete ödeme şekillerinin ana hatlarıyla açıklamaları aşağıdaki gibidir.

8.2.1. Akreditif

Akreditif bir bankanın, ithalatçı müşterisi tarafından önceden belirlenen belirli koşulların gerçekleştirilmesi halinde ihracatçıya karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu şartlı bir ödeme taahhüdüdür. Akreditif işleminde ithalatçının bankası, ithalatçı ile ihracatçı arasında aracılık görevi üstlenerek, belirli koşulları yerine getirmesi şartıyla ihracatçıya ödemenin yapılacağına dair güvenceyi ithalatçı adına vermektedir. Daha sade bir ifadeyle akreditif, birçok ülkede yabancı ticari işlemler için standart ödeme yöntemidir.

Bankacılık terimleriyle ise, uluslararası ticaretteki ödeme şekillerinden biri olan akreditif (L/C- Letters of Credit), ithalatçının(amir) talebi üzerine ithalatçının bankası(amir banka) tarafından, akreditif şartlarında belirtilen vesaiğin ihracatçı (lehtar) tarafından ibrazı karşılığında bedelin ödeneceğini taahhüt eden bir ödeme yöntemidir. **Bu** nedenle akreditif her iki tarafa da en yüksek düzeyde güvence sağlayan ödeme türü olma özelliğini taşır.

8.2.1.1. Akreditifin Türleri

Akreditifler ödeme türlerine göre, ana hatlarıyla aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir;

Kabilirücu (Cayılabilir) ve Gayri Kabilirücu (Cayılamaz) akreditifler,

Teyitli ve Teyitsiz Akreditifler,

Rotatif-Döner Akreditif,

Red-Clause (Kırmızı Şartlı/Peşin Ödemeli) ve Green-Clause (Yeşil Şartlı) Akreditifler,

Karşılıklı (Back-To-Back) Akreditif,

Devredilebilir Akreditif,

Garanti Akreditifi (Teminat Akreditifi /Stand-by Credits),

Yetki Mektupları,

Vadeli Akreditif (Ödenmesi Ertelemeli Akreditif / Deffered Payment)

8.2.1.2. Akreditifin Avantajları

Alıcı Yönünden Akreditifin Avantajları:

-Herşeyden önce alıcı akreditif koşullarını yerine getirmeyen satıcıya ödeme yapılamayacağına ilişkin güvenceye sahiptir.

-Bankalar alıcı adına akreditif koşullarının yerine getirilip getirilmediğini incelerler.

-İthalatçının “en son yükleme tarihi” saptayabilmesi ona (özellikle ihracatçıyı iyi tanımıyorsa) malları zamanında elde edebilmesi olanağını sağlar.

-Mallarını güvence olarak göstererek onları pazarlayana kadar çeşitli kaynaklardan borç bulabilir.

-Eğer satıcı ile anlaşılırsa mal bedelinin vesaik ibrazında değil de örneğin 60 gün sonra ödenmesi durumunda ithalatçı, hemen ödeme yapmak için başka bir kaynaktan 60 gün içinde bulacağı borçtan büyük olasılıkla daha düşük maliyette kredi sağlamış olur.

Satıcı Yönünden Akreditifin Avantajları:

-Bir bankanın ödeme güvencesine sahiptir (teyitli akreditiflerde ek olarak ikinci bir bankanın güvencesine kavuşur).

-Alıcının ülkesindeki politik risk banka güvencesinden dolayı en alt düzeye inmiştir.

-İhracat kredisi alabilir.

-Yeni pazarlara giderek satışlarını arttırabilir.

8.2.2. Kabul/Aval Kredileri

Kabul/aval kredileri, ithalatçının, satıcı tarafından keşide edilen poliçeyi kabul ederek malları ödeme yapmadan almasına olanak sağlayan bir kredi türüdür. İhracatçı, söz konusu poliçeleri, ithalatçının bankası olarak verilen aval sayesinde herhangi başka bir bankada iskonto ettirerek erken tahsil yoluna gidebilir. Ayrıca banka kabulüyle açılan kabul kredili bir akreditifte satıcı malı yüklemeye evvel kendini güvencede hissetmiş olur. Banka, kabul kredili vesaik ve mal mukabili ithalatlarda, müşterisinin borçlu olarak kabul ettiği poliçelere aval vererek, poliçenin vadesinde ödeneceğini, müşterisi adına garanti eder. Böylece banka bir nevi garantör niteliğine haiz olur. Ödemelerin banka garantisi altına alınmış olması ile bankanın güvenilirliğinden faydalanarak müşteriler vadeli mal ithalatına olanak sağlamış olurlar. Bu iki husus ta, kabul kredilerinin avantajlarını oluşturmaktadır.

Ülkemiz bankacılık uygulamasında kabul kredili işlemler yaygın olmasına rağmen, yerli ya da yabancı banka tarafından kabul edilmiş bir poliçenin iskonto edilmesi uygulaması yaygın değildir.¹⁵

8.2.3. Yurtdışı Teminat Mektupları

8.2.3.1. Yurtdışına Teminat Mektubu Verme (Harici Garanti)

Harici garanti mektupları bankaca yurt dışındaki muhataplara hitaben, taahhüdün yerine getirilmemesi durumunda söz konusu bedelin bankaca ödeneceğini garanti eden harici garanti / kontrgaranti mektupları düzenlenmesidir.

Harici garanti mektupları, yurt dışındaki muhatap kişi ve kurumlara hitaben banka tarafından bir malın teslimi, bir borcun ödenmesi, bir işin yapılması gibi konularda düzenlenen geri dönülemez bir banka ödeme yükümlülüğüdür. Mektubun konusunu oluşturan taahhüdün, süresi içinde ve iki taraf arasındaki sözleşmeye uygun olarak yerine getirilmemesi halinde; mektupta belirtilen tutar banka tarafından ilk talebinde muhataba ödenir.

Müşterisinin, yurtdışına olan borç ve taahhütlerinin banka garantisi altına alınmış olması firmaya dış ticaret işlemlerinde esneklik ve güven sağlar. Bu işlem sayesinde, yurtdışı bağlantılı işlemlerde, ticari faaliyetler nakit ödeme yapılmaksızın, mektup ile yerine getirilebilir.

8.2.3.2. Yurtdışından Teminat Mektubu Gelmesi (Kontrgaranti)

Bankalar, müşterilerine hitaben yurtdışındaki lehdar emriyle hazırlanmış ve lehdarın bankasının kontrgarantisi tahtında yurtiçi bankaya iletilmiş garanti mektuplarını da düzenleyebilmektedir. Bankanın bu hizmeti sayesinde firma, yurt dışındaki müşterisinden nakit ödeme talep etmeden müşterisiyle olan ticari ilişkisine devam edebilir. Banka, yurt içindeki müşterilerine hitaben (muhatap) gelen harici garanti mektuplarını ihbar eder veya gelen kontrgarantiye istinaden, kendi muhataba hitaben teminat mektubu düzenler. Kontrgaranti mektupları ile teminat mektubunu yurt dışından gönderen banka, müşterisinin taahhüdünü yerine getirmemesi durumunda, söz konusu bedelin kendisi tarafından ödeneceğini garanti eder.

8.2.4. İthalat Ödeme Şekilleri

İthalat ödeme şekilleri; Peşin ödeme, yesaik mukabili ödeme, mal mukabili ödeme, kabul kredili ödeme ve ithalat akreditifidir.

8.2.4.1. Peşin Ödeme

Bu ödeme şeklinde ithalatçı, daha ihracatçı malları yüklemeye önce mal bedelini peşin olarak öder. Bu ödeme şeklinde mal mukabilinin tersine ithalatçı ihracatçıya kredi açmaktadır. Böyle bir ödeme şeklini kabul etmeden önce alıcının satıcıya tam anlamıyla güvenmesi ve taahhüdünü yerine getireceğine inanması gerekmektedir.

8.2.4.2. Vesaik Mukabili Ödeme

Vesaik mukabili ödeme şeklinde, ihracatçı malları yükledikten sonra, ülkesindeki bir banka veya ithalatçının ülkesinde bulunan temsilcisi aracılığıyla, sevk belgelerini ithalatçının ülkesindeki bankaya tahsil talimatı ekinde gönderir ve karşılığının ödenmesinden veya düzenlediği poliçenin ithalatçı tarafından kabulünden sonra ithalatçıya teslim edilmesini ister. İthalatçının bankası, ithalatçı ödemeyi yapmadan, poliçeli işlemlerde ise, poliçeyi kabul etmeden, malı gümrükten çekebilmesi için gerekli olan belgeleri (sevk belgesi, fatura vb) teslim etmez.

8.2.4.3. Mal Mukabili Ödeme

Mal mukabili ödeme, ithalatçının satın aldığı malın bedelini, o malın satış sözleşmesinde gösterilen varış yerine gelmesi ve teslim alınmasından sonra ödemesidir. Bu ödeme şeklinde ihracatçı malları alıcı adına sevk ettikten sonra, malı temsil eden belgeleri ithalatçıya, ya doğrudan ya da bedelsiz teslim koşuluyla banka aracılığıyla gönderir. İthalatçı malları gümrükten çektikten sonra mal bedelini öder. Bu sistemde, ithalatçı, ödeme yapmadan malları gümrükten çekeceği ve kontrol imkanı bulacağı için avantajlıdır. İhracatçı ise, ithalatçının mal bedelini ödememesi riski ile karşı karşıyadır.

8.2.4.4. Kabul Kredili Ödeme

Sevk edilen mala ilişkin vesaikin, ithalatçıya "poliçe kabulü" karşılığında teslim edildiği ödeme şeklidir. Banka tarafından poliçeye aval verilmesi halinde banka açısından ödeme taahhüdü doğurur. Bu ödeme şeklinde ithalatçı mal bedelini poliçe/bono vadesinde öder. İthalatçılara vadeli mal satın alma olanağı sağlar. Kabul kredili ithalat; vesaik mukabili, akreditifli ve mal mukabili olarak yapılabilir. Bu ödeme şeklinde vadeli alım yapmak isteyen ithalatçıya karşı ihracatçı, poliçeye bankanın kabul veya aval vermesiyle kendini garanti altına almış olmaktadır.

8.2.4.5. İthalat Akreditifi

İthalat işlemleri ile ilgili koşulları (yükleme vadesi, ödeme şekli, malın cinsi ve tutarı gibi) içeren mektubu, Banka tarafından yurtdışındaki ihracatçının bankasına gönderilerek, mal bedelinin akreditif şartlarına uygun vesaik karşılığında ihracatçıya ödenmesini taahhüt eder. Peşin ya da vadeli olabilir.

8.2.5. İhracat Ödeme Şekilleri

İhracat ödeme şekilleri; Peşin ödeme, vesaik mukabili ödeme, mal mukabili ödeme, kabul kredili ödeme, ihracat akreditifi, ihracat akreditifi iskontosu, karşı ticaret, müşterek hesap ve konsinye satışlar, mahsuben ödeme

8.2.5.1. Peşin İhracat(Ödeme)

İhracatın gerçekleştirilmesinden önce malın hazırlanması, imalatı, sevk edilmesi vb. nedenlerle, mal bedelinin ithalatçı tarafından ihracatçıya peşinen ödenmesidir. Bu ödeme şekli, ihracatçının nakit akışını düzenler, tahsilat riskini ortadan kaldırır.

8.2.5.2. Vesaik Mukabili İhracat(Ödeme)

Bu ödeme şeklinde malın yüklenmesinden sonra, malı temsil eden sevk belgelerinin, ihracatçının bankası kanalıyla-bedelinin tahsili karşılığında teslim edilmek üzere-ithalatçının bankasına gönderilmesidir. Banka aracılığıyla ihracatçının teslim ettiği vesaik, ithalatçının bankasına iletilir. İthalatçının bankası, mal bedelini tahsil ettikten sonra ithalatçıya söz konusu malların çekilmesini sağlayacak evrakları teslim eder. İhracatçı ithalatçının bankasından vesaik teslimi karşılığında tahsil eder.

8.2.5.3. Mal Mukabili İhracat(Ödeme)-(Açık Hesap-Open Account)

Mal mukabili ihracatta ihracatçı firmanın malı sevk ettikten ve ilgili vesaikleri doğrudan alıcıya gönderip tahsilatını mal gümrükten çekildikten sonra gerçekleştirdiği bir dış ticaret yöntemidir. Firmalar, tahsilat garantisi olmayan bu yöntemle, akreditif işlemlerine masraf ve komisyon ödemek istemeyen güvenilir alıcılara ulaşabilir.

8.2.5.4. Kabul Kredili İhracat(Ödeme)

Kabul kredili ihracat, ihracatçı firmanın malı sevk ettikten sonra alıcı ile anlaştıkları ve poliçe üzerinde belirttikleri bir tarihte tahsilat yapılmasını içeren bir ihracat yöntemidir. Bir başka ifade ile kabul kredisi satılan malın bedelinin bir poliçeye bağlandığı vadede satıcıya ödendiği bir ödeme şeklidir. Kabul kredili vesaik mukabili, kabul kredili mal mukabili, kabul kredili akreditif gibi türleri vardır.

8.2.5.5. İhracat Akreditifi(Ödeme)-(Letter of Credit)

İhracat akreditifi ihracatçı firmalar lehine açılan, ihracatçı firmanın akreditif hükümlerine uygun vesaiki ibraz etmesi karşılığında veya belirlenen bir vadede, akreditifi açan bankanın ödeme taahhüdünü içeren bir ödeme şeklidir. İhracatçıya uygun vesaik ibrazında ödeme garantisi sağlanması ile yeni pazarlara girişinde güvenli tahsilat imkanı tanır.

8.2.5.6. İhracat Akreditifi İskontosu

Teyitli veya teyitsiz vadeli akreditifle ihracat yapan firmaların akreditiflerinin iskonto edilmesi neticesinde, ilgili döviz cinsi karşılığı TL olarak kullanılan kredidir. İthalatçının vadesinde ihracat bedelini ödemesiyle kredi riski tasfiye edilir. İhracatlarını akreditif bazında gerçekleştiren firmalar kullanabilir.

8.2.5.7. Karşı Ticaret (Counter-Trade)

Genel anlamda bir takas muamelesidir. Ödemek için yeterli döviz olmayan, fakat satmak istediği malı olan ülkelerin çoğu kez başvurduğu bir yoldur. Bu ticaret şekilleri daha çok finansman zorluklarının yaşandığı ülkelere yönelik ihracatta gündeme gelmektedir.

8.2.5.8. Konsinye İhracat - Konsinyasyon (Consignations)

Kesin satışı daha sonra yapılmak üzere dış alıcılara, komisyonculara, ihracatçının yurt dışındaki şube temsilciliklerine mal gönderilmesi şeklinde yapılan ihracat şeklidir.

8.2.5.9. Mahsuben Ödeme

İhracat bedellerinin tamamen veya kısmen mal ve/veya hizmet ithali suretiyle mahsuben ödenmesi ve aralarındaki artı ya da eksi farkın nakit olarak kapatılması şeklinde yapılan bir ödeme şeklidir.

8.2.6. Forfaiting

Finansman tekniği olarak forfaiting, "vadeli mal ve hizmet satışlarından doğan alacakların rücu edilmeksizin (kayıtsız şartsız ve cayılamaz) satılarak iskonto edilmesi şeklinde tanımlanabilir. Bu tanımda özellikle forfaiting'in "alacağın kesin olarak satılması" esasına dayandığına dikkat edilmelidir. İhracatçı firma alıcısının talebi üzerine vadeli olarak yaptığı bir ihracat işlemi sonucunda aldığı poliçe (bill of exchange), bonoyu (promissory note) veya akreditifi forfaiting kuruluşuna satarak iskonto ettirmesini ve ihracat bedelini peşin olarak almasını sağlar.

8.2.7. Ülke Kredileri

Kendi ülkelerinden yapılan ihracatı teşvik etmek amacıyla ihracat kredi kurumlarının sunduğu bir hizmettir. Bu hizmet ile ithalatçılara sağlanan mal alımına yönelik orta/uzun vadeli kredilerle ithalatçı ödemeyi belli bir süresi ödemesiz olarak vadeli yaparken, ihracatçı firma parasını aracı bankadan peşin almaktadır. Makine ve ekipman yatırımı için uygun kredilerdir.

İhracat Kredi Kuruluşları (Export Credit Agency / ECA), ülke kredileri vermek için kurulan ve ihracatı artırmak amacıyla buldukları ülkelerin yatırım mallarının ihracatını teşvik eden kuruluşlardır. ECA'lar kendi ülkeleri dışındaki ithalatçılara sağladıkları mal alımına yönelik orta vadeli kredilerle kendi ülkelerinden yapılacak ihracatı arttırmış olurlar.

İthalatçı firmalar için ülke kredisi, vadesinin uzun olması ve faizinin nispeten daha düşük olması nedeniyle banka kredilerine göre daha avantajlıdır. Ülke kredileri her türlü yatırım malı için verilirken, sadece tahıl, pamuk, mısır gibi ürünler için American Exim tarafından verilen GSM ülke kredisi de mevcuttur.

Ülke kredileri ve ilgili İhracat Kredi Kurumu eşleşmeleri aşağıdaki gibidir:

GSM (ABD - Tarım Ürünleri)

US Exim (ABD)

Hermes (Almanya)

OKB (Avusturya)

OND (Belçika)

EKF (Danimarka)

FGB (Finlandiya)

Coface (Fransa)

NCM (Hollanda)

ECGD (İngiltere)

CESCE (İspanya)

EKN (İsveç)

SERG (İsviçre)

SACE (İtalya)

JEXIM (Japonya)

EDC (Kanada)

8.2.8. IFC ve Dünya Bankası Kredileri ile Diğer Krediler

Yatırım konuları IFC (International Finance Corporation), ve Dünya Bankası kapsamında olan firmaların söz konusu projelerinin bu kaynaklardan finanse edildiği kredilerdir. IFC Dünya bankasının özel sektöre kredi sağlayan bir yan kuruluşu niteliğindedir. Gerek firmaların bu kurumlara başvuruları için yeterli nitelikleri taşıyıp taşımadıklarının analizi, gerekse başvuru dokümanlarının hazırlanması konularında danışmanlık hizmetini de genellikle yurtiçi bankalar vermektedir. Bankalar, IFC ve Dünya Bankası'nın yanı sıra Avrupa Yatırım Bankası (EIB-European Investment Bank), Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası, İslam Kalkınma Bankası ve OPIC (Overseas Private Investment Corporation) gibi kuruluşların sunduğu çeşitli finansman alternatifleri için de aracılık yapmaktadırlar.

8.2.9. Prefinansman / Postfinansman Kredileri

8.2.9.1. Prefinansman Kredileri

Prefinansman kredileri İhracat ya da ihracat sayılan satış, üretim ve teslimle ilgili mal ve hizmet alımının finansmanında kullanılan bir kredi türüdür.

Bir firmanın, belirli bir sürede yerine getirmek üzere anlaşma yaptığı bir siparişte, süre dolmadan önce, sipariş bedelini kısmen ya da tamamen alması nedeniyle bu tür krediye ön finansman anlamında prefinansman denir. Prefinansman kredileri ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ve döviz kazandırıcı faaliyetler ile ilgili mal ve hizmet alımının finansmanında kullanılmak üzere, firmalar tarafından yurtdışından (kişi, kurum ve kuruluşlardan) sağlanarak Türkiye'deki bankalar aracılığıyla (garanti verilerek veya verilmeksizin) yurda getirilerek alışı yapılmak suretiyle kullanılan kredilerdir.

Bu krediler döviz olarak kullanılamaz. Kredinin anapara, faiz ve masrafları; ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı faaliyetlerden sağlanan bedellerle ödenir. Bu krediler, firmalarca, bizzat yurtdışındaki alıcıdan veya uluslararası piyasadan sağlanıp, Türkiye'deki bankalar aracılığıyla (garanti verilerek veya verilmeksizin) alışı yapılmak suretiyle kullanılır.

8.2.9.2. Postfinansman Kredileri

Postfinansman kredileri ithalatın finansmanında kullanılmak üzere, firmalarca yurtdışındaki satıcıdan veya uluslararası piyasalardan sağlanıp bankalar aracılığıyla kullanılan kredilerdir. Kredi, ithalatçının vadeli finansmanını amaçlamaktadır.

8.2.10. Vadeli Kur/Forward Rate

İleriki bir tarihte gerçekleşecek döviz alım/satım işleminin kurunun bugünden belirlenerek, anlaşmaya varılmasıdır. Bugün yapılan forward işlem, tarafları ilgili vade için bağlayıcı bir anlaşmadır ve nakit akışı vadede gerçekleşir. Forward işlemler hedging (sigortalama) enstrümanlarıdır. Hedging; piyasalardaki fiyat hareketlerinden korunma yöntemidir. Gelecekte oluşacak döviz akışının kur riskini almak istemeyen firmalar için ideal çözümlerden biridir.

8.2.11. İhracat Faktoringi

İhracat yapan kuruluşların onaylanmış işlemleri karşılığında, ihracat alacaklarının vadesinden önce iskonto edilerek ödenmesi işlemidir. Bu yöntem onaylanmış vadeli alacakların tahsil riskini, ihracatçı firma adına faktoring şirketinin üstlendiği bir finansman yöntemidir. Bu yöntemde ihracatçı müşteri mal ve hizmet satışlarından doğan alacaklarını faktoring firmasına yazılı olarak temlik etmektedir.

Bu sistemde alacakların belli bir yüzdeye kadar olan kısmı (% 70 - % 90) firmaya hemen nakit olarak ödenir, bakiyesi ise fatura borçlu tarafından ödendiğinde tamamlanır. İhracat Faktoringi'nde sunulan hizmetler; Alıcı riskinin üstlenilmesi-Alacakların tahsilatı-Finansman sağlanması (firmanın muhatabı kendi ülkesindeki faktoring şirkettir.) hizmetleridir.

Factoring'in Avantajları:

- Vadeli satışların peşine çevrilmesi ile esnek finansman imkanı sunar.
- İhracatçı firmanın bilançosunun likiditesi ve dolayısıyla; kredi değerliliği ve kredi alabilme kapasitesi artar.
- Alıcısına tanıdığı vadeli satıştan dolayı; alıcının kredi değerliliğini saptama zorunluluğu, tahsilat ve takip sorunu yoktur.
- İhracatçı, vadeli satışların peşine çevrilmesi ile kendi hammadde alımlarında peşin ödeme yaparak indiriminden yararlanabilir; üretim maliyetlerini düşürür.
- İhracatçı işletmenin nakit akışının verimli hale gelmesine yardımcı olur.
- Yurtdışına satış yapan firmaların satışlarını açık hesap yapılabilmeleri imkanını tanıyarak onlara dış pazarlarda rekabet avantajı sağlar.
- Garanti hizmeti sayesinde yeni pazarlara risksiz girebilme imkanı sunar.
- İstihbarat hizmeti sayesinde ticari anlaşmaya gidilecek alıcı hakkında detaylı bilgi edinilmesi, alıcı kredibilitésinin uzman bir kuruluş tarafından saptanmasına imkan verir.

9. YABANCI KAYNAKLI KREDİLER, TARIM SEKTÖRÜNDE KULLANIMLARI VE ETKİLERİ

9.1 Ana Hatlarıyla Yabancı Kaynaklı Krediler

Kredi sınıflandırması yapılırken dikkate alınan unsurlardan bir de, kullanılan fonun menşeidir. Bu doğrultuda kredileri kaynakları açısından;

- a) Yurtiçi Kaynaklı Krediler
- b) Yurtdışı Kaynaklı Krediler olarak ikiye ayırmak mümkündür.

Ülke içinde yerleşik fonlardan kullanılan krediler yurtiçi kaynaklı ya da yerli fonlardır. Yine genel bir ifadeyle yabancı bir ülkede yerleşik bulunan fonlardan, ya da ülke içinde yerleşik olmasına rağmen menşei başka bir ülke olan fonlardan kullanılan krediler, yabancı kaynaklı ya da dış kaynaklı krediler olarak adlandırılabilir.

Ancak, yurtiçi ya da yurtdışı kaynaklı krediler sınıflandırılması yapılırken, sözkonusu ülkenin kanunlarına da bakmak gerekmektedir. Çünkü temel anlamda hangi tür kredinin yurtdışı kaynaklı ya da yurtiçi kaynaklı sayılacağı, genel olarak o ülkenin bankacılık ve dış ticaret rejimini düzenleyen kanunlarında belirtilmektedir.

Uygulamada, sadece tarım sektörünün kullanabileceği (GSM Kredileri) yabancı kaynaklı kredilere rastlandığı gibi, diğer sektörlerle birlikte tarım sektörünün de ortak kullanımına açık kredi paketleri bulunmaktadır. Bu nedenle yapılan değerlendirmelerde sadece tarım sektörüne açık kredi paketleri değil, genel olarak tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin de diğer sektörlerle birlikte yararlanabileceği yabancı kaynaklı krediler incelenmiştir.

9.2 Yabancı Kaynaklı Kredilerin Türkiye'deki Yasal Dayanağı

Dış Kaynaklı kredilerle ilgili temel yasal düzenleme, Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karara İlişkin Tebliğ ile yapılmıştır. Buna göre; “Türkiyede yerleşik kişilerin yurt dışından aynı, nakdi, gayrinakdi kredi, garanti ve kefalet temin etmeleri serbesttir. Bankalar ile özel finans kurumları, Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar’ın 17 inci maddesi gereğince kredi teminine garanti vererek ya da vermeksizin aracılık edebilirler.

Yurt dışındaki işleriyle ilgili olarak yurt dışından kredi sağlayan Türkiye’de yerleşik kişiler dışında kalan Türkiye’de yerleşik kişiler, yurt dışından sağladıkları kredileri bankalar veya özel finans kurumları aracılığıyla kullanırlar. Ancak ihracat kredi kurumlarından veya ihracat kredisi garanti kuruluşlarının garantisi kapsamında sağlanan kredilerin doğrudan yurt dışındaki ihracatçı firmaya ödenmesi durumunda bu şart aranmaz. Yurt dışından sağlanan prefinansman kredilerinin vadesi 18 aydır. Gemi inşa ve ihracının finansmanı amacıyla kullanılacak kredilerde(hazır gemi hariç) bu süre 24 aydır. Dahilde İşleme İzin Belgesi ve Vergi, Resim ve Harç İstisnası Belgesi kapsamında ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerin finansmanı amacıyla sağlanan kredilerin vadeleri belge süresi (ek süreler dahil) kadardır.

Türkiye’de yerleşik kişilerce yurt dışındaki işleriyle ilgili olarak yurt dışından sağlanan krediler dışında, Türkiye’de yerleşik kişilerce, yurt dışından sağlanan tüm nakit krediler ile ithalatın finansmanında kullanılan ödeme şekillerine göre oluşan aynı kredilerden mal mukabili ve kabul kredili mal mukabili olanlar haricindeki bir yıldan (365 günden) uzun vadeli aynı kredilere ilişkin kullanım ve geri ödeme bilgileri, kredi bazında, işleme aracılık eden banka veya özel finans kurumları tarafından Merkez Bankası’na verilecek talimatta belirlenen esas ve usullere uygun olarak Merkez Bankası’na bildirilir.”¹⁷

İfadelerine yer verilerek, yabancı kaynaklı kredilerle ilgili düzenlemeler bildirilmiştir.

9.3 Yabancı Kaynaklı Kredi Çeşitleri

Dış kaynaklı krediler deyince karşımıza, ülkemizdeki yasal düzenlemelere göre yabancı kaynaklı kredi olarak kabul edilen, şartlarını kullandırıcı ülkelerin belirlediği ve genellikle uzun vadeli ve yatırım kredisi olarak nitelendirilebilecek;

- 1 - Ülke kredileri
- 2 - Prefinansman/postfinansman kredileri
- 3 - Avrupa Yatırım Bankası kredileri,
- 4 - Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası kredileri,
- 5 - Dünya Bankası kredileri
- 6 - İslam Kalkınma Bankası kredileri
- 7 - Diğer Kredi Kuruluşları ya da fonlardan sağlanan krediler karşımıza çıkmaktadır.

Bu krediler, hem tarım, hem tarıma dayalı sanayi ve hem de diğer sektörlerde kullanılabilen kredileri içermektedir.

9.3.1. Ülke Kredileri (ECA Kredileri)

9.3.1.1. Ülke kredisi (ECA Kredisi) nedir?

ECA, “EXPORT CREDIT AGENCY” sözcüklerinin baş harflerinden oluşan bir kısaltma olup, her ülkenin ECA kuruluşu o ülke menşeli yatırım mallarının ihracatının teşvik edilmesi amacıyla ticari bankaların doğrudan üstlenmek istemedikleri/üstlenemeyecekleri muhtelif risklere (politik, ticari vs) karşı, ihracatçılar/finansör bankalar lehine, orta/uzun vadeli kredi garantisi/sigortası sağlamaktadır. ECA kuruluşu garantisi/sigortası tahdında sağlanan bu tür krediler “ECA KREDİSİ” olarak adlandırılırlar.

ECA kuruluşları bir çeşit garanti kuruluşu niteliğindedir. ECA kredilerinde finansman genelde makine, teçhizat gibi yatırım malı ithalatına yöneliktir. Kredinin borçlusu ithalatçı firmadır. Banka bu kredilerin kullanımına farklı yöntemlerle –harici garanti, aval, ya da akreditif vs.- aracılık etmektedir. Bu krediler, ithalatçılara vadeli alım olanakları sağlanmaktadır. Ülke Kredileri yatırım malı ithalatı yaparken orta ve uzun vadeli kaynağa ihtiyaç duyan işletmeler için de uygundur.

Ülke kredilerinde ihracatçı firma parasını aracı banka'dan peşin almakta, ithalatçı ise ödemeyi vadeli olarak gerçekleştirmektedir. İthalatçının Bankası, bu yapı içerisinde Aracı Banka ile kredi anlaşması imzalamakta ve direkt borçlu veya garantör olmaktadır. Vadelerinde ödemeler yine ithalatçının bankası aracılığı ile yapılmakta, dolayısı ile ithalatçının bankası ithalatçı firmanın riskini almaktadır.

İhracat Kredi Kurumları'nın kredi vermelerindeki amaç, kendi ülkelerinden yapılan ihracatı teşvik etmeye yöneliktir. Söz konusu kurumlar kendi ülkeleri dışındaki ithalatçılara sağladıkları, mal alımına yönelik orta vadeli kredilerle kendi ülkelerinden yapılacak ihracatı arttırmış olurlar.

İthalatçı firmalar için ülke kredisi, vadesinin uzun olması ve faizinin nispeten daha düşük olması nedeniyle banka kredilerine göre daha avantajlıdır. Ülke kredileri her türlü yatırım malı için verilirken, sadece tahıl, pamuk, mısır gibi ürünler için American Exim tarafından verilen GSM ülke kredisi de mevcuttur.

Ülke kredisi sağlanabilecek başlıca ülkeler ve ilgili İhracat Kredi Kurumu(ECA) listesi aşağıdaki gibidir.

Ülke Adı	İhracat Kredi Kurumu
Almanya	HERMES
İsviçre	ERG
Avusturya	ÖKB
Avusturya	OEKB
Belçika	OND
İspanya	CESCE
ABD	US EXIM
ABD	GSM
İtalya	SACE
Fransa	COFACE
Japonya	MITI
Japonya	JBIC
Japonya	NEXI
Finlandiya	FINNVERA
Danimarka	EKF
Hollanda	NCM
Güney Kore	KEXIMBANK
Avustralya	EFIC
İngiltere	ECGD
İsveç	EKN
Danimarka	EKF
Slovakya	SLOVAK EXIM
Avustralya	EFIC
Çin	CHINA EXIM
Kanada	EDC
Norveç	GIEK
Portekiz	COSEC
Tayvan	TEBC
Hong Kong	HKEC
İsrail	IFTRIC
Malezya	MECIB
Slovenya	SEC
Polonya	KUKE
İran	EGFI
Mısır	ECGC
Romanya	EXIMBANK ROMANIA
Rusya Fed.	Eximbank of Russia- Vnesheconombank

9.3.1.2. Ülke Kredilerinde Kredi Tutarı

Ülke kredilerinde, OECD kurallarına göre; ticari kontrat tutarının maksimum %85'i finanse edilir. Ticari kontrat tutarının %15'lik kısmının ithalatçı firma kaynaklarından ihracatçı firmaya avans şeklinde ödenmesi esastır.

9.3.1.3. Kredinin Vadesi

Finansmanın vadesi genel olarak 3-7 yıl arasında olmakla beraber, sigorta kuruluşuna, malın cinsine, işlem tutarına ve Türkiye'nin kredi notuna bağlı olarak değişebilir.

9.3.1.4. Kredinin Başlangıç Tarihi

Kredinin başlangıç tarihi değişik şekillerde belirlenebilmektedir. Buna göre;

Tek Yükleme/Kullanım:

Finansör banka, kredi başlangıç tarihini, ihracatçı firmaya ödeme yaptığı tarih olarak belirler.

Birden Fazla Yükleme/Kullanım:

Finansör banka, kredi başlangıç tarihini, ihracatçı firmaya ödeme yaptığı tarihlerin ağırlıklı ortalaması şeklinde hesaplayarak belirler.

Anahtar Teslimi:

Finansör banka, kredi başlangıç tarihini, tesisin kurulma / anahtar teslim tarihine göre belirler.

9.3.1.5. Kredinin Kullanımı ve Geri Ödemesi

Kredi süresi, kullanım dönemi ve geri ödeme dönemi olmak üzere iki dönemden oluşmaktadır.

Kullanım (Kredi çekiliş) dönemi, finansör bankanın ihracatçı firmaya, ithalatçı firma adına, ticari kontratta belirlenmiş şartlarla uygun olarak ödeme yapabileceği dönemdir. Bu dönem kredi anlaşmasının imzalanması ile başlar. İhracatçı firmaya kredi tutarının tamamının ödenmesiyle / kredi anlaşmasında belirlenen dönemin bitmesiyle sona erer.

Geri ödeme dönemi ise 2-5 sene arasında olup kredi tutarının ve faizinin finansör bankaya geri ödendiği dönemdir. Bu dönem finansör bankanın ihracatçı firmaya ödeme yaparak krediyi başlattığı kredi başlangıç tarihinde başlar. Son anapara ve faiz taksidinin ödenmesiyle sona erer.

lke kredileri, birbirini takip eden 6 aylık dönemlerde birbirine eşit anapara ve ilgili döneme ait masraf ve komisyonlarla birlikte tahakkuk eder. Vade başlangıcı, yükleme tarihi veya teĥizatın kurulduğu tarihten itibaren başlamaktadır. Örneğin,5 yıl vadeli lke Kredisi,10 taksit olarak yükleme/teĥizat kurulumdan itibaren 6'şar aylık dönemlerle geri ödenir.

9.3.1.6. lke Kredilerinin Tarafları

lke kredilerinde taraflar; ithalatçı firma, ihracatçı firma, finansör banka, garantör/borçlu Banka ve ECA kuruluşudur.

9.3.1.7. lke Kredilerinin Avantajları

ECA kredilerinin ihracatçı firma aĥısından başlıca avantajları; Diğer lke ihracatçılarına karşı artan rekabet gücü, mal bedelini tahsil etme garantisi ve hemen tahsil olanağı ve yeni pazarlar bulma imkandır.

ECA kredilerinin ithalatçı firma aĥısından başlıca avantajları ise; Orta / Uzun vadeli finansman, düşük maliyetli borçlanma, nakit akışı planlamasında kolaylık ve artan rekabet gücüdür. Ayrıca lke kredileri ithalatçı firmalara likidite kazandırarak; yatırım ile ilgili projelerine de destek olur.

Yukarıda sayılan avantajlar, diğer değişkenler dikkate alınmadan sadece ithalatçı ve ihracatçı firmaların sağlayacağı ticari avantajları belirtmektedir.

Oysa, lke kredilerinde, durumu sadece ihracatçı ülkenin, diğer ülkelere uzun vadeli ve düşük maliyetli fon sağlaması ve yardımcı olması gibi duygusal ve son derece insani sebeplerle aĥıklamak gerçeklerden fazlasıyla uzaklaşmak olacaktır. Bu kredilerin, kullanıcı ülke aĥısından etkilerini değerlendirirken, ticari boyutun yanı sıra, fon kullandıran ülkelerin, kullanıcı ülkenin ekonomik ve sosyal yapısına etki reflekslerini de göz önünde tutmak gerekmektedir.

lke kredileriyle yurtiçi pazara giren yabancı firmalar, ihraĥ ettikleri makine, teĥizat ve ekipmanların, daha sonraki sreĥte yurtiçi kullanıcıların ihtiyaĥ duyduğu bakım ve servis hizmetlerini bir sıĥrama tahtası olarak kullanarak, ülkenin ekonomik hayatında kalıcı roller üstlenmektedirler.

Fon sahibi ülkeler, bu kredilerin, zaman zaman sadece belli mal ya da hizmetlerin ithalatında kullanım zorunluluklarını dayatarak, örtülü anlamda ithalatçı ülkenin genel ekonomik yapısına da müdahale etmektedirler. lke kredi kuruluşlarının kendi ülkelerinde, ihracatına teşvik verdikleri mal ya da hizmetler, ihracatçı ülkede karşı negatif etkiyle, ihracata konu mal ya da hizmetlerin üretimlerini yavaşlatmakta ve zaman iĥerisinde de yok edebilmektedir.

Ülkemizin kimi ürünlerde kendi kendine yeterli konumdan, ne yazıkki net ithalatçı konuma gerilemesinin altında, uygulanan yanlış tarım politikalarının etkilerinin yanısıra, ülke kredisi benzeri dış kaynaklı kredilerin rolünün de mutlak dikkate alınması gerekmektedir.

Ülkelerin her anlamda bağımsız karar verebilmelerinin temel dayanağı, dışa bağımlı olmamaktır. ECA kredileri, ithalatı arttırıcı ve yurtdışına kaynak aktarımını tetikleyici etkileriyle, son derece dikkatli ve seçici olunması gereken kredilerdir. Diğer dış kaynaklı kredi türlerinde olduğu gibi, dışa bağımlılık riskinin ülke kredilerinde de son derece dikkat edilmesi gereken bir tehdit olarak değerlendirilmesi zorunludur.

Kullanım şartları ve nerede kullanılacağı kredi veren ülkece belirlenen ülke kredilerine, ülkemize tarımsal ürün ithalatlarında da sıkça rastlanılmaktadır. Bu krediler vasıtasıyla ucuz kaynaklarla ülkeye ihraç edilen tarımsal ürünler, birçok güçlükle mücadele ederek üretim yapan tarımsal işletmelerin, rekabet güçlerini azaltmakta, zaman içerisinde de kapanmalarına neden olmaktadır. Bu süreç, zamanla üretim yapan çiftçilerin, ucuz kaynaklarla yurda ithal edilen ürünlerin üretiminden çıkmalarına ve bu ürünlerde ülkenin ithalatçı konuma gelmesine de neden olmaktadır.

Son dönemlerde, ülkemize ithal edilen pamuk, mısır, pirinç, buğday vb. ürünlerin piyasayı ele geçirip, iç fiyatlardan daha avantajlı fiyatlarla pazarda yerlerini almalarında, ülkemize bu ürünleri ihraç eden devletlerin kredi kuruluşlarının, kendi üretici ve ihracatçılarına verdikleri desteklerin etkisini göz ardı etmemek gerekir. Ülke kredileri, tarım sektörünün kamu otoritesince yeterli oranda desteklenmediği ve kredi ihtiyacının da tartışılmaz bir gerçek olduğu yurdumuza, eğer üretime katkı sağlayacak, yatırımları arttıracak ve ithalatçının yanı sıra ülkenin temel politika ve çıkarlarına ters düşmeyecek şekilde kullanılacaksa, kuşkusuz yararlı etkileri olan finansal enstürmanlardır. Ancak, dış kaynaklı kredilerin tamamında olduğu gibi ülke kredilerinin kullanımında da, yukarıda sıraladığımız çekincelerin, mutlaka dikkate alınması gerekmektedir.

Son dönemde, ülkemize ithal edilen pamuk, mısır, pirinç, buğday vb. ürünlerin piyasayı ele geçirip, iç fiyatlardan daha avantajlı fiyatlarla pazarda yerlerini almalarında, ülkemize bu ürünleri ihraç eden devletlerin kredi kuruluşlarının, kendi üretici ve ihracatçılarına verdikleri desteklerin etkisini göz ardı etmemek gerekir.

9.3.1.8. En Sık Karşılaşılan Ülke Kredisi Örnekleri

9.3.1.8.1. Hermes Kredileri

Almanya'dan yapılacak yatırım malları ithalatının finansmanı amacıyla Alman Hermes Sigorta Kurumu tarafından sağlanan ve toplam ithalat tutarının %85'ini karşılayan, azami beş yıl vadeli bir kredi

türüdür. Halkbank'ın aracılık ettiği Hermes Kredisi, altı ayda bir, faiz ve anaparayı kapsayan eşit taksitlerle geri ödenir.Sözleşme tutarının geri kalan %15'lik kısmı ise ithalatçı tarafından peşin olarak ödenmektedir. Kredinin geri ödemesi sabit taksitler halinde altı aylık devrelerle yapılmaktadır.

İthalatçının Hermes kredisinden faydalanabilmesi için; kendi adına Hermes kredisine aracılık eden muhabire ödeme garantisi vermesi gerekmektedir. Ayrıca, Hermes kredisine ilgili ihracatçının ve Hermes Kreditversicherungs AG kuruluşunun, Hermes kredisine ilgili onayı gerekmektedir.Söz konusu ithalat kredileri, isteyen her işletmenin kullanamayacağı kredilerdir. Krediyi kullanacak işletmelerin, finansal olarak ödeme garantisi verebilecek mali güce sahip olmaları gerekmektedir. Hermes kredileri, sanayi ya da tarım sektöründeki Alman yatırım mallarının ülkemize ithalatında kullanılacak dış kaynaklı kredilerdendir. Kredinin temel amacı, Alman hükümetinin, kendi mallarının üçüncü dünya ülkelerine pazarlanmasıdır.

Ülkemizde de son derece yaygın bir şekilde kullanılan hermes kredileri, diğer tüm sektörlerde olduğu gibi tarım sektöründe de yatırım için kullanıldıklarında diğer sakıncaları en azından bir an için ihmal edilebilecek kredilerdir. Ancak zaman içerisinde ülke tarımının geldiği iç karartıcı durum, tarımsal ürün ithalatındaki artış, ve kimi ürünlerde ithalatçı pozisyona gerilememizde, söz konusu kredilerin de doğrudan ya da dolaylı payının bulunduğunu düşünmek gerçekçi bir yaklaşım olacaktır.

9.3.1.8.2. US Exim Kredisi

Amerika'daki ihracatı arttırmak amacıyla yurtdışı muhabir bankanın, yurtiçi banka teminatı karşılığında kullandığı bu kredi türünde, Türk Eximbank muadili bir sigorta kuruluşu olan US Exim tarafından ABD'den ithal edilen yatırım mallarının finansmanı sigorta edilmektedir. US Exim kredilerinde kontrat tutarının %15'i ithalatçı tarafından sevk tarihinden önce ödenmekte, kalan %85 'i kredilendirilmektedir.

U.S. Ex-Im Bank, uzun yıllardır birçok Türk sanayicisinin A.B.D.'den yaptığı yatırım mali temininde kredi sağlamıştır ve Türkiye bugüne kadar verilen kredi miktarında dünyada 4. sırada bulunmaktadır. Bu sıralama, aslında ülkemizin teknolojik anlamda Amerika Birleşik Devletlerine olan büyük bağımlılığının da bir göstergesidir.

Teknoloji üretmeyen ülkeler, sanayi ya da tarım sektörüne ait yatırım mallarında, ithalata mahkumdurlar. Asıl olan, üretime bağlı bir ekonomik modelle büyümek olmalıyken, sıcak para politikasıyla birlikte ithalata bağlı büyümeyi tercih eden ülkemizde, yabancı kaynaklı kredilerin etkisiyle, dışa bağımlılık kaçınılmaz olacaktır. Tarım sektöründe de, kendi kendine yeterli sayılı ülkeler arasında iken, dramatik bir şekilde temel tarımsal ürünlerde bile ithalatçı konuma gerilemeye başlayan ülkemizde, yaşanan olumsuz gelişmelerde dış kaynaklı kredilerin de payı mutlak sorgulanmalıdır.

9.3.1.8.3. GSM Kredileri

GSM kredileri, ABD'nin tarım ve hayvansal ürünler ihracatının artmasına yönelik olarak, Commodity Credit Corporation(CCC) garantisi altında ve ABD'deki ticari bankalar tarafından ithalatçının ülkesindeki bankalara borçlu sıfatıyla kullandırılan ve bu bankalar aracılığıyla kredi programı konusu malları almak isteyen ithalatçılara verilen kredilerdir. Bu kredi; ABD Tarım Bakanlığı'na bağlı "Commodity Credit Corporation" tarafından yürütülmekte olan bir kredi türü uygulamasıdır. Bu kredinin GSM 102 ve GSM 103 gibi türleri bulunmaktadır.

-Kredinin Kullandırılması ve Diğer Özellikleri ;

GSM kredilerinde, adı geçen kuruluş(CCC) ticari ve ülke riskini sigorta etmekte, kredi ise A.B.D.'de işleme aracılık eden banka tarafından sağlanmaktadır. Kredinin kullandırılması aşamasında ithalatçı firma için görüldüğünde ödemeli (sight) bir akreditif açılmakta ve yüklemeyi müteakip A.B.D.'deki aracı banka tarafından yurtiçi bankaya kredi açılarak ihracatçı firmaya ödeme yapılmaktadır. İşlemde kredi borçlusu yurtiçi banka olmasına rağmen krediyi kullanan Türkiye'deki ithalatçı firma olduğundan bu firmaya yurtiçi banka tarafından kredi tahsis edilmektedir.

GSM işlemlerinde ithalat tutarının (genellikle FOB değeri, bazı mal cinslerinde ise CIF değeri üzerinden) tamamı kredilendirilmekte olup, peşin ödeme zorunluluğu bulunmamaktadır.

-Kredi Geri Ödemeleri ;

Kredinin ana parası yıllık veya (tercihe göre) 6 aylık dönemler sonunda geri ödenmektedir. Geniş bir mal cinsinin kredilendirilebildiği GSM programlarında vade bankaların uygulamalarına göre 3-10 yıl arasında değişiklik göstermektedir.

Vade başlangıcı konşimento tarihinden itibaren, faiz hesaplanması ise vesaik ibraz tarihinden itibaren.

-GSM Kredisiyle İthal Edilebilecek Ürünler:

Bu kredilerle ahşap odun ürünleri, buğday, buğday unu, ırmik, pirinç, çeltik, mısır, yer fıstığı, soya fasulyesi, yem tohumları, hayvan yemi ürünleri, proteinli besinler, damızlık çiftlik hayvanları, damızlık kümes hayvanları, balık, bitkisel yağlar, tohumlar, don yağı, yağ, hayvansal yağ, mandıra ürünleri, etler, besi sığırları, pamuk, pamuk ipliği, pamuk ürünleri, ekin tohumları, etil alkol, damızlık çiftlik hayvanları (sığır, koyun, keçi, at, serm ve embriyo), besi sığırları, damızlık kümes hayvanları, elyaf gibi ürünler ithal edilebilmektedir. GSM kredilerinin kullanırımı, Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığına bağlı bir kuruluş olan Commodity Credit Corporation(CCC) garantisi altında yapılmaktadır. Bu durum da Amerika Birleşik Devletlerinin, kendi tarım işletmelerine sağladığı devlet desteğinin açık bir göstergesidir. Söz konusu kredinin sağladığı uzun vadeli ve düşük fazili borçlanma yoluyla ülkemize ithalatı yapılan tarımsal ürünler karşında, yüksek girdi maliyetleriyle ve birçok zorlukla mücadele ederek üretim yapmaya çalışan tarımsal işletmelerimizin ayakta kalması mümkün gözükmemektedir.

GSM ve benzeri ülke kredileri, ülkemize yapılan yatırım malı ithalatının değil, tarımsal ürün ithalatının artmasına yol açmaktadır. Kredi maliyetinin ucuzluğu, bu krediyle ithal edilen tarım ürünlerinin de ucuz fiyatlı ve rekabet gücünün yüksek olması avantajını getirmekte, bu durum da yüksek maliyetle aynı ürünleri üretmeye çalışan yerli üreticilerin zor durumda kalmasına ve hatta üretimi terk etmelerine neden olmaktadır.

Yapılan ithalatın kısa vadede ithalata konu ürünlerin fiyatını düşürmesi söz konusu olsa da, orta ve uzun vadede aynı ürünlerin yurtiçinde üretimlerini olumsuz etkileyeceği, hatta üretimlerini bitireceği son derece açık bir gerçektir. Benzeri kredilerle ithal edilecek ürünlere uygulanacak ve fiyat düzenleyici rol üstlenecek ithalat vergisi ve fon uygulamaları, haksız rekabeti ortadan kaldıracak, ithalatın olumsuz etkilerini en azından minimize edecektir.

Ülkemizde de son derece yaygın bir şekilde kullanılan GSM kredileri, Amerikan malı tarım ürünlerinde ülkemizi adeta bir açık pazar haline getirmiş, bu kredilerle getirilen ürünler, çiftçilerimize ağır darbeler indirmiştir.

Söz konusu kredilerin bahsedilen olumsuz özelliklerinin bertaraf edilmesinin temel çözümü, kısa ve orta vadede tarım sektörümüzün kredi ihtiyacının yerli ve ucuz kaynaklardan karşılanması, uzun vadede ise tarım işletmelerimizin kredi ihtiyacını en aza indirecek düzenlemelerin ve desteklerin hayata geçirilmesi olacaktır.

9.3.1.8.4. Fransız Kalkınma Ajansı Kredisi Kullanım Örneği

Ülke Kredilerinin niteliklerinin ve işleyiş mekanizmalarının daha iyi anlaşılabilmesi için Fransız Kalkınma Bankası'nın Halkbank aracılığıyla kullanıma açtığı ülke kredisinin özellikleri aşağıda belirtilmiştir.¹⁸

1.Krediden Faydalanabilecek Firma Ölçeği;

Yıllık net satış tutarı 25.000.000 EURO'yu aşmayan, çalıştırdığı işçi sayısı 250'den fazla olmayan firmalar bu krediden yararlanabilecektir.

2.Krediden Yararlanacak Sektörler;

Tarıma dayalı sanayi, imalat, turizm, eğitim, sağlık, çevre koruma, yenilenebilir enerji (hidroelektrik, jeotermel, rüzgar, enerji, biyoenerji vb.), bilgi ve iletişim teknolojileri ve bu sektörlerle doğrudan hizmet veren sektörlerde faaliyet gösteren firmalar kredi kullanabileceklerdir.

3. Finansman Şekli;

Kredi, tek başına yatırım/işletme veya hem yatırım hem işletme kredisi şeklinde birlikte kullanılabilir. Yatırım kredilerinde yatırım tutarının azami %75'i yabancı kaynaklar ile asgari %25'i özkaynaklar ile finanse edilecektir. Tek başına işletme kredisi kullanılması durumunda ise öz kaynak katkı payı aranmaz. Kredinin alt limiti 100.000 EURO, üst limiti 2.000.000 EURO'dur. Üst limit kapsamında kalmak kaydıyla yeniden kredi talep edilebilir.

4. Kredinin Vadesi;

İşletme kredilerinde 1 yıl ödemesiz dönemli, asgari 3 yıl, azami 4 yıl vade, Yatırım Kredilerinde ise 2 yıl ödemesiz dönemli, asgari 5 yıl, azami 7 yıl vade imkanı bulunmaktadır

5.Kredinin Kullanılabileceği Yerler;

Kredi ile; Arsa hariç (arsa harcamaları özkaynak katkısı olarak değerlendirilebilecektir) her türlü sabit kıymet (bina, makine-teçhizat, tesis, araçlar vb.) ve proje maliyeti ile doğrudan ilişkili diğer harcamalar, işletme sermayesi ihtiyacını doğuran harcamalar karşılanabilecektir.

6.Kredilendirilemeyecek iller:

Kredi programı kapsamında gelişmiş iller olarak nitelenen; Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Tekirdağ ve Kocaeli illerinde faaliyet gösteren firmaların talepleri, kaynağın ilk kullandırım sürecinde krediye konu olmayacaktır.

Bankaya sağlanan vade içerisinde anapara geri dönüşlerinden yapılacak ikincil kullandırmalarda, anılan illerde faaliyet gösteren firmaların da krediden yararlanabilmeleri sağlanacaktır.

Tarıma dayalı sanayi sektöründe de kullanılabilir sözkonusu kredi, Fransa menşeli ürünlerin ülkemize avantajlı koşullarda girmesini sağlayan bir kredi çeşididir. Kredinin kullandırım şartlarına bakıldığında, gelişmiş iller dışındaki yatırımlarda kullanılması şartının da olduğu görülmektedir. İlk bakıldığında olumlu bir şart gibi görülen bu durum, krediyi kullandıran ülkenin ekonomik etkisinin, kullanıcı ülkenin dörtbir yanına dağıtılması gibi bir örtülü sebebi de içinde barındırmaktadır.

9.3.2. Prefinansman/Postfinansman Kredileri

Bu krediler ihracat ya da ithalatın finansmanında kullanılan kredilerdir.

9.3.2.1. Prefinansman Kredileri

Prefinansman kredileri, ihracat, veya ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı faaliyetlerle ilgili mal ve hizmet alımının finansmanında kullanılan bir kredi türüdür. Firmalarca, bizzat yurtdışındaki alıcıdan veya uluslararası piyasadan sağlanıp, Türkiye'deki bankalar veya özel finans kurumları aracılığıyla (garanti verilerek veya verilmeksizin) alışı yapılmak suretiyle kullandırılır. Döviz olarak kullandırılmayan bu kredilerin anapara, faiz ve masrafları, ihracat bedelleri, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı faaliyetlerden sağlanan bedellerle ödenmek zorundadır.

Prefinansman kredileri bizzat bankalar ya da özel finans kurumları tarafından yurtdışından bulunup müşterilere kullandırılması mümkün kredilerdir ve bu durumda banka nakdi kredi kullandırmış olmaktadırlar. Dolayısıyla banka, işletmenin yurtdışından bulduğu kredilere aracılık eder, ayrıca ihtiyaç olduğunda firma lehine yurtdışındaki kreditora garanti de verir. Garanti verilmesi durumunda bu işlem banka için bir gayrinakdi kredi işlemidir.

Vadesi ve faizi kullandırımı sırasında belirlenir ve vade sonuna kadar değişmez. Vade sonunda anapara ve faiz tahsilatı yapılır. İhracat taahhüdü içerdiği için KKDF ve BSMV'den istisna edilir. Faiz ve diğer maliyetler açısından diğer kredilere göre daha ucuzdur. Bu kredi, fon ve vergiden muaf olduğu gibi, döviz kazandırıcı mal ve hizmet ihraç eden firmalara da fon kaynağı sağlar. Yurt dışından kaynak bulabilen tüm firmalar bu krediden yararlanabilirler. Yurtdışından sağlanan prefinansman kredilerinin vadeleri azami 18 aydır.

İhracatçıya ucuz fon sağlayan prefinansman kredileri, tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerinde kullanılabileceği ve yurt içi kredilere göre daha ucuz maliyetli kredilerdir. İhracatı geliştirici etkisi söz konusudur. Ancak, tarımsal işletmelerimizin ölçeklerine bakıldığında, uluslararası piyasalardan da bulunabilecek prefinansman kredilerine, ülkemizden ancak sınırlı sayıda işletmenin ulaşabileceği de ortadadır.

Aslında üretici-ihracatçı firmalar için faydalı olabilecek bu krediler, tarım sektöründe de kullanılacak finansman kaynaklarıdır. Ancak, uluslararası piyasalardan ve ülkemizden ithalat yapacak firmalarca verilecek bu kredileri kullanabilecek işletmelerin, ölçek ve finansal yapı olarak uluslararası piyasalarda kabul görebilecek kadar güçlü ve istenilen özelliklere haiz işletmeler olması gerekmektedir. Ülkemizde, bu ölçekte ve özelliklere sahip işletmelerin sayısı oldukça azdır. Eğer uygulanan politikalarla tarım sektörü güçlendirilir, sektörün içindeki işletmeler de sağlıklı yapıya kavuşturulursa, prefinansman kredilerinin avantajlarından yararlanabilecek işletme sayısı da artacaktır.

Prefinansman kredilerinin kullanımının artması, ülkenin ihracatının da artması, üstelik bunun dış kaynaklar kullanılarak yapılması demektir. Bu kredilerdeki artış, aynı zamanda, uluslararası ölçekte söz sahibi olabilecek özelliklere sahip işletme sayısının artmasının da bir göstergesidir. Öz kaynak sorunu yaşayan ve kredi ihtiyacı açık ortada olan tarım sektörü, prefinansman kredilerinden yeteri kadar yararlanamamaktadır. Ülkemizde kullanılan yabancı kaynaklı kredilerde asıl olması gereken, genelde tüm ekonomide, özelde tarım sektöründe ithalatı arttıran kredilerden ziyade, üretime katkısıyla ihracatı arttıran prefinansman ve benzeri kredilerin kullanımının artmasıdır.

9.3.2.2. Postfinansman Kredileri

Postfinansman kredileri, ithalatın finansmanında kullanılmak üzere, firmalarca yurtdışındaki satıcıdan veya uluslararası piyasalardan sağlanıp Bankalar aracılığıyla kullanılan kredilerdir.

Başka bir ifadeyle postfinansman kredisi, akreditifli ithalatın finansmanı amacıyla, alıcı / ithalatçı firmanın akreditifi açan bankanın garantörlüğünde, akreditife teyidini ilave eden bankadan veya diğer muhabir bankalardan sağladığı yurtdışı kaynaklı kredidir.

Açılan ithalat akreditifi ile ilgili olarak satıcı / ihracatçı tarafından ibraz edilen uygun vesaik karşılığı muhabir bankanın yaptığı ödeme, kredinin vade ve faiz başlangıç tarihini oluşturur.

Postfinansman kredisi, işletmelerin görüldüğünde ödemeli (sight) teyitli ithalat akreditifleri tahtında, ihracatçı firmalara olan ödemelerinin, Bankanın konu akreditiflerin açıldığı muhabir bankalar ile yapacağı işlem bazlı mutabakatlar çerçevesinde muhabir banka tarafından gerçekleştirilmesidir. Kredi, ithalatçının vadeli finansmanını amaçlamaktadır. Yatırım malları ithalatında kullanılacaksa kabul edilebilir bir finansman kaynağı olan postfinansman kredileri, kuşkusuz ithalatı artırıcı etkiye de sahiptir.

Dış kaynaklı kredilerin geneli için söylenilecek değerlendirmeler, postfinansman kredileri için de tekrar edilebilir. Bu krediler de, yatırımlara ve teknolojik altyapının kurulmasına yaptığı katkı oranında değerli kredilerdir. Ancak, postfinansman kredileri, ithalatı ve mali ve teknolojik alanlarda dışa bağımlılığı arttıran kredilerdir.

Tüm ekonomiyle birlikte tarım kesiminde de özlenen tablo, ithalatı arttıran değil, ihracatı arttıran yabancı kaynaklı kredi kullanımlarındaki artışların izlendiği ekonomik göstergelerdir.

9.3.3. Avrupa Yatırım Bankası(EIB-European Investment Bank) Kredileri

9.3.3.1. Banka Hakkında Genel Bilgi

Merkezi Lüksemburg'ta olan ve Roma Antlaşması ile 1958 de kurulan Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Birliği'nin finansman kuruluşu olup, kamu ve özel sektör kuruluşlarına uzun vadeli finansman sağlamak suretiyle Birliğin politik hedeflerinin hayata geçirilmesine yardımcı olmaktadır. Avrupa Yatırım Bankası, kâr amacı gütmeyen bir kurum olup, özellikle kalıcı projelerin finansmanını sağlamaktadır. Banka, Avrupa Birliği'ne üye devletlere ait olup, kurulduğu 1958 yılından bu yana Birliğe üye ve partner ülkelerdeki projelerin desteklenmesi için 540 Milyar Euro'dan fazla finansman sağlamıştır.

Avrupa Yatırım Bankası, 60'lı yılların ortalarından beri Türkiye'de aktif olarak faaliyettedir. Bankanın, AB üyesi olmaya hazırlanan Türkiye'ye sağlamış olduğu finansman miktarı 2001-2005 seneleri arasında 3,1 Milyar Euro'ya ulaşmış bulunmaktadır.

Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Birliğinin finansman kuruluşudur. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu internet sitesinde, Avrupa Yatırım Bankası'nın amacının Türkiye'nin Avrupa Birliğine üye olma sürecindeki gelişimini desteklemek olduğu belirtilmekte ve bu amaca ulaşmak için faaliyetlerini öncelikli olarak aşağıda açıklanan sektörlerde yoğunlaştıracağı vurgulanmaktadır:

-İş sektörünün desteklenmesi: Bankanın sunmuş olduğu finansal enstrümanlar yelpazesinin genişletilmesi ve yerel para birimi bazında kredi sağlanması suretiyle yabancı kökenli şirketlerin yanı sıra özellikle de ulusal özel sektörün teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Özellikle kırsal kesim planlarını hedef alan doğrudan yabancı yatırımlara tanınan öncelik bundan sonra da devam edecek, bu bağlamda az gelişmiş bölgelerdeki gelişmeyi teşvik eden projelerin yanı sıra sınır ötesi ticareti veya bölgesel entegrasyonu canlandıracak girişimler de özellikle desteklenecektir.

-EIB, kredi desteğini Belediyelere, şehir içi taşımacılık sektörüne, katı atık ve ısıtma hizmetleri ile su tedarik işletmelerine genişletmek suretiyle altyapı sektörünü teşvik desteklemeye devam edecektir. Avrupa Yatırım Bankası aynı zamanda kamu sektörünün deniz ve hava limanları ile kara ve demiryolu yatırımlarını da destekleyecektir. Banka, kamu ve özel sektör kuruluşlarının enerji üretimi, taşımacılık ve dağıtım alanları ile enerjinin verimliliğine yönelik yatırımlarına refakat etmek suretiyle enerji sektörünü de desteklemeye devam edecektir.

-EIB, yerel banka ve finansal kurumlarla işbirliği içerisinde finansal kaynakların emre amadeliğini ve çeşitliliğini sağlamakta, müşteriye en uygun koşullarda finansman olanakları sunmakla ülkedeki yatırım ortamının iyileştirilmesini hedef almaktadır.

Banka AB'ne üye olmayan ülkelere yönelik işbirliği politikalarının hayata geçirilmesine de yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda Afrika, Karayipler ve Pasifik ülkelerinde, Akdeniz havzasında, Orta ve Doğu Avrupa'da, Latin Amerika ve Asya'da faaliyette bulunmaktadır.

Merkezi Lüksemburg'da bulunan AYB, temel olarak Topluluğun dengeli büyümesine katkıda bulunacak yatırım projelerini finanse etmek amacıyla kredi sağlamaktadır. AYB ayrıca, AB ülkelerinin yanısıra başta Akdeniz ülkeleri ile Lomé Konvansiyonu ülkelerindeki yatırım projelerinin finansmanını da desteklemektedir. AYB, AB'nin uzun vadeli krediler veren mali kuruluşu niteliği taşımaktadır.

AYB, belli tutarın üzerindeki projeler için doğrudan finansman, onun altındaki tutarlı projeler için dolaylı(finansal kuruluşlar, bankalar) finansman olanağı sağlamaktadır.

9.3.3.2. AYB'nin Kaynakları Nelerdir?

Roma Antlaşması çerçevesinde kâr amacı gütmeyen bir kurum olan AYB'nin sermayesi üye ülkeler tarafından karşılanır ve üye ülkelerin maliye bakanları AYB Yönetim Kurulunu oluşturur. AYB kaynaklarının büyük bir bölümünü sermaye piyasalarından ödünç alır. AYB'nin mali gücü zaman içinde artmış; 1958 yılında 1 milyar Euro olan sermayesi 1999 yılında 100 milyar Euro'ya ulaşmıştır. 2000 yılında Banka 36 milyar Euro'dan fazla kredi sağlamıştır. AYB mali yapısı ile dünyanın önde gelen uluslararası finans kuruluşları arasında yer almaktadır.

9.3.3.3. AYB Kredilerinin Kullanıldığı Yerler?

AYB'nin finanse ettiği projelerin önemli bölümü, AB içerisinde ekonomik açıdan geri kalmış bölgelerin kalkınması amaçlı projelerdir. Bu açıdan AYB kredileri, başta Yapısal Fonlar olmak üzere Topluluğun diğer mali araçlarını destekler nitelik taşımaktadır.

9.3.3.4. AYB Kredilerinden Kimler Yararlanabilir?

Avrupa Yatırım Bankası (AYB), Avrupa Topluluğu'nun dengeli büyümesine katkıda bulunacak yatırım projelerine kredi sağlamaktadır. Gerek kamu sektörü, gerek özel sektör projelerinin yararlanabildiği AYB kredileri, ağırlıklı olarak;

Tarım, ulaştırma, haberleşme, çevre, enerji, sanayi ve hizmetler sektörüne verilmektedir. Desteklenecek projelerin sınır-ötesi niteliğe sahip olması tercih edilmekte ve kredi oranı genel olarak projenin toplam yatırım maliyetinin %50'sini aşmamaktadır.

9.3.3.5. Türkiye'nin Kullandığı AYB Kredileri Ve Tarım Sektörünün Kullanabileceği Kredi Uygulamaları

AYB'nin Akdeniz ülkelerine yönelik Avrupa-Akdeniz Ortaklığı ve Akdeniz Ortaklığı kredi paketleri, aday ülkelere yönelik Katılım Öncesi Yardım İmkani, TERRA (Deprem sonrası rehabilitasyon ve yeniden yapılanma için Avrupa Konseyi'nin girişimi ile 29 Kasım 1999 tarihinde oluşturulan AYB özel kredi paketidir) ve Gümrük Birliği'ni Desteklemeye Yönelik Kredi paketi Türkiye'nin kullanımına açıktır.

Avrupa Yatırım Bankası ile Türkiye Cumhuriyeti arasında değişik zamanlarda imzalanmış, değişik sektörlerin kullanımına açılmış kredi anlaşmaları bulunmaktadır. Bunların arasında Avrupa Yatırım Bankası Kaynaklı KOBİ Kredisi, KOBİ Kalkınma Kredisi tarım sektörünün ve tarıma dayalı sanayi sektörünün de faydalanabileceği kredi örnekleri olarak verilebilir.

Bankanın kuruluş amacı, Avrupa Birliğinin politik hedeflerinin hayata geçirilmesine yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla kullandığı kredilerin amacı da, kendi politikalarının ekonomik güç kullanılarak, kredi kullanılan ülkede tatbik edilmesidir. Bahsedildiği üzere, Avrupa Birliği'nin temel politik hedeflerini gerçekleştirmek için kullandığı bu krediler, özellikle yapısal fonlar; örtülü olarak ülkelerin tarım ve sanayi politikalarına müdahale niteliği de taşımaktadır. Kredilerin avantajlarının yanı sıra, bahse konu sakıncasının da mutlak dikkate alınması gerekmektedir.

Bankanın kullandığı krediler ve diğer benzeri krediler, genelde tüm ekonomi politikalarımızı ve özelde de tarım politikalarımızı ulusal çıkarlarımız doğrultusunda oluşturma irademize ipotek koyan ve kullanılırken son derece dikkatli davranılması gereken uygulamalardır. Bu nedenle Söz konusu kredileri, kısa vadeli ticari getirileri ile değil, uzun vadede tarım sektörümüzü sürükleyeceği açmazları dikkate alarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

Türkiye'de Kullandırılan AYB Kaynaklı Kredi Örneklerine aşağıda yer verilmiştir.

9.3.3.5.1. Halkbank AYB KOBİ Kalkınma Kredisi

Kredinin kullandırım detayları şöyledir:¹⁹

1. Krediden Faydalanabilecek Firma Ölçeği:

AYB'nin KOBİ tanımı; 500 kişiden az işçi çalıştıran ve bilanço net sabit kıymet tutarı 75 Milyon AVRO'nun altında olan firmaları kapsamaktadır.

2. Finansman Şekli:

Kredinin alt limiti 20.000 EURO; üst limiti 12.500.000 EUR'dur. Projenin toplam yatırım tutarının azami %50'si AYB kredisi ile finanse edilebilecektir. Toplam yatırımın en az %25'lik kısmı için özkaynak katkı payı aranmaktadır. Kalan %25'lik kısım özkaynaklar ile karşılanabileceği gibi bu tutarda ilave Banka kaynaklı kredi kullanılabilir.

3. KOBİ Kredisi'nin Kullandırılacağı Sektörler ve Kredinin Kapsamı:

Tarıma dayalı sanayi (yatırım tutarı 1milyon EURO ile kısıtlıdır), imalat, turizm, eğitim, sağlık, enerji, çevre koruma, alt yapı, bilgi ve iletişim teknolojileri ve doğrudan bu sektörler ile ilişkili sektörlerde

faaliyet gösteren; Avrupa Yatırım Bankası'nın belirlediği KOBİ tanımı içinde yer alan, projenin toplam sabit yatırımını 40.000 ile 25.000.000 EUR olan firmalar bu krediden faydalanabilecektir.

4. Kredinin Kullandırılacağı Para Birimi:

Kredi kullandırmaları ilgili firmaya "EURO" cinsinden yapılacaktır.

5. Kredinin Vadesi:

Kredi 2 yılı ödemesiz dönem olmak üzere azami 7 yıl vadeli kullandırılmaktadır.

6. Kredi Faizi:

Kredinin faiz oranı 6 aylık EURIBOR + AYB Spread + banka faz marjı

7. Bankaca Uygulanacak Komisyon:

Kredi tutarı üzerinden kredi kullandırımı aşamasında bir defaya mahsus %0,1 Hazine Garanti ücreti alınır.

8. Kredinin Kullandırım Esasları:

Kredi ile arsa hariç her türlü sabit kıymet harcaması, yatırım dönemi faizleri ve proje kapsamında ortaya çıkabilecek işletme sermayesi ihtiyacı karşılanabilecektir. Tek başına işletme kredisi kullandırılmayacaktır.

9.3.3.5.2. HALKBANK Orta ve Uzun Vadeli AYB Döviz Kredisi

Kredi kullandırım şartları aşağıdaki gibidir.²⁰

1. Finansman Şekli:

- 2 yıl vadeli işletme kredisinde üst limit 500.000 EURO'dur.

- 4 yıl vadeli işletme ve 6 yıl vadeli yatırım kredilerinde üst limit 1.000.000 EURO'dur.

Yatırım kredilerinde %50 özkaynak katkı payı aranmakta olup; işletme kredisi katkı payı aranmaksızın kullandırılmaktadır.

2. KOBİ Kredisi'nin Kullanılacağı Sektörler ve Kredinin Kapsamı:

Orta ve Uzun Vadeli Avrupa Yatırım Bankası (AYB) Döviz Kredisi; Tarıma dayalı sanayi, imalat ve döviz kazancı olan turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin yatırım ve/veya işletme sermayesi ihtiyacının finansmanı amacıyla ihracaat taahhüdüne bağlı olmaksızın kullanılır.

3. Kredinin Kullanılacağı Para Birimi:

Kredi kullandırmaları ilgili firmaya "EURO" cinsinden yapılacaktır.

4. Kredinin Vadesi:

Kredinin vadesi yatırım kredilerinde 6 yıl, işletme kredilerinde ise 2-4 yıldır.

5. Kredinin Geri Ödemeleri:

Her iki kredi için de azami 1 yıl ödemesiz dönem imkanı bulunmaktadır.

6. Kredinin Kullanım Esasları:

İşletme kredileri ile işletme giderleri, yatırım kredileriyle yatırım giderleri finanse edilecektir.

9.3.3.5.3. Vakıfbank AYB Yatırım Kredisi

Kredi aşağıdaki şartlar dahilinde kullanılmaktadır.²¹

1. Krediden Faydalanabilecek Firma Ölçeği:

AYB kredilerinden

- Kobi niteliğindeki firmaların özkaynağının % 25'inden az kısmı başka bir firmaya ait ise veya özkaynağının % 25'inden daha fazlası başka bir firmaya ait ise; grup çalışan sayısının 500 kişiden az olması,

- Özkaynağının %25'i ya da daha fazlası bir kamu kuruluşuna ait ise (genellikle bir belediyeye ait ise) bu kamu kuruluşunun yıllık bütçesinin 10 milyon Euro'dan az olması ve yerleşik nüfus sayısının 5000 kişiden az olması şartlarını taşıyan

kamu ya da özel sektör kuruluşları yararlanacaktır;

2. Finansman Şekli:

AYB kredilerinde toplam yatırım tutarının %50'si kredilendirilmektedir.

Kredinin alt limiti : 20.000.-EURO (veya muadili USD)

Kredinin üst limiti : 12.500.000.-EURO (veya muadili USD)

3. KOBİ Kredisi'nin Kullanılacağı Sektörler ve Kredinin Kapsamı:

Kredi 4. maddede sıralanan sektörler dışında faaliyet gösteren ve aranan diğer şartları bünyesinde barındıran firmalara kullanılacaktır.

4. Krediden yararlanamayacak firmalar:

Sınırlanmış sektörler; Sentetik kumaşların imali, motorlu taşıtların imali, gemilerin inşası ve onarımı, uçak ve uzay gemisi imalatı ve çelik sanayidir.(Yatırımlar çelik sektörüyle ilgiliyse tahsisat talebi AYB tarafından kabul edilebilecek şekilde ayrıntılı bir dosya ile birlikte gönderilecektir.)

Hariç tutulan sektörler;

-Silahlar ve cephane, silah ve askeri ekipman imalatı ve dağıtımı, tütün ürünleri imalatı ve dağıtımı, konut, kentsel yaşam kalitesini arttırmak için kentsel yenileme ve/veya kentsel yeniden canlandırma planları için programlarla bağlantılı sosyal konut hariç, atık yakma ve zehirli atık işleme, kumar ve bahis faaliyetleri, ahlaki ve etik açıdan tartışılmalı sektörler örn: insan klonlama üzerine yapılan araştırmalar, sadece gayrimenkul gelişimi için olan aktiviteler, sadece finansal aktiviteler örn: finansal enstrümanların ticareti, canlı hayvanları deney olarak kullanan ve çeşitli amaçları için kullanan aktiviteler. AYB Global Kredi V Kredi paketinde aşağıdaki sektörler sınırlandırılmış ve hariç tutulmuştur.

Sektörel Kısıtlamalar;

-AYB Global Kredi V paketinde bazı sektörler AYB'nin yetkisi kapsamında hariç tutulmuştur. Bu sektörlerde faaliyet gösteren firmalar krediden yararlanamayacaktır. Bazı sektörler ise AB politikası veya

evre veya ekonomik nedenler (rneğin yapısal problemler) bakımından hassas olarak kabul edilmektedir. Bu sektörlerde faaliyet gösteren firmalar AYB tarafından getirilmiş sınırlamalar kapsamında krediden yararlanabilecektir. Bu sektörler ‘‘Sınırlanmış’’ ve ‘‘Hariç tutulmuş’’ olarak iki kategoriye ayrılmakta ve finansmandaki sınırlamalar açıklanmaktadır.

Tarımsal Sanayi Sınırlanmış sektörler;

İnsan tüketimi için balık işleme, piyasaya yönelik işleme tesisleriyle doğrudan bağlantılı olanlar hariç domuz, inek, koyun ve kümes hayvanları için kesim tesisleri, fermente edilmiş materyalden etil alkol üretimi, sofr aşarabı üretimi için üzümlerin toplanması ve işlenmesi(zm üretimi ayarlanmış olmalı veya olmamalı), şarap zenginleştirme , şarap damıtma ekipmanı, domates, şeftali, kayısı ve narenciye işleme, zeytinyağı imalathaneleri, artık zeytin yağının çıkarılması veya arıtılması, nişasta türevi ürünler dahil patetes nişastası üretimi, şeker, izoglukoz ve tüm diğer doğal tatlandırıcıların üretimi ve işlenmesi, inek sütünün işlenmesi ve yağ, kesilmiş süt tozu, süt tozu, yayık yağı, laktoz, kazein, kazeinat, üretimi, sıvı sütün uzun ömürlü hale getirilmesi için ısıya tutma (rneğin UHT, süt tozu, teksif edilmiş süt) ve EAGGF (Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu), garanti harcamalarını ilgilendiren diğer süt ürünleri (rneğin işlenmiş peynir), evcil hayvanlar dışında hayvan yemi hazırlama ve üretimi, deniz balıkları.

5. Kredinin Kullandırılacağı Para Birimi:

EURO ya da muadili USD

6. evre Mevzuatına Uyum şartı:

Kredilendirilecek projelerin 2872 sayılı evre Kanunu’nda ve evre korumaya ilişkin AB mevzuatında (Türkiye ve AB arasında kararlaştırılmış istisnalar saklı kalmak kaydıyla) belirtilen evre mevzuatı kriterlerini karşılıyor olması gerekmektedir. Ayrıca Avrupa Yatırım Bankası tarafından istenebilecek evre ile ilgili diğer kriterlerin kredinin her aşamasında gündeme gelebileceğinin bilinmesi gerekmektedir.

7. Kredinin Vadesi:

2 yıl ödemesiz toplam 7 yıl.

8. Kredinin Geri Ödemeleri:

Anapara ödemeleri, AYB tarafından bildirilen ödeme periyotlarında (3 veya 6 ayda bir gibi) yapılacaktır.

9. Kredi Faizi:

Krediye vadesi boyunca ödemesiz dönemde başlamak üzere AYB tarafından bildirilecek dönem ve periyotlarda (3 ve ya 6'şar ayda bir gibi) EURIBOR+Marj veya LIBOR+Marj oranında faiz uygulanacaktır.

10. Bankaca Uygulanacak Komisyon:

Krediden yıllık %3 oranında komisyon alınacaktır.

11. Kredinin Kullanım Esasları:

Firmaların ihracata veya döviz kazandırıcı faaliyetlere yönelik olması ve imalat ya da hizmet sektörüne dönük yatırım yapması gerekmektedir. Bankaca yapılan incelemeleri müteakip; krediye konu proje için öngörülen toplam kredi miktarı belirlenmektedir.

Kredi Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında ve harcama belgeleri karşılığı kontrollü kullanılmaktadır.

9.3.3.5.4. Vakıfbank AYB İşletme Kredisi

Krediyle ilgili açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.²²

1. Krediden Faydalanabilecek Firma Ölçeği:

AYB kredilerinden

- Kobi niteliğindeki firmaların özkaynağının % 25'inden az kısmı başka bir firmaya ait ise veya Özkaynağının % 25'inden daha fazlası başka bir firmaya ait ise; grup çalışan sayısının 500 kişiden az olması,

- Özkaynağının %25'i ya da daha fazlası bir kamu kuruluşuna ait ise (genellikle bir belediyeye ait ise) bu kamu kuruluşunun yıllık bütçesinin 10 milyon Euro'dan az olması ve yerleşik nüfus sayısının 5000 kişiden az olması şartlarını taşıyan kamu ya da özel sektör kuruluşları yararlanacaktır;

2. Finansman Şekli:

AYB kredilerinde toplam yatırım tutarının %50'si kredilendirilmektedir Kredinin üst limiti maksimum 1.000.000 EUR

3. KOBİ Kredisi'nin Kullanılacağı Sektörler ve Kredinin Kapsamı:

Kredi 4. maddede sıralanan sektörler dışında faaliyet gösteren ve aranan diğer şartları bünyesinde barındıran firmalara kullanılacaktır.

4. Krediden yararlanamayacak firmalar:

Sınırlanmış sektörler;

Sentetik kumaşların imali, motorlu taşıtların imali, gemilerin inşası ve onarımı, uçak ve uzay gemisi imalatı, çelik sanayi (Yatırımlar çelik sektörüyle ilgiliyse tahsisat talebi AYB tarafından kabul edilebilecek şekilde ayrıntılı bir dosya ile birlikte gönderilecektir.)

Hariç tutulan sektörler;

Silahlar ve cephane, silah ve askeri ekipman imalatı ve dağıtımı, tütün ürünleri imalatı ve dağıtımı, konut, kentsel yaşam kalitesini arttırmak için kentsel yenileme ve/veya kentsel yeniden canlandırma planları için programlarla bağlantılı sosyal konut hariç, atık yakma ve zehirli atık işleme, kumar ve bahis faaliyetleri, ahlaki ve etik açıdan tartışmalı sektörler örn: insan klonlama üzerine yapılan araştırmalar, sadece gayrimenkul gelişimi için olan aktiviteler, sadece finansal aktiviteler örn: finansal enstrümanların ticareti, canlı hayvanları deney olarak kullanan ve çeşitli amaçları için kullanan aktiviteler AYB Global Kredi V Kredi paketinde aşağıdaki sektörler sınırlandırılmış ve hariç tutulmuştur.

Sektörel Kısıtlamalar;

-AYB Global Kredi V paketinde bazı sektörler AYB'nin yetkisi kapsamında hariç tutulmuştur. Bu sektörlerde faaliyet gösteren firmalar krediden yararlanamayacaktır. Bazı sektörler ise AB politikası veya çevre veya ekonomik nedenler (örneğin yapısal problemler) bakımından hassas olarak kabul edilmektedir. Bu

sektörlerde faaliyet gösteren firmalar AYB tarafından getirilmiş sınırlamalar kapsamında krediden yararlanabilecektir. Bu sektörler “Sınırlanmış” ve “Hariç tutulmuş” olarak iki kategoriye ayrılmakta ve finansmandaki sınırlamalar açıklanmaktadır.

Tarımsal Sanayi Sınırlanmış sektörler;

-İnsan tüketimi için balık işleme, piyasaya yönelik işleme tesisleriyle doğrudan bağlantılı olanlar hariç domuz, inek, koyun ve kümes hayvanları için kesim tesisleri, fermente edilmiş materyalden etil alkol üretimi, sofr şarabı üretimi için üzümün toplanması ve işlenmesi(üzüm üretimi ayarlanmış olmalı veya olmamalı), şarap zenginleştirme, şarap damıtma ekipmanı, domates, şeftali, kayısı ve narenciye işleme, zeytinyağı imalathaneleri, artık zeytin yağının çıkarılması veya arıtılması, nişasta türevi ürünler dahil patetes nişastası üretimi, şeker, izoglukoz ve tüm diğer doğal tatlandırıcıların üretimi ve işlenmesi, inek sütünün işlenmesi ve yağ, kesilmiş süt tozu, süt tozu, yayık yağı, laktoz, kazein, kazeinat, üretimi, sıvı sütün uzun ömürlü hale getirilmesi için ısıya tutma (örneğin UHT, süt tozu, teksif edilmiş süt) ve EAGGF (Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu) garanti harcamalarını ilgilendiren diğer süt ürünleri (örneğin işlenmiş peynir), evcil hayvanlar dışında hayvan yemi hazırlama ve üretimi-Deniz balıkları.

5. Kredinin Kullanılacağı Para Birimi:

EURO ya da muadili USD

6. Çevre Mevzuatına Uyum Şartı:

Kredilendirilecek projelerin 2872 sayılı Çevre Kanunu’ nunda ve çevre korumaya ilişkin AB mevzuatında (Türkiye ve AB arasında kararlaştırılmış istisnalar saklı kalmak kaydıyla) belirtilen çevre mevzuatı kriterlerini karşılıyor olması gerekmektedir. Ayrıca Avrupa Yatırım Bankası tarafından istenebilecek çevre ile ilgili diğer kriterlerin kredinin her aşamasında gündeme gelebileceğinin bilinmesi gerekmektedir.

7. Kredinin Vadesi:

Kredinin vadesi 2 yıldır.

8. Kredinin Geri Ödemeleri:

Anapara geri ödemeleri, AYB tarafından bildirilen geri ödeme dönemlerinde yapılacaktır

9. Kredi Faizi:

Krediye vadesi boyunca ödemesiz dönemde başlamak üzere AYB tarafından bildirilecek dönem ve periyotlarda (3 ve ya 6'şar ayda bir gibi) EURIBOR+Marj ve ya LIBOR+Marj oranında faiz uygulanacaktır.

10. Bankaca Uygulanacak Komisyon:

Krediden yıllık %3 oranında komisyon alınacaktır.

11. Kredinin Kullanım Esasları:

Kredi harcama belgeleri karşılığı kontrollü kullanılmaktadır.

9.3.3.5.5. Türkiye Kalkınma Bankası AYB Kaynaklı KOBİ Geliştirme Kredileri

Kredi aşağıdaki şartlar dahilinde kullanılmaktadır;²³

1. Krediden Faydalanabilecek Firma Ölçeği:

Yatırım tutarı 25.000.000 EURO'yu aşmayan ve çalışan sayısı 500 kişiden az olan sanayi ve turizm sektöründe hizmet veren KOBİ'ler ile firma büyüklüğüne bakılmaksızın çevre koruma, sağlık, eğitim, enerji verimliliği ve bilgi temelinde ekonomik gelişim gösteren sektörlerde faaliyette bulunan yatırımcılar yararlanabilir.

2. Finansman Şekli:

Kredinin üst limiti 12.500.000.-EURO'dur

Yatırımın kredilendirilecek tutarı değerlendirme sonucu belirlenecek orandır.

3. KOBİ Kredisi'nin Kullanılacağı Sektörler ve Kredinin Kapsamı:

- Sanayi ve Turizm sektöründe faaliyet gösteren firmalar (Yatırım tutarı 25.000.000 EURO'yu aşmayan ve çalışan sayısı 500 kişiden az olan firmalar)

- Firma büyüklüğüne bakılmadan çevre koruma, sağlık, eğitim, enerji verimliliği, bilişim sektöründe faaliyet gösteren firmalar.

4. Kredinin Vadesi:

Değerlendirme sonucunda belirlenmektedir.

5. Kredinin Kullanım Esasları:

KOBİ'lerin yapacakları yatırımların yurt içi ve yurt dışı harcamalarının finansmanıdır.

9.3.3.5.6. TSKB AYB KOBİ Yatırım Kredisi

Kredi detayları şöyledir;²⁴

1. Krediden Faydalanabilecek Firma Ölçeği:

Çalışan kişi sayısı 500 kişinin altında olmalıdır. Net sabit kıymetler 75 milyon ABD Doları'nın altında kalmalıdır. Yatırımların kişi başı gelir seviyesi Türkiye ortalamasının altında olan illerde gerçekleşmesi veya eğitim, sağlık sektörlerinde yapılması halinde 500 kişi şartı aranmaz.

2. Finansman Şekli:

Finansman tutarı toplam Yatırım tutarının %50'sine kadar olup bir Firmaya en fazla 12,5 milyon Euro kullanılabilir.

3. KOBİ Kredisi'nin Kullanılacağı Sektörler ve Kredinin Kapsamı:

Özel sektöre ait imalat sanayii, tarıma dayalı sanayii, turizm ve hizmetler sektöründe faaliyet gösteren firmaların yatırım projelerine finansman sağlamak amaçlıdır.

4. Kredinin Vadesi:

Vade yapısı projenin verimliliğine göre belirlenecektir.

5. Kredinin Kullandırım Esasları:

Kredi yatırım projelerine finansman sağlamak amaçlıdır.

Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Birliği'nin finansman kuruluşu olup, kar gütmeyen, kamu ve özel sektör kuruluşlarına uzun vadeli finansman sağlamak suretiyle Birliğin politik hedeflerinin hayata geçirilmesine yardımcı olan bir kuruluştur. Bu ifade birinci ağızdan Banka tarafından dile getirilen bir açıklamadır. Dolayısıyla Bankanın kullandığı kredilerin temel amacı, Avrupa Birliğinin politik hedeflerinin gerçekleştirilmesidir.

Avrupa Birliğinin son dönemlerde, aday ülke konumunda bulunan ülkemizle ilgili dayattığı ve birçoğu egemenliğimize müdahale niteliği taşıyan yapısal reformlar olarak adlandırılan düzenlemelerin yaşama geçirilmesi için, AYB bankası kredileri de zaman zaman bir atlama taşı niteliği görmektedir. Proje kredileri olan AYB kredileri, Avrupa Birliğinin kendi politikalarının kullanıcı ülkelerde hayata geçirilmesi için kullandığı enstrümanlardan biridir.

Yeni yatırımlar için yabancı kaynaklı kredilere ihtiyacı olan Türkiye ekonomisi, AYB kaynaklı kredileri de kullanırken son derece seçici olmalı, ülke bağımsızlığı temeline oturması gereken genel politikalarını ve tabiidirki ulusal tarım politikalarımızı, başka güç odaklarına göre yönlendirecek uygulamalardan hassasiyetle kaçınmalıdır.

9.3.4. Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası Kredileri

9.3.4.1. Banka Hakkında Genel Bilgi

Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası 1956 yılında kurulmuş olup halihazırda 40 üyesi vardır. Bankanın kuruluş amacı doğal afetler, küçük ve orta ölçekli işletmelerde istihdam yaratılması, mesleki eğitim, eğitim, sağlık, sosyal konut ve az gelişmiş yörelerde yaşam şartlarının iyileştirilmesi, çevrenin korunması, kırsal kesimin modernizasyonu ve kültürel mirasın korunması amacıyla yürütülen projelere finansman sağlamaktır. Türkiye Cumhuriyeti adına bu kuruluşlarla ilişkiler Hazine Müsteşarlığı'na yürütülmektedir.

Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası, Avrupa'nın en eski uluslararası finans kurumlarından biridir. Türkiye, merkezi Paris olan Bankaya, kurulduğu 1956 yılından bu yana üyedir. Üstelik Türkiye, bankanın

en önemli sermayedarlarından da biri konumundadır. Ülkemiz, 40 üye arasında bankanın sermayesine Fransa, Almanya, İtalya ve İspanya`dan sonra en büyük katkıyı yapan ülke konumunda bulunmaktadır.

İlk üç ülke, banka sermayesinin yüzde 16.69`unu, İspanya yüzde 10.88`ini Türkiye ise yüzde 7`sini karşılarken, Avrupa`nın en gelişmiş ekonomileri, bankanın sermayesine en fazla katkıyı yapan ülkeler olmakla kalmamakta, aynı zamanda bankanın kredilerinden en fazla yararlanan ülkeler de olmaktadır.

2000 - 2004 yılı arasında en fazla krediyi yüzde 16.5`le İspanya kullanırken, İspanya`yı 13.3`le İtalya, 11.1`le Fransa, 9.3`le Almanya izlemiş, Türkiye bu süre içinde banka kredilerinin yüzde 6.5`ini kullanmıştır.

9.3.4.2. AKKB'nın Kaynakları Nelerdir?

Üye ülkelerin sağladığı sermaye ve katkı payları kredi kaynaklarını oluşturmaktadır.

9.3.4.3. AKKB Kredileri Nerelerde Kullanılır?

Krediler Banka stratejileri doğrultusunda üye ülkelere kullanılmaktadır.

9.3.4.4. AKKB Kredilerinden Kimler Yararlanabilir?

AKKB kredilerinden daha ziyade KOBİ niteliğindeki özel sektör kuruluşları yararlanabilmektedir. AKKB kredileri içerisinde tarımsal sanayinin de olduğu değişik sektörlerce kullanılabilir. Kredi oranı genel olarak projenin toplam yatırım maliyetinin yüzde 50'sini aşmamaktadır.

9.3.4.5. Türkiye'nin Kullandığı AKKB Kredileri Nelerdir?

Türkiye, sermaye katkısına göre yetersiz olmakla birlikte, çeşitli dönemlerde AKKB kredilerinden kullanmıştır. Banka, içinde kırsal kesimin modernizasyonu ve tarımsal modernizasyon yatırımları ile ilgili başlıkların da bulunduğu projelere kredi vermektedir. Kredi kullanabilmek için, işletmelerin kredibilitésinin yanı sıra, Bankanın aradığı diğer şartların da taşınması gerekmektedir.

Kredinin işleyişinin bilinmesi açısından, aşağıda Ülkemizde kullanılan AKKB kaynaklı kredi örneklerine yer verilmiştir.

9.3.4.5.1. Vakıfbank AKKB Kredisi

Kredi kullandırım detayları,²⁵

1. Krediden Faydalanabilecek Firma Ölçeği:

Söz konusu kredi paketinden aşağıdaki koşulları sağlayan Avrupa Yatırım Bankası kriterlerine göre Küçük ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ) niteliğindeki firmalar faydalanabilecektir. Firmalarda aranan özellikler şunlardır;

- Firmaların bilançosundaki net sabit kıymetlerin (Brüt sabit kıymetlerden birikmiş amortisman düşüldükten sonra) 75.000.000 EURO muadili TL'nden fazla olmamalıdır,
- 500 kişiden az işçi çalıştırılıyor olmalıdır,
- Kredi talep eden firmanın sermayenin 1 / 3 'ünden fazlasının Küçük ve Orta Ölçekli İşletme tanımına girmeyen başka bir firma, Grup ya da Holdinge ait olmamalıdır.

2. Finansman Şekli;

Kredi Türkiye'de imalat ve hizmet sektörüne dönük istihdam imkanları yaratılmasını sağlayacak olan ihracat yada döviz kazandırıcı potansiyeli bulunan küçük ve orta ölçekli özel sektör projelerinin kısmi finansmanı amacıyla kullanılacaktır. İşletme sermayesi kesinlikle finanse edilmeyecektir. Toplam yatırım tutarının azami %50'sine kadar kredi kullandırılabilir.

Krediden, harcama belgeleri karşılığı kontrollü kullandırım yapılacaktır. Bankaca yapılan incelemeleri müteakip kredilendirilmesi uygun görülen projelerin öncelikle Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası'nca onaylanması kaydıyla proje için kullanılacak kredi miktarı belirlenecektir.

Bu durumda proje bazında kullandırılacak kredi;

- Maksimum Tutar, 5.000.000 EURO
- Minimum Tutar, 250.000 EURO olacaktır.

3. KOBİ Kredisi'nin Kullandırılacağı Sektörler ve Kredinin Kapsamı:

Söz konusu kredi yukarıda tanımı yapılan şartlara ve tüzel kişiliğe haiz Özel Sektör firmalarına Türkiye de yapacakları yatırım projelerinin finansmanı amacıyla kullanılacaktır. Kredinin yararlanabileceği sektörler ise tarımsal sanayi, imalat, enerji, çevre, turizm, sağlık ve eğitim sektörleridir.

5. Kredinin Kullandırılacağı Para Birimi;

Kredi kullandırmaları ilgili firmaya "EURO" veya USD cinsinden yapılabilecek ve kredinin geri dönüşü ve faiz ödemeleri yine kullanılan döviz cinsinden gerçekleştirilecektir.

6. Çevre Mevzuatına Uyum Şartı;

Kredilendirilecek projelerin 2872 sayılı Çevre Kanunu'nda ve çevre korumaya ilişkin AB mevzuatında (Türkiye ve AB arasında kararlaştırılmış istisnalar saklı kalmak kaydıyla) belirtilen çevre mevzuatı kriterlerini karşılıyor olması gerekmektedir. Ayrıca Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası tarafından istenebilecek çevre ile ilgili diğer kriterlerin kredinin her aşamasında gündeme gelebileceğinin bilinmesi gerekmektedir.

7. Kredinin Vadesi;

Kredi, 2 yıl ödemesiz toplam 7 yıl vadeli olarak kullanılacaktır.

8. Kredinin Geri Ödemeleri;

Geri ödemesi, ödemesiz dönem bitiminden başlamak üzere 15 Nisan/15 Ekim dönemlerinde 6'şar ayda bir 11 eşit taksitte olacaktır.

9. Kredi Faizi;

Ödemesiz dönem de dahil olmak üzere 15 Nisan/15 Ekim dönemlerinde 6'şar ayda bir AKKB tarafından belirlenecek "EURIBOR+ Marj" oranındaki değişken faizdir. (USD kullandırmalar için LIBOR+ Marj) Marj oranları kredi kullanımı aşamasında netleşmektedir.

10.Kredinin Kullandırım Esasları;

Kredi Türkiye’de imalat ve hizmet sektörüne dönük istihdam imkanları yaratılmasını sağlayacak olan ihracat yada döviz kazandırıcı potansiyeli bulunan küçük ve orta ölçekli özel sektör projelerinin kısmi finansmanı amacıyla kullanılacaktır. İşletme sermayesi kesinlikle finanse edilmeyecektir.

Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası (AKKB) kredileri, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) yatırım projelerinin finansmanına yönelik olarak kullanılacaktır.

9.3.4.5.2. TSKB AKKB KOBİ Kredisi

Kullandırılan kredi detayları aşağıda belirtilmiştir.²⁶

1. Krediden Faydalanabilecek Firma Ölçeği:

Çalışan kişi sayısı 500 kişinin altında olmalıdır. Net sabit kıymetler 75 milyon ABD Doları’nın altında kalmalıdır.

2. Finansman Şekli:

Finansman tutarı toplam yatırım tutarının %50'sine kadar olup bir firmaya en fazla 5 milyon Euro kullanılabilir.

3. KOBİ Kredisi’nin Kullanılacağı Sektörler ve Kredinin Kapsamı:

Özel sektöre ait imalat sanayii, tarıma dayalı sanayii, turizm ve hizmetler sektöründe faaliyet gösteren firmaların yatırım projelerine finansman sağlamak amaçlıdır.

4. Kredinin Vadesi:

Vade yapısı projenin verimliliğine göre belirlenecektir.

5. Kredinin Kullandırım Esasları:

Krediler, belirtilen sektörlerin yatırım projelerinin finansman sağlamak amaçlıdır. Finansman tutarı toplam yatırım tutarının %50'si kadardır.

Ayrıca TSKB'nin Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası'ndan T.C. Hazine Müsteşarlığı'nın garantisıyla temin ettiği 100 milyon Euro'luk kredinin sözleşmesi, 18 Aralık 2009 tarihinde imzalanmıştır. Buna göre; Doğal afetler, küçük ve orta ölçekli işletmelerde istihdam yaratılması, mesleki eğitim, sağlık, sosyal konut, yaşam şartlarının iyileştirilmesi, çevrenin korunması, kırsal kesimlerin modernizasyonu ve kültürel mirasın korunması amacıyla yürütülen projelere finansman sağlamak için kurulan Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası'nın (AKKB) tahsis ettiği 100 milyon Euro'luk kredi, TSKB tarafından KOBİ'lerin gerçekleştirdikleri yatırımların finansmanına yönelik kullanılacaktır. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığının garantörlüğünde temin edilmiş olan kredi ile Türkiye'deki KOBİ'lerde istihdam yaratılması ve korunmasına katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

9.3.5. Dünya Bankası Kredileri

9.3.5.1. Banka Hakkında Genel Bilgi

Dünya Bankası üye ülkelere finansman sağlayan Birleşmiş Milletlere bağlı mali bir kuruluştur. 1944'te ABD'de Bretton Woods'ta Uluslararası Para Fonu (IMF) ile birlikte kurulmuş, 1946'da fiilen faaliyete geçmiştir.

Dünya Bankası, Dünya Bankası Grubunu oluşturan beş farklı kurumdan oluşmaktadır;

1-Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası, veya IBRD

2-Uluslararası Kalkınma Birliği, veya IDA

3-Uluslararası Finans Kuruluşu, veya IFC

4-Çokyanlı Yatırım Garanti Kurumu, veya MIGA

5-Uluslararası Yatırım İhtilafları Uzlaşma Merkezi, veya ICSID

1. Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası, veya IBRD:

IBRD, orta-gelirli ve yoksul olmakla birlikte kredi değerliliğine sahip ülkelere krediler, garantiler ve kredi dışı olanaklar sağlamaktadır. IBRD kârı azamileştirmeye çalışmadığı halde 1948 yılından bu yana her yıl net gelir elde etmiştir. IBRD'de oylama gücü, her üyenin göreceli ekonomik gücüne göre hesaplanan sermaye payına göre belirlenmektedir.

2 - Uluslararası Kalkınma Birliği, veya IDA :

Dünya Bankası, IDA vasıtasıyla dünyanın en yoksul ülkelerine yılda 6-7 milyar dolar faizsiz kredi vermektedir. Kredi verilen ülkeler, piyasa koşullarında borçlanma kapasiteleri çok düşük veya hiç olmayan, fakir ülkelerdir. IDA, eğitim, sağlık bakımı, temiz su ve sağlık koruma gibi temel hizmetlerle ilgili yatırımlara ve ekonomik kalkınma ile istihdama yönelik düzenlemelere destek vermektedir.

3 - Uluslararası Finans Kuruluşu, veya IFC:

IFC'nin görevi, özel sektör aracılığıyla ekonomik kalkınmayı geliştirmektir. Kuruluş, gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir özel girişime yatırım yapmakta ve müşterilerine uzun vadeli kredi, garanti ve risk yönetimi sağlamaktadır. IFC aynı zamanda danışma hizmeti de vermektedir. Uluslar arası Finans Kuruluşu özel sektörden yatırımcıların girmek istemediği bölge ve sektörlerde yatırım yapmaktadır.

IFC, gelişmekte olan ülkelerde, özel yatırımcılarla ortaklık halinde, iş girişimleri için hem kredi hem de sermaye finansmanı sağlamaktadır.

4 - Çokyanlı Yatırım Garanti Kurumu, veya MIGA:

MIGA, gelişmekte olan ülkelerde, yabancı sermayenin istimlâk, paranın konvertibl olmaması, transfer kısıtlamaları, savaş ve sivil karışıklıklar gibi ticari olmayan risklere karşı korunması ve teşvik edilmesi için garantiler sağlamakta, yatırım olanaklarıyla ilgili teknik yardımda da bulunmaktadır. Bu kuruluş, istenildiğinde yatırım uzlaşmazlığı konularında arabuluculuk hizmeti de sunmaktadır.

5 - Uluslararası Yatırım İhtilafları Uzlaşma Merkezi, veya ICSID:

ICSID, yatırım uyuşmazlıklarında uzlaşma ve tahkim olanakları sağlayarak yabancı sermayeyi teşvik etmeye çalışmaktadır. Yatırımlarla ilgili birçok uluslararası sözleşme, ICSID'nin tahkim uygulamalarını referans almaktadır. ICSID'nin, tahkim hukuku ile yabancı sermaye hukuku alanında araştırma ve yayın faaliyetleri de vardır.

Zaman içinde Dünya Bankası, kredi alanların ihtiyaçlarını karşılamak için birtakım kredi araçları geliştirmiştir. Dünya Bankası'nın başlıca üç kredi verme organı vardır;

1-Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası - International Bank for Reconstruction and Development(IBRD) ve

2 -Uluslararası Kalkınma Birliği - International Development Association(IDA),

3 - Uluslararası Finans Kuruluğu - International Finance Corporation(IFC)

9.3.5.2. Dünya Bankasının Kaynakları Nelerdir?

IBRD, Dünya Bankası'nın esas borç verme organıdır ve kaynağını çoğunu genellikle mali kurumlar, emeklilik fonları ve diğer kurumsal para yöneticileri ve bunun yanı sıra merkez bankalarına (AAAdereceli) Dünya Bankası tahvilleri satmak suretiyle dünya mali piyasalarından elde eder. Ancak, diğer kurumların aksine, Dünya Bankası kar amacı gütmeyen ve yüksek kredi reytingini, kredi alan gelişmekte olan ülkelere düşük faizle finansman aktarmada kullanır.

9.3.5.3. Dünya Bankası Kredileri Nerelerde Kullanılır?

Dünya Bankası'nın esas işi kalkınma projelerine kredi vermektir.

Dünya Bankası, IBRD ile orta gelirli ve kredi itibarına sahip yoksul ülkelere odaklanırken, IDA ile dünyadaki en yoksul ülkeler üzerinde yoğunlaşmakta, bu kuruluşlar, gelişmekte olan ülkelere, eğitim, sağlık, altyapı ve iletişimin yanı sıra ve daha pek çok amaç için düşük faizli borçlar, faizsiz krediler ve hibeler sağlamaktadır.

Dünya Bankası'nın özel sektör kuruluşlarına kredi veren kuruluşu ise Uluslararası Finans Kuruluşu(International Finance Corporation - IFC)'dur.

9.3.5.4. Dünya Bankası Kredilerinden Kimler Yararlanabilir?

Dünya Bankasının kullandığı imkanları krediler ve diğer imkanlar olarak sınıflandırmak mümkündür. Diğer imkanlar, Dünya Bankası fonlarından destek ve hibeler, proje hazırlama desteği, diğer kuruluşlarla sağlanan ortak finansman ve garantiler olarak sıralanabilir.

Dünya Bankası kredileri üç grupta incelenebilir;

1-Yatırım Kredileri; Kamusal bir projenin finansmanı için kullanılan kredilerdir.

2-Uyum Kredileri; Belirli bir sektörde düzenleme ya da iyileştirme veya yapısal değişimi uygulamaya yönelik kredilerdir. Veriliş amaçlarına göre;

- Mali sektör uyum kredileri
- Tarım sektörü uyum kredileri
- Sosyal güvenlik sistemi uyum kredileri

olarak sınıflandırılabilirler.

3-Karma krediler; hem yatırım, hem de karma kredilerin birlikte kullanıldığı kredilerdir.

Bankanın temel kredi politikası proje yani yatırım kredilerine dayanır. Diğerleri daha az rastlanan kredi çeşitleridir.

Dünya Bankası proje kredisi açma kararı verirken, teklif edilen projeleri ekonomik, mali ve teknik yönlerden analize tabi tutar. Banka'nın yapmış olduğu incelemeler sadece projeye kısıtlı değildir; bu arada ülkenin uyguladığı genel ekonomik ve mali politikalar da gözden geçirilir. Banka'nın herhangi bir ülke hakkındaki değerlendirmeleri sadece kendi vereceği krediler açısından değil, öteki finansman çevreleri, yani sanayileşmiş ülkeler, özel ticari bankalar, kalkınma bankaları bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Banka, 1980'de "Yapısal Uyum Kredisi" (Structural Adjustment Credit) programının uygulamaya konmuştur. Bu programa göre kredi kullanan ülkelerle orta ve uzun vadeli bir perspektif içinde ekonomik kalkınma ve dış dengenin gerçekleştirilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

Bu arada Dünya Bankasınınca tarım ve tarıma dayalı endüstrilerin geliştirilmesi uygulamalarına da kredi verilmektedir.

9.3.5.5. Kredi Kullanımına Aracılık Eden Bankalar

Dünya Bankası'nın Türkiye'deki bir finansal aracılık projesi olan KOBİ'ler için Finansmana Erişim Projesi, kuruluş tarafından uygulanmaktadır: Halkbank ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB). Bu iki kuruluşun her biri, İcra Direktörleri Kurulu tarafından Haziran 2007'de onaylanan 100'er

milyon € eşdeğerindeki ilk kredi ile de desteklenmiştir. Halkbank ilk kredi tutarını kullandırdıktan sonra, 200 milyon \$ eşdeğerindeki ilave bir kredi Kurul tarafından Aralık 2008’de onaylanmıştır.

Dünya Bankası, KOBİ’ler için Finansmana Erişim Projesi kapsamında Halkbank’ın Hazine garantisi ile kullanılabileceği 250 milyon USD tutarındaki krediyi de Aralık 2009’da onaylamıştır.

9.3.5.6. Dünya Bankası Kredilerinin Değerlendirilmesi

Uluslararası ölçekte kullanılan tüm kredileri, ticari açıdan ve kullanıcı ülkenin ekonomik-siyasi yapısı ile egemenlik haklarına etkisi açısından iki ayrı bakış açısıyla değerlendirmek, kredinin etkilerini objektif olarak görebilmek açısından uygun olacaktır.

Dünya Bankası kredileri, taşıdıkları insani amaçlar ve kalkınmaya verdikleri destek söylemleriyle, kullanılmalarına hemen hemen hiç kimsenin karşı çıkmayacağı kredilerdir.

Ayrıca, diğer etkileri göz ardı edildiğinde ve sadece ticari mantıkla değerlendirildiğinde Dünya Bankası kredileri, uzun vadeleri ve düşük faizleri nedeniyle avantajlı kredilerdir. Yine sadece krediyi kullanan işletmeler dikkate alındığında, maliyet açısından cazip kredilerdir ve bu krediler kullanıcıya rekabet imkanı sağlamaktadırlar.

Ancak dış kaynaklı krediler, sonuçları açısından sadece ticari anlamda kar-zarar mantığıyla değerlendirilebilecek kadar basit sonuçlar doğuran krediler değildir. Özellikle uyum kredileri kapsamında kullanılan krediler, neredeyse kullanıcı ülkelerin egemenlik haklarına müdahale araçları olarak kullanılmaktadırlar. Bu krediler örneğin; tarımsal anlamda ülkelerin hangi ürünleri ne kadar miktarla üretmeleri gerektiğinden, çalışanlarını kaç yaşında emekli etmeleri gereğine, kooperatiflerin gerekli olup olmadığına ya da özelleştirmelerin yapılıp yapılmamasına kadar, birçok konuda kendi doğrularını dayatan ve adeta ülkelerin iç dengelerini sarsan düzenlemelerin yapılması şartı karşılığında kullanılan kredilerdir.

Tüm bu etkileri dikkate alındığında, siyasi iradenin Dünya Bankası kredilerinin kullanılmasında son derece dikkatli davranması, ülkenin iç dinamiklerini sarsacak kredi şartlarına evet dememesi, sağduyulu yöneticilerden beklenen bir davranış olacaktır.

Dünya Bankası kredileri, dayattığı şartlarla genel bir bakış açısıyla ülke ekonomisinin, daha özelinde ise tarım kesiminin düzenlenmesiyle ilgili politikalarda söz sahibi olan ve neredeyse kendi politikalarımızı kendi irademizle yönetmemizi engelleyen şartlar dayatmaktadır. Dünya Bankası kredileri, ticari bakış açısının ötesinde, doğuracağı stratejik sonuçlar açısından son derece dikkatli değerlendirilmesi gereken kredilerdir. Bu konudaki sorumluluk ta, pek tabii ki, ülke yönetimini elinde tutan siyasilere olacaktır.

Ülke tarımına fayda yerine zarar getirecek bir çok düzenlemenin arkasında, Dünya Bankası kredilerinin şartlarının olduğu görülecektir. Hükümetlerin, Dünya Bankası ve benzeri kuruluşlardan aldığı ve yapısal düzenlemeler konusunda şartlar dayatan kredilerde, ulusal çıkarlara dayalı ve bağımsız politikalar üretmesini beklemek, herkesin ortak sorumluluğu olmalıdır.

9.3.5.7. Türkiye’de Kullanılan Dünya Bankası Kredi Örnekleri

9.3.5.7.1. TSKB Dünya Bankası KOBİ Kredisi

Kredinin özellikleri;²⁷

1. Krediden Faydalanabilecek Firma Ölçeği:

Türkiye genelinde KOBİ niteliğini taşıyan firmalar.

2. Finansman Şekli:

Bir KOBİ’ye kullanılabilecek azami kredi ve/veya finansal kiralama tutarı 2,5 milyon Euro eşdeğeridir.

3. Kredinin Vadesi:

Vade yapısı projenin verimliliğine göre belirlenecektir.

4. Kredinin Kullanım Esasları:

Türkiye genelinde küçük ve orta ölçekli firmaların (KOBİ) sabit sermaye yatırımlarının ve işletme sermayesi ihtiyaçlarının finansmanı amaçlanmaktadır.

9.3.5.7.2. Dünya Bankası KOBİ Kredisi

Dünya Bankasının resmi sitesinde, 15.12.2009 tarihinde yayınlanan bildiriye KOBİ'ler için Finansman Erişim Projesi kapsamında, Türkiye'ye yönelik 250 milyon USD'lık KOBİ kredisinin onaylandığı belirtilmiştir. Aşağıda belirtilen bilgiler bu krediyle ilgili özeti içermektedir.²⁸

1.Projeye Aracılık Edecek Banka:

Kredi Hükümet garantisi kapsamında Türkiye Halk Bankası A.Ş'ye (Halkbank) verilecektir.

2. Krediden Faydalanabilecek Firma Ölçeği:

Küçük ve orta büyüklükteki İşletmeler(KOBİ)

3. Finansman Şekli:

Kredi, toplam 250 milyon \$ eşdeğerindeki (100 milyon ABD\$ ve 101.1 milyon €) taahhüde bağlı esnek bir kredidir.

4. Kredinin Vadesi:

Kredi 5 yıllık bir geri ödemesiz dönemde dahil olmak üzere 14 yıllık bir nihai vadeye sahiptir.

5. Kredi Faizi:

Kredinin faiz oranı 6 aylık Libor artı sabit marjdir.

6. Kredinin Kullanım Esasları:

Kredi, Türkiye'deki küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin orta ve uzun vadeli işletme sermayesi ve yatırım finansmanı ihtiyaçlarını destekleyecektir.

9.3.5.7.3. Halkbank Dünya Bankası KOBİ Kredisi

Kredi özellikleri ve şartları aşağıda sıralanmıştır.²⁹

1. Krediden Faydalanabilecek Firma Ölçeği:

Krediyi, özel sektörde faaliyet gösteren ve;

- Dünya Bankasının yasaklı sektör listesinde yer almayan

- Döviz kredisini ödeyebilecek performansa sahip olduğu tespit edilen, (imalatçı, ihracat yapan imalatçı ve döviz kazancı olan veya olabilecek),
- Yapacağı yatırım ekonomik – mali ve teknik yönden uygulanabilir bulunan,
- Yatırım harcamalarının finansmanında asgari %25 öz kaynak katkısı sağlayan firmalar harcama belgesi karşılığında kullanabilecektir.

Kredi programı kapsamında, yıllık net satış tutarı 20.000.000 USD' ye (20 milyon dahil) eşdeğer TL' yi aşmayan ve çalıştırdığı işçi sayısı 250'den fazla olmayan (250 dahil) işletmeler KOBİ olarak kabul edilecek ve kredilendirilebilecektir.

2. Finansman Şekli:

Kredinin alt limiti 250.000 EURO, üst limiti 2.500.000 Euro'dur. Belirlenen üst limit içerisinde kalmak kaydıyla firmalar yeniden kredi talebinde bulunabilecektir. Firmaların yeni veya tevsi proje yatırım tutarlarının (işletme sermayesi ihtiyacı dahil) asgari %25'inin öz kaynaklar ile finanse edilmesi gerekmektedir. Tek başına işletme kredisi kullanılması durumunda ise özkaynak katkı payı aranmaz.

3. KOBİ Kredisi'nin Kullanılacağı Sektörler ve Kredinin Kapsamı:

Kredi ile; Tarıma dayalı sanayi, İmalat sanayi, turizm, eğitim, sağlık, çevre koruma, yenilenebilir enerji(hidroelektrik, jeotermal, rüzgar, güneş, bio enerji vb.), bilgi ve iletişim teknolojileri ile bu sektörlerde doğrudan hizmet veren sektörlerde faaliyet gösteren firmalar finanse edilecektir.

4. Krediden yararlanamayacak firmalar:

Dünya Bankasının yasaklı sektör listesinde yer alan firmalar, krediden yararlanamayacaktır.

5. Kredinin Geri Ödemeleri:

Taksit ve faiz ödeme devreleri 15 Mart - 15 Eylül olarak belirlenmiştir.

6. Kredi Faizi:

Kredinin faizi 6 aylık EURO LIBOR + Dünya Bankası Spreadi (% 0,11) + banka faiz marjıdır.

7. Bankaca Uygulanacak Komisyon:

Kredi tutarı üzerinden kredi kullandırımı aşamasında bir defaya mahsus % 0,1 (binde bir) oranında Hazine Garanti Ücreti alınır.

8. Kredinin Kullandırım Esasları:

Kredi, KOBİ'lerin yatırım ve/veya işletme sermayesi ihtiyacının finansmanı amacıyla, ihracat taahhüdüne bağlı olmaksızın, harcama belgesi karşılığı kullanılacaktır.

Projenin gerçekleştirilmesi için gerekli olan; Arsa hariç (arsa harcamaları Özkaynak katkısı olarak değerlendirilebilecektir) her türlü sabit kıymet (bina, makine teçhizat, tesis, demirbaş, araçlar vb.) ve proje maliyeti ile doğrudan ilişkili diğer harcamalar, hammadde, işletme malzemesi ve hizmet teminine yönelik harcamalar krediden karşılanabilecektir.

9.3.6. İslam Kalkınma Bankası Kredileri

9.3.6.1. Banka Hakkında Genel Bilgi

İslam kalkınma Bankası (Islamic Development Bank-IDP), üye ülkelerde ekonomik ve sosyal kalkınmanın İslâm hukûku çerçevesinde desteklenmesi için kurulmuş olan bir bankadır. İslam Konferansı Örgütünün alt kuruluşu olarak faaliyet göstermektedir. İslam Konferansı Örgütü üyesi ülkeler arasında ticaretin arttırılması bankanın stratejik amaçları arasında ve bunun için finansman imkanları sağlamaktadır. İslâm Konferansı Teşkilâtının 1973 senesinde aldığı bir kararla kurulan banka, çalışmalarına Ekim 1975te başlamıştır. Merkezi Suudi Arabistanın Cidde şehrinde dir. Kurucu üye ülkeler; Suudi Arabistan, Kuveyt, Libya, Türkiye, BAE, İran, Mısır'dır.

İslam Kalkınma Bankasına İslâm Konferansı Teşkilâtına bağlı olan ülkeler üye olabilir.

İslam Kalkınma Bankasının idârî teşkilâtında iki meclis bulunur:

- 1- Guvernörler Meclisi: Üye olan her devlet kendini temsil eden bir guvernör ve gerektiğinde onun yerine vekil olacak olan bir vazifeli tâyin eder. Bu vazifelilerin görev müddeti tâyin eden devletin isteğine bağlıdır. Bu meclis normal şartlarda senede bir defa toplanır.
- 2- Yetkili Müdürler Meclisi: Bu meclis on üyeden meydana gelir. Meclisin üyeleri üç yıllık bir müddet için seçilirler.

Guvernörler Meclisi beş yıllık müddetle görev yapacak olan bir başkan seçer. Bu başkan İslâm Kalkınma Bankasının kanûnî temsilcisi ve idârî teşkilâtının da en üst idârecisidir.

Ticaret kredilerini için 2005 yılından beri banka şemsiyesi altında faaliyet gösteren Uluslararası İslam Ticaret Finans Kuruluşu (International Islamic Trade Finance Corporation) faaliyet göstermektedir.

İslam Kalkınma Bankası (İKB) bünyesinde yürütülmekte olan İhracat Finansmanı Programı da **(EXPORT FINANCING SCHEME-EFS)** önemli bir işlev üstlenen kredi kuruluşudur.

İslam Ülkeleri Ticari ve Ekonomik İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK)'nın 1984 yılı Kasım ayında yapılan 1.Toplantısında kurulması kararlaştırılmış olan EFS, 1987 yılı Eylül ayından itibaren İKB bünyesinde faaliyete geçmiş bulunmaktadır.

Kuruluş amacı, EFS'ye katkıda bulunan ülkeler arasındaki karşılıklı ticaretin geliştirilmesi ve üye ülke ihracatlarının artırılmasıdır.

9.3.6.2. İslam Kalkınma Bankası Kredilerinin Kullanıldığı Yerler

İslâm Kalkınma Bankası, ekonomik ve sosyal altyapı projelerine, kamu ve özel sektör kuruluşlarına kredi açmaktadır. Amacı, üye ülkelerin dış ticâretlerinin desteklemesidir. Bankanın, üye olmayan ülkelerdeki Müslüman cemaatlere yardım amacıyla kurulmuş özel fonları da vardır.

9.3.6.3. İslam Kalkınma Bankası Kredilerinden Kimler Yararlanabilir?

İslam Kalkınma Bankası kredilerden, temel prensip olarak Bankaya üye ülkeler yararlanabilir. İslam Kalkınma Bankasına da, İslâm Konferansı Teşkilâtına bağlı olan ülkeler üye olabilir.

İslam Kalkınma Bankası Kredileri, her ne kadar ismi ve yapısı itibariyle ülke insanına daha yakın gibi gözükse de, sonuç itibariyle dış kaynaklı kredilerdendir. Böyle uluslar arası kuruluşların politikalarını yönlendirmek için, yönetimlerinde etkili konumlarda bulunmak ve uluslar arası politikayı etkileyebilecek bir siyasi ve ekonomik güce sahip olmak gerekmektedir. Türkiye'nin böylesi güçlü bir etkiye sahip olduğunu söylemek ise zordur.

Netice itibariyle Banka, üye ülkelerde ekonomik ve sosyal kalkınmanın İslâm hukûku çerçevesinde desteklenmesi için kurulmuş olan bir bankadır. Bu hedef, siyasi bir hedeftir. Banka

kaynağından sanayi ya da tarım sektörü kredileri kullanılırken, Bankanın bahsedilen ve son derece kritik olan bu politik amacının da göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

9.3.6.4. Türkiye'nin Kullandığı İslam Kalkınma Bankası Kredi Örnekleri

9.3.6.4.1. İslam Kalkınma Bankası - İhracat Finansmanı Programı(Export Financing Scheme-EFS) Kaynaklı Türkiye Kalkınma Bankası Kredisi

Türkiye Kalkınma Bankası ve İslam Kalkınma Bankası arasında 03 Haziran 2009 tarihinde 40 milyon dolarlık kredi anlaşması imzalanmıştır. Kredi, 31 Mayıs-03 Haziran 2009 tarihleri arasında Türkmenistan'ın başkenti Aşkabat'ta yapılan İslam Kalkınma Bankası 34. Yıllık Toplantısı sırasında imzalanmıştır. Aşağıda bu kredinin detaylarıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir.³⁰

1.Projeye Aracılık Edecek Banka:

Krediyeye Türkiye Kalkınma Bankası aracılık edecektir.

2. Krediden Faydalanabilecek Firma Ölçeği:

Küçük ve orta büyüklükteki İşletmeler(KOBİ)

3. Finansman Şekli:

İKB kredisinin firma bazında asgari kullandırım tutarı 500.000, maksimum kullandırım tutarı ise 10.000.000 ABD Doları olacaktır.

Makine teçhizat bedelinin %100'ü kredilendirilebilmektedir.

4. KOBİ Kredisi'nin Kullandırılacağı Sektörler ve Kredinin Kapsamı:

Kredi,Yatırım teşvik belgesine sahip yatırımcıların belge kapsamında yurtdışından ve yurtiçinden temin edecekleri makine teçhizat alımları ve sabit kıymet harcamalarının finansmanı amacıyla kullanılacaktır.

5. Kredinin Vadesi:

Kredinin vadesi proje bazında en fazla 3 yıl ödemesiz dönem dâhil toplam 10 yıldır.

6. Kredinin Geri Ödemeleri:

Kredi, ilk taksiti ödemesiz dönemin bitiminden 6 ay sonra başlamak üzere, altışar aylık eşit taksitler halinde geri ödenecektir.

7. Kredi Vade Farkı ve Komisyon :

Krediye uygulanacak vade farkı (mark-up), her bir projenin onay tarihinde geçerli 6 aylık ABD Doları Libor oranına eşdeğer SWAP oranı esas alınmak ve Kalkınma Bankası'nca belirlenen spread ve/veya komisyon oranı ilave edilmek suretiyle belirlenecektir. Proje bazında belirlenen oran, vade boyunca sabit olarak uygulanacaktır.

8. Kredinin Kullanım Esasları:

Kredi anlaşmasının imzalanmasından itibaren toplam 3 yılda kredinin tamamı kullanılacaktır. Krediden Yatırım Teşvik Belgesinde yatırımın finansmanı bölümünde kendilerine bir dış kredi öngörüsü yapılan yatırımcılar yararlanabilir.

9.3.6.4.2. İslam Kalkınma Bankası Kaynaklı Türk Eximbank İhracatın Finansmanı (Aracılık) Kredisi

İslam Kalkınma Bankası (İKB) ile Türk Eximbank arasında 1988 yılında imzalanmış olan anlaşma uyarınca, İKB bünyesindeki finansman programlarından İhracat Finansmanı Programı'na Türk Eximbank aracılık etmektedir. Aşağıda bu kredinin detaylarıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir.³¹

1. Programa Aracılık Edecek Banka:

Türk Eximbank

2. Krediden Faydalanabilecek Firmalar:

İhracatın Finansmanı Programı, ithalatçıya vadeli ödeme imkanı tanıyan bir alıcı kredisi niteliğinde olup, İKB tarafından yapılan son düzenlemelerle İslam Konferansı Teşkilatı (İKT) üyesi ülkelere gerçekleştirilecek ihracatların yanısıra İslam ülkesi olmayan diğer ülkelere yapılacak ihracatların da program kapsamında finansmanı mümkün hale getirilmiştir.

Krediden yararlanmak için, satışı kredilendirilecek malın, en az %30 oranında İKT üyesi ülkelere sağlanan girdi içermesi gerekmektedir. Söz konusu İKT üyesi ülke girdi oranının hesabında herhangi bir İKT üyesi ülkeden temin edilen girdi de dikkate alınır.

3. Finansman Şekli:

İhracat tutarının % 100'üdür.

4. Kredinin Kullandırılacağı Sektörler ve Kredinin Kapsamı:

Krediden, Tarım ürünleri, tüketim malları, hammadde ve ara malları, yatırım malları ihracatı yapan firmalar faydalanabilecektir.

5. Krediden yararlanamayacak firmalar:

İKT tarafından belirlenen bazı boykot ülkeleri kredi kapsamı dışındadır.

6. Kredinin Kullandırılacağı Para Birimi:

ABD Doları'dır.

7. Kredinin Vadesi:

Kredinin vadesi;

- Tarım ürünleri için azami 6 ay,

- Tüketim malları için azami 24 ay,
- Hammadde ve ara malları için azami 36 ay,
- Yatırım malları için azami 60 aydır. Ancak, istisnai olarak bazı yatırım malları ihracatına ilişkin işlemlerde 120 aya kadar vade tanınabilmektedir.

8. Kredinin Geri Ödemeleri:

24 aya kadar vadeli işlemlerde azami 6 ay, 24 ayı aşan işlemlerde ise azami 12 ay geri ödemesiz dönemler bulunmaktadır. Kredi ödemeleri, bu dönemlerin sonunda başlayacaktır.

9. Kar Marjı:

İthalatçının ödeyeceği yıllık mark-up oranları, 12 aylık LIBOR+Risk Primi olarak uygulanacaktır. “Risk Primi” ithalatçı ülke ve alıcının değerlendirilmesi sonucu işlem bazında belirlenecektir. Vadesinde ve/veya vadesinden önce yapılan geri ödemelerde “Risk Primi” üzerinden % 30 indirim uygulanabilecektir.

10. Kredinin Kullanım Esasları:

Eximbank’ın aracılık etmekte olduğu işlemlerde İslam Konferansı Teşkilatı üyesi ülkelerde mukim ithalatçıların riski İKB tarafından üstlenilmekte olup, kredi onay yetkisi İKB’na aittir. Programdan yararlanmak isteyen Türk ihracatçılarının Türk Eximbank’a başvuruda bulunmaları gerekmekte olup, Bankaca yapılan inceleme sonucunda olumlu bulunan başvurular, İKB’na gönderilmektedir. Mal bedeli, akreditif tahtında gerçekleştirilen sevkiyatı müteakip, İKB tarafından ihracatçıya ödenmektedir.

Türk Eximbank anılan program kapsamında yürütmekte olduğu aracılık faaliyetlerinin yanısıra, İKB’ndan temin etmiş olduğu limit çerçevesinde; ithalatçı riskini doğrudan üstlenmek suretiyle de İslam Konferansı Teşkilatı (İKT) üyesi ülkelere gerçekleştirilecek ihracatların yanısıra İslam ülkesi olmayan diğer ülkelere yönelik ihracata da finansman desteği sağlamaktadır. Söz konusu program kapsamında, ihracat bedelinin ödenmesine ilişkin fon ihtiyacı İKB tarafından sağlanmaktadır.

İslam Kalkınma Bankası İhracat Finansmanı Programı (Export Financing Schem-EFS) EFS’den yararlanmak isteyen kuruluşların başvurularını doğrudan Türk Eximbank’a iletmeleri gerekmektedir.

İhracatçı kuruluş, işlemin ticari esasları üzerinde ithalatçı ile anlaşmaya vararak, ithalatçıya işlemin EFS'den finanse edilebileceğini satış şartlarıyla birlikte teklif eder ve ithalatçının bu teklifi kabul ettiğini sözleşme ya da niyet mektubu ile belgeler. Aynı zamanda Türk Eximbank'dan temin edilecek başvuru formunu (EK-3) ve eklerini 2 nüsha halinde hazırlayarak ithalatçı adına EFS'den finansman talebini doğrudan Türk Eximbank'a iletir.

Türk Eximbank finansman taleplerini, EFS'nin yöntemlerine göre belirlenen esaslara uygunluğu açısından değerlendirir. Uygun bulunan talepler, değerlendirmeye ilişkin sonuç raporu ve tavsiyeleri ile birlikte karar için İKB'na gönderilir. 3 Milyon İslam Dinarı'na (yaklaşık 3.7 Milyon ABD Doları) kadar olan işlemler İKB Başkanı'nın onay yetkisi dahilindedir. Bu tutarı aşan işlemler için İKB Yönetim Kurulu Kararı gerekmektedir. İKB'nın kararı en kısa zamanda Türk Eximbank aracılığıyla ihracatçı ve ithalatçıya bildirilir. İhracatçı ve ithalatçı firmalar sağlanacak finansmanın tutar ve şartlarını kabul ettiklerini yine Türk Eximbank aracılığı ile İKB'na bildirirler. Bu işlemlere ilişkin olarak başvuru formları ve ekleri İngilizce düzenlenir.

İthalatçının krediyi kabul ettiğini belirttiği tarihten itibaren en geç 6 ay içinde kredinin kullanılmaya başlanması gerekmektedir. Zorunlu hallerde, İKB Yönetimi, süreyi 6 ay daha uzatabilir.

9.3.6.4.3. İslam Kalkınma Bankası - İhracat Finansmanı Programı

İslam Kalkınma Bankası (İKB) bünyesinde yürütülmekte olan bu program ithalatçıya vadeli ödeme imkanı tanıyan bir alıcı kredisi niteliğindedir. Program kapsamına İslam Konferansı Teşkilatı (İKT) üyesi ülkelerin yanısıra, yapılan son düzenlemelerle tüm ülkeler* dahil edilmiş bulunmaktadır. Bu kısımda, İKB tarafından Türk Eximbank'a EFS kapsamında tanınan limit (EFS-LINE) dahilinde Türk Eximbank'ın onaylayarak risk üstlendiği işlemler yürütülür. Buna göre;³²

1. Programa Aracılık Edecek Banka:

Türk Eximbank

2. Krediden Faydalanabilecek Firmalar:

Yerli girdi oranı ihraç değerinin en az % 50'si olan malları ihraç eden ihracatçılar bu krediden yararlandırılır.

3. Finansman Şekli:

İhracat tutarının azami % 85'idir.

4. Kredinin Kullandırılacağı Sektörler ve Kredinin Kapsamı:

Kredi, Tarım ürünleri, tüketim malları, hammadde ve ara malları ile yatırım malları ihracatı yapan firmalara kullandırılacaktır.

5. Krediden yararlanamayacak firmalar:

İKT tarafından belirlenen bazı boykot ülkeleri kredi kapsamı dışındadır.

6. Kredinin Kullandırılacağı Para Birimi:

İKB'nca Türk Eximbank'a tanınan limitin döviz cinsi esas alınır.

7. Kredinin Vadesi:

Mal grupları bazında aşağıda yer alan azami vadeleri aşmayacak şekilde işlem bazında Türk Eximbank tarafından belirlenmektedir. Vadeler;

- Tarım ürünleri için azami 6 ay ,
- Tüketim malları için azami 24 ay,
- Hammadde ve ara malları için azami 36 ay,
- Yatırım malları için azami 60 aydır.

8. Kredinin Geri Ödemeleri:

İşlem bazında belirlenecektir.

9. Kar Marjı:

İthalatçının ödeyeceği yıllık mark-up oranları, 12 aylık LIBOR+Risk Primi olarak uygulanacak olup, “Risk Primi” işlem bazında belirlenecektir.

10.Komisyon:

Türk Eximbank tarafından değerlendirilerek uygun bulunan işlemlerde ihracatçı firmadan rambursman komisyonu tahsil edilmekte olup, ihracatçının ödeyeceği rambursman komisyonu, işlem bazında Eximbank’ça belirlenerek kredi koşullarıyla birlikte firmaya bildirilecektir.

11. Kredinin Kullanım Esasları:

Türk ihracatçıları; Türk Eximbank aracılığı ile özellikle İKT üyesi ülkeler (EK-2) olacak şekilde İKT tarafından ilan edilen boykot kapsamındaki ülkeler hariç olmak üzere tüm ülkelere yapacakları ihracatlarında bu ülkelerde mukim ithalatçılarımlarını ülkenin ve alıcının işlem bazında Türk Eximbank tarafından değerlendirilerek uygun bulunması halinde sözkonusu finansman olanağından yararlanabileceklerdir.

EFS-Line'dan finanse edilebilecek ihraç malları listesi EK-3'de verilmiştir. İhraç edilecek maldaki yerli girdi payının malın ihraç değerinin en az % 50'si olması gerekmektedir. İhracatçı firmalar sözkonusu paya ilişkin Yerel Muhteva Belirleme Formu'nu (Ek-4) bağlı oldukları Sanayi ve/veya Ticaret Odası'ndan onaylatarak başvuru aşamasında Bankamıza belgelemek durumundadır.

İKB tarafından onaylanmayan, ülke ithalat limitleri dolu olduğu için onay verilemeyen ya da ithalatçı ülkenin, İKT tarafından ilan edilen boykot kapsamındaki ülkeler hariç, OECD üyesi ve/veya İslam ülkesi olmadığı ihracat işlemleri, Türk Eximbank ile İKB arasında imzalanan “EFS-LINE Kapsamındaki İhracat Finansman Kredisi” Anlaşması çerçevesinde kredilendirilebilecektir. Türk Eximbank’ın ithalatçı ülke riskini üstlendiği bu durumlarda, Türk Eximbank tarafından belirlenen kriterler çerçevesinde değerlendirme yapılacaktır. Ayrıca, bu işlemin finansmanının teminine yönelik olarak İKB’nin onayı alınacaktır.

9.3.7. Diğer Kredi İmkanları

Yukarıda belirtilen belli başlı kredi kuruluşlarının yanında, dış kredi kullanım imkanı sağlayan ve isimleri daha nadir duyulan kreditorler de mevcuttur. Bunlar;

- 1-Türkiye'deki bankaların, yurtdışı şubelerinden sağlanan krediler,
- 2-OverseasPrivate Investment Corporation(OPIC) kredileridir.

Kambiyo mevzuatı açısından, Türkiye'de yerleşik kişilerin Türkiye'deki bankaların yurt dışındaki şubelerinden (Off-Shore şubeler dahil, serbest bölgelerdeki şubeler hariç) temin ettikleri krediler yurt dışından sağlanan kredi olarak kabul edilecektir.

Bu nedenle, diğer dış kaynaklı kredilere benzemese de, Ülkemizde yerleşik bankaların yurtdışı şubelerinden kullandıkları kredileri de, teknik anlamda dış kaynaklı kredi olarak kabul edilecektir.

9.3.7.1. Vakıfbank International AG Viyana Yatırım Kredisi

Vakıfbank'ın iştiraki olan ve Viyana/Avusturya'da faaliyet gösteren VakıfBank International AG kaynaklarından da yatırım kredisi kullanımı mümkündür. Kredinin detayları aşağıda belirtilmiştir.³³

1. Finansman Şekli:

Kredi talebi minimum 250.000 EURO, maksimum 5.000.000 EURO olabilecektir.

2. Kredinin Vadesi:

1,5 yıla kadar anapara ödemesiz dönem olmak üzere azami 7 yıl vadeli.

³³www.vakifbank.com.tr :2011 (Ticari Bankacılık Bölümü)

3. Kredinin Geri Ödemeleri:

Yatırımcının talebine göre 3 ayda veya 6 ayda bir faiz ve anapara ödemesi yapılmaktadır.

4. Kredi Faizi:

% EURIBOR + marj yıllık faiz oranı uygulanmaktadır. Marj piyasa şartlarına göre belirlenmektedir.

5.Komisyon:

VakıfBank International AG'ye hitaben düzenlenen Teminat Mektubu için yıllık bazda komisyon alınmaktadır.

6. Kredinin Kullandırım Esasları:

Kredinin kullanılabilmesi için kredinin teminatı olarak Vakıflar Bankası T.A.O. tarafından, VakıfBank International AG Viyana'ya hitaben Teminat Mektubu düzenlenecektir.

Söz konusu kredilerde kredi veren yani kreditörün kullandığı krediler, hukuki manada yabancı kaynaklı kredi olarak kabul edilse bile, yönetimde Vakıfbankın söz sahibi olması, kredilere biraz daha milli nitelik kazandırmaktadır. Bu nedenle, krediler iç kaynaklı kredi mantığıyla değerlendirilebilir. Tarım Kesimi kredi kullanıcılarının da, sözkonusu kaynağa yönlendirilmesi, diğer kredilere göre, ulusal kaynakların kullanımı adına daha faydalı olacaktır.

9.3.7.2. Vakıfbank New York Yatırım Kredisi

Vakıfbank'ın New York Şubesi kaynaklarından da yatırım kredisi kullanımı mümkündür. Kredinin detayları aşağıda belirtilmiştir.³⁴

³⁴www.vakifbank.com.tr :2011 (Ticari Bankacılık Bölümü)

1. Finansman Şekli:

Kredi talebi minimum 250.000.-USD olacaktır

2. Kredinin Vadesi:

1,5 yıla kadar anapara ödemesiz dönem olmak üzere azami 6 yıl vadelidir.

3. Kredinin Geri Ödemeleri:

Yatırımcının talebine göre 3 ayda veya 6 ayda bir faiz ve anapara ödemesi yapılmaktadır.

4. Kredi Faizi:

%LIBOR+marj yıllık faiz oranı uygulanmaktadır. Marj piyasa şartlarına göre belirlenmektedir.

Vakıfbank'ın ve diğer yurtiçi bankaların yurtdışı kuruluşlarından, yurtiçine kullanılacak kredilerde uygulamanın temel noktası, yurtiçindeki bankanın, yurtdışı iştirakine hitaben, kredi kullanan lehine teminat mektubu düzenlenmesi şeklinde olmaktadır.

Bir önceki başlıkta yaptığımız değerlendirmeler bu kredi için de kabul edilebilecek sonuçlardır. Bu krediler de, hukuki manada yabancı kaynaklı kredi olarak kabul edilse bile, yönetimde Vakıfbankın söz sahibi olması, kredilere biraz daha milli nitelik kazandırmaktadır. Tarım kesimi kredi kullanıcılarının da, sözkonusu kaynağa yönlendirilmesi, diğer kredilere göre daha faydalı olacaktır.

9.3.7.3. Overseas Private Investment Corporation(OPIC) Kredileri

OPIC, ABD hükümetinin bir ajansı olarak 1971 yılında kurulmuştur. Ajansın amacı, ABD'li özel şirketlerin yurtdışındaki yatırımlarını desteklemektir.

Kuruluş, Türkiye'de yatırım yapmak isteyen ABD'li firmaların veya ABD pasaportu olan Türk firmalarının yatırımlarına tam destek vermek için kredi desteği sağlamaktadır. Ayrıca kuruluş, bir Türk firmasının ABD firmasıyla Türkiye'de ortak yatırım yapması durumunda da (ABD firmasının ortaklık payı çok düşük olsa bile) yatırıma destek sağlamaktadır. Kuruluş, yatırım yapacak Amerikan ya da Türk-Amerikan ortaklığındaki firmalara kredi ya da risk sigortası imkanları sağlayabilmektedir.

ABD'ye bağlı resmi bir ajans olan OPIC, Amerikalı girişimcilere yatırım yapmak istedikleri ülkelerde politik güvence vermekte, gerektiğinde finansman sağlamaktadır. OPIC, verdiği garanti ile yatırımcının, politik risklerden doğacak zararlarını da karşılamayı taahhüt etmektedir. OPIC'ten esas olarak sadece ABD'li yatırımcılar ya da Amerikan ortaklı firmalar hizmet alabilmektedirler. Ajansın sunduğu risk taahhüdü, ticari faaliyetten doğabilecek riskleri içermemekte, terör, devrim, siyasi karışıklık, rejim değişimi gibi riskleri, garanti kapsamına almaktadır.

Türkiye ofisi Ankara'da bulunan OPIC, kredilerini Türkiyede bulunan bankalar aracılığıyla kullanılmaktadır.

17.12.2009 tarihinde Garanti Bankası yaptığı Özel Durum Açıklaması³⁵ ile, Banka ile Overseas Private Investment Corporation (OPIC) arasında küçük ve orta ölçekli işletmelere kullanılmak üzere temin edilen 10 yıl vadeli US\$ 100 milyon tutarında bir kaynak için kredi anlaşması imzalandığını bildirilmiştir.

OPIC, aslında bir ülkenin yatırımcısına nasıl destek vermesi gerektiğinin güzel örneklerinden biridir. Amerikan devletinin bir organizasyonu olan OPIC, hem kendi yatırımcısını teşvik etmekte, ona çeşitli alanlarda risk güvencesi vermekte ve kredi sağlamakta, hem de bir Amerikan firmasıyla ortaklık kuran diğer ülke işletmelerinin de bir Amerikan firmasıyla ortaklık kurmalarının bir ayrıcalık olduğunu düşüncesini bilinçaltına yerleştirmektedir. OPIC'in amacı da, kendi sermayesinin ülkemizde ve diğer ülkelerde kök salmasını sağlamaktır. Bu nedenle, diğer dış kaynaklı kredilerle ilgili çekinceler, sözkonusu OPIC kredileri için de geçerliliğini korumaktadır.

Benzeri kuruluşların Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından da hayata geçirilmesi, milli sermaye sahibi işletmelere ve ülkemize, uluslar arası piyasalarda olumlu katkılar sağlayacaktır. Tarım sektöründe faaliyet gösteren firmaların, böylesi bir devlet desteğine, en az diğer sektör işletmeleri kadar ihtiyaç duyduğu da ortadadır.

10. SONUÇ VE ÖNERİLER

İşletmeler, özkaynaklarının yetersiz kaldığı durumlarda, sermaye açıklarını işletme dışı kaynaklardan borçlanma yoluyla karşılarlar. Borçlanmaların kaynaklarından biri de, kredilerdir. Kredi ile sağlanan borçlanma, çok çeşitli kriterlere göre sınıflandırılabilir. Bunlardan biri de, bulunan fonun ülke içi ya da ülke dışı kaynaklardan sağlanmasına dayanılarak yapılan

Ülke kaynaklı ve

Dış kaynaklı kredi sınıflandırmasıdır.

Ülke dışı krediler ya da bir başka tanımla yabancı kaynaklı krediler , ya uluslararası ve ülkeler üstü kuruluşlardan bir program dahilinde (Dünya bankası, Avrupa Birliği vb.) ya da özel sektör kuruluşlarından temin edilen kredilerdir.

Tasarrufun yeterli düzeyde bulunmadığı ve dolayısıyla sermaye birikiminin sağlanamadığı az gelişmiş ülkelerde ve bu arada Ülkemizde dış kaynaklı fonlara ihtiyaç duyulur. Bu durum, az gelişmiş ülkelerin aynı zamanda kırılgan ve riskli noktalarından birini de oluşturur. Çünkü gelen fonlar, bazen ticari kaygılarla ve çok kere de görünürdeki amaçlarının dışında ülkelerin ekonomik, politik ve sosyal dengelerine müdahale amaçlı olarak da kullanılan fonlardır.

Bir ülke ekonomisine yabancı sermaye dolaysız ya da dolaylı olmak üzere iki şekilde girebilir.

Dolaysız yabancı sermaye, fiziksel yatırım yapan sermaye girişidir ve uzun sürelidir. Dolaylı yabancı sermaye ise, mali piyasaları kullanarak, mali araçlarla ülkeye giren kısa süreli fonları ifade eder.

Ticari işletmelerin kuruluş amaçlarından biri de kar etmektir. Dolayısıyla, ticari işletmeler, faaliyetlerini sürdürmek ve kar etmek için, kendi menfaatleri doğrultusunda gerektiğinde işletme dışı mali kaynaklara da başvurabilirler. Kar elde etmek için, ucuz ve uygun şartlar içeren dış kaynaklı fonlar, ticari işletmeler için cazip imkanlar sunarlarken, avantajlarıyla birlikte uzun vadede, kredi kullanan işletmelerin yerleşik bulunduğu ülkenin ekonomik ve siyasi yapılarında, kullandıran ülkelerin amaçları doğrultusunda ciddi eksen kaymaları da yaratabilirler.

Örneğin yabancı kaynaklı kredilerin en önemlilerinden olan ülke kredilerinin temel amacı, krediyi kullanan ülkenin kalkınmasından ziyade, kendi mallarının dış pazarlara girmesini kolaylaştırmak, kendi ürünleri için krediyi kullanan ülkede ekonomik ve teknolojik bağımlılık yaratmak ve tarım sektörü açısından da, diğer sektörlerde de olduğu gibi kredi kullanılan ülkelerin tarım politikalarını etkilemektir.

Yine ülke kredileri kapsamında, Amerika Birleşik Devletleri, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu, özellikle pamuk ve tahıl ithal eden ülkelerde, GSM kredilerini tanıtıcı toplantılar düzenlemektedir. ABD, GSM kredileri vasıtasıyla kendi ürettiği tarımsal ürünlerini pazarlamaktadır. Bu faaliyet, Ülkemizde oturmuş tarımsal piyasa dengelerinin bozulmasına neden olmaktadır. Ülkemize ucuz fiyatlarla ithalatı sağlanan bu ürünler, yurtiçinde sözkonusu ürünlerin üretimini yapan ve rekabete dayanamayan çiftçilerin uzun dönemde bu ürünleri üretmekten vazgeçmeleri sonucunu da doğurmaktadır. Kısa vadede ucuz olmaları nedeniyle avantajlı gibi gözükse de bu krediler, uzun vadede bazı tarımsal ürünlerin ülkedeki üretimlerinin azalmasına hatta yok olmasına ve dolayısıyla bu ürünlerde dışarıya bağımlı olmak gibi stratejik bir zaafiyeti de beraberinde getirmektedirler.

Amerikan kuruluşları, pamuğun yanında soya, mısır ve pirinç diğer tarımsal ürünleri için de etkin bir pazarlama faaliyeti yürütmektedirler. Bu kuruluşlar, ithalatçılara sağladıkları ülke kredileriyle sağlıksız GDO'lu ürünlerini Türkiye'ye sokmaktadırlar. Bu durum, tarım sektörüne yönelik bir tehdit olduğu kadar, bu ülkenin en önemli gücü olan insanımıza yönelik bir sağlık tehdidinin de göstergesi durumundadır. Yabancı kaynaklı krediler, ülkemizin ekonomik yapısına müdahale aracı olarak kullanılmalarının yanında, ülkeye sokmayı başardıkları sağlıksız kimi ürünlerle, ülkemiz insanının sağlığına da büyük zararlar vermektedirler.

Dış kaynaklı krediler vasıtasıyla(özellikle proje kredileri) uygulatılan politikalar, Ülkemizdeki sınai ve tarımsal üretimi engellemekte, ithalatı teşvik ederek dış ticaret açığımızın artmasına neden olmaktadır. Dış ticaret açığının artması, ülkenin sürekli olarak yabancı mali kaynaklara mahkum olma kısır döngüsünü de beraberinde getirmektedir.

Sözkonusu krediler, her alanda olduğu gibi tarım sektöründe de üretim temelli tarımsal politikaların çökmesine neden olmaktadır. Bu durum ise, son dönemlerde sıkça sözü edilen GDO'lu ürünlere ülkeyi mecbur bırakmaktadır. Ve kullanılan yabancı kaynaklı kredilerin en çarpıcı sonuçlarından biri de, diğer ürünlerde olduğu gibi tarım ürünlerinde de Türkiye'yi dışa bağımlılığa mahkum etmesidir.

Dış kaynaklı kredilerden olan ve uluslararası bir organizasyon niteliğini taşıyan Dünya Bankası, üzerinde ayrıca durulması gereken konulardan biridir. Zira Dünya Bankası'nın özellikle 1980 yılından itibaren verdiği yapısal uyarılama kredileri, son dönemde sıkça duyulan küreselleşme kavramının uygulama araçları olarak ortaya çıkmaktadır. Dünya Bankası'nın açtığı krediler temel anlamda ulusal iradeye müdahale niteliği taşımaktadır.

1985 yılında Dünya Bankası desteği ile hazırlanan “Özelleştirme Ana Planı” sonrasında 1986 yılında 3291 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkındaki Kanun çıkarılmış, ve her biri ülkenin özdeğeri olan ve aralarında birçok tarımsal KİT’in bulunduğu işletmeler, özelleştirilmiş, bir kısmı yabancı sermayeli büyük şirketlerin eline geçmiştir.

Ayrıca, Aynı Dünya Bankasının 2002 yılındaki kriz döneminde Tarım Kredi Kooperatiflerinin kapatılması yönünde rapor vermesi de, sözkonusu kuruluşun Ülkemizdeki tarımsal dengelere müdahale konusundaki tavrını göstermesi açısından manidardır.

Dünya Ticaret Örgütüne üye ülkelerin 1 Ocak 1994 tarihinde imzalayarak yürürlüğe soktuğu Uruguay Turu Antlaşması, ülkelerin tarım sektörüne verdikleri iç desteklerin azaltılması, sübvansiyonlu dışsattım miktarının düşürülmesi ve iç pazarı koruyucu önlemlerin azaltılması gibi ülkemiz tarımını olumsuz etkileyecek unsurları içermektedir.

1980 sonrası uygulanan neoliberal politikalar, 1996 yılından itibaren yağlı bitkilerde, baklagillerde, çeltikte ve kimi tahıl ürünlerinde dışalımçı ülke konumuna gerilememize sebep olmuş ve bu durum uygulanan politikaların ne denli olumsuz sonuçlara gebe olduğunun ilk işaretleri olmuştur. KİT’lerin özelleştirilmeleri ile birlikte önce kamunun tarım sektöründen çıkması sağlanmış, bir süre sonra da sektörde yabancı etkisi gözlemlenmeye başlamıştır. Bu süreçte, yabancı sermayeli büyük holdinglerin, “sözleşmeli üreticilik” uygulamaları, köylünün adeta kendi topraklarında bağımlı-işçi olmasına yol açmıştır. Sistem üretenin değil, araçların para kazandığı bir sürece dönüşmüştür.

Yine bu süreçte 2001 yılında Dünya Bankası ile “Tarım Reformu Uygulama Projesi(TRUP)” imzalanmış, bu doğrultuda Doğrudan Gelir Desteği uygulamasına geçilmiştir. Doğrudan gelir desteği, işleyene-üretene değil toprak sahibine avantaj sağlamasıyla zengin köylünün menfaatine bir uygulamadır. Ayrıca, üretmemek üzerine kurulu bu sistem, tarımsal anlamda ülkemizde bir üretim planlamasının yapılabilmesini de güçleştirmektedir. Yine bu sistem, üretene finansal destek yerine üretmeyene doğrudan destek içerdiğinden, üretene sistemli bir finansal yardım anlayışını da, tarım sektörü uygulamalarından ve teamüllerinden uzaklaştırmaktadır.

Ülkemizin ulusal bir Tarım Politikası oluşturamaması, zaman zaman bu konudaki kararları, kendisine kullandırılan kredi ve fonların birer şartı olarak yukarıda birkısının ismi zikredilen çok uluslu organizasyonlara bırakması, büyük sorunları beraberinde getirmiştir. Bu olumsuzluğun doğal sonucu olarak ülkemiz, tarım ürünleri konusunda kendi kendine yeterli ülke konumundan hızla uzaklaşarak, birçok üründe dışa bağı ve ithalatçı konuma gelmiştir.

Türkiye’de tarım sektörünün finansman ihtiyacı yadsınamaz bir gerçektir. Dış kaynaklı krediler eğer ulusal iradenin denetiminde ve ulusal tarım politikasına hizmet edecek şekilde kullanılacaksa

kuşkusuz ülke ekonomisine olumlu katkılar sağlayacaktır. Ancak bununla birlikte, tarım sektörünün finansman ihtiyacının karşılanması konusunda asıl olan devletin tarım sektörüne destek olmasıdır. Bu konuda;

- özellikle tarım sektörünün finansmanını sağlayacak bir mekanizma kurulmalı ya da varolanların yapısı iyileştirilmeli,
- kooperatifçilik mutlak desteklenmeli,
- bütçeden tarım kesimine ayrılan pay arttırılmalı,
- teşvikler verilmeli ve
- vadeli tarımsal ürünler borsası işlevsel hale getirilmelidir.

Söz konusu borsanın sağlıklı bir şekilde işlemesi, tarımsal üreticinin finansman ihtiyacının karşılanmasına önemli katkı sağlayacaktır.

Sayılan bunca olumsuzluk sonrasında tarım sektörünün desteklenmesi, ülkenin tarımsal ürünler alanında kendi kendine yeterli olmasını sağlayacak, bu da dış ticaret açığımızı azaltacaktır. Bu destek kırsal bölgelerimizin gelişmesine katkı sunarak , ayrıca kronik bir sorun haline gelen köyden kente göçün durdurulmasına da yardımcı olacaktır. Göçün durması tarımsal üretimin artmasını beraberinde getirecek, bu da işsizliğin azalmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca göçün durması kentlerde yaşanan asayiş sorunlarını da azaltacak, ülkede sağlıklı ve dengeli bir büyümenin yolu açılacaktır.

Görüldüğü üzere, tarım sektörünün desteklenmesi görünürde sadece tarım sektörünün kalkınmasına yönelik bir düzenleme gibi gözükse de, sonuçları itibariyle ülkenin sosyal ve ekonomik kaynaklı birçok sorunun ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

Dış kaynaklı krediler, denetimi ve kullandırımı ulusal karar alıcılar tarafından yürütüldüğünde, genelde ülke kalkınmasına, özelde tarım sektörünün gelişimine olumlu katkılar sağlayabilecek finansman türlerindedir. Ancak, yabancı kaynaklı krediler -özellikle Dünya Bankası ve ülke kredileri- zaman zaman küresel sermayenin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kullandığı birer araç niteliğine bürünebilmekte, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, AB, OECD ve IMF anlaşmalarıyla desteklenmekte, genel çerçeveden bakıldığında, tarımda ülke bağımsızlığımızın yitirilmesi ve dışa bağımlılığın perçinlenmesi temeline oturtulmuş uygulamalar olarak karşımıza çıkabilmektedir.

İlk iş, söz konusu uluslararası organizasyonların dayatmalarına karşı koymaktır. Ardından yapılması gerekenler, tarım sektöründe finansman sorunlarının çözümlenmesi, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi, sektöre yatırım yapılması, maliyetlerin düşürülmesi, verimliliğin artırılması ve ülke yararına işleyen bir tarım sektörünün kurgulanmasıdır. Unutulmaması gereken şey, bu uygulamaların, ancak ve ancak etkin ve doğru tarım politikalarıyla ve en önemlisi ulusal bağımsızlıktan ödün vermeyen bir tarımsal kamu yönetimi aracılığıyla gerçekleştirilebileceğidir.

KAYNAKÇA

ALPAN F. - GÜRMAN T. - ARMAN T.T., 2000, Excel İle Finans

ALPAY S., 1998, Krediler Uygulama Esasları, Toprakbank A.Ş. Eğitim Yayınları No:1

ALPAY S., 1998, (Toprakbank) Kredi Teminatları Ve Kredi İşlemlerinde Dikkat Edilecek Hususlar

BANKACILIK KANUNU (5411 Sayılı Kanun Md:48), Resmi Gazete : 01.11.2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı nüsha

ÇANKAYA İ., 2002, Mali Müşavirlik Meslek Sınavları Hazırlık Kitabı Sorular-Cevaplar

GAYTANCIOĞLU O., 2009, Türkiye’de Ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikası

İNAN İ.H., 2006, Tarım Ekonomisi Ve İşletmeciliği

MURAT AÇIKÖĞRETİM YAYINLARI, 2009, (İktisat Bölümü, Maliye Bölümü,Kamu Yönetimi Bölümü, Çalışma Ekonomisi Bölümü) 4. Sınıf D Kitabı

MURAT AÇIKÖĞRETİM YAYINLARI, 2008, (İktisat Bölümü, Maliye Bölümü) 3. Sınıf C Kitabı

RESMÎ GAZETE (22.09.2001/24531 Tarih Ve Sayılı), TCMB’nın TPKKHK 32. Sayılı Karara İlişkin Tebliğe Ait Değişiklik Genelgesi

TARIM KANUNU(5488 Sayılı Kanun Md: 6 ve 21), 25.04.2006-26148 Tarih ve Sayılı Resmi Gazete

TEMİNAT MEKTUPLARI İZAHNAMESİ, 1999, Toprakbank A.Ş. Yayınları

TURANLI R. - İŐGÜDEN T., 1987, Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü

TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ, 2009 Bankalarımız Kitabı

www.eximbank.gov.tr

www.garanti.com.tr

www.halkbank.com.tr

www.kalkinma.com.tr

www.tskb.com.tr

www.vakifbank.com.tr

web.worldbank.org